ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XV (L) ■ Nr. 11 (401) ■ Noiembrie 2015 ■ 4 lei ■

Supliment: Argeş 50 - memoria revistei
p. 15-18

MA'ALULA (IORDANIA), SINGURA LOCALITATE UNDE SE MAI VORBEȘTE ARAMAICA.

Editori: Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești, Centrul Cultural Pitești
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Din poezia lumii

Boris KORNILOV (1907 – 1938)

În prezentarea şi traducerea lui Leo BUTNARU

E printre ultimii poeţi de real talent, care au mai prins o gură de libertate, ca pe un ecou al avangardismului *sui generis*. Chiar dacă, june fraged, de un entuziasm ingenuu, participă la mişcarea pionierească şi comsomolistă, Boris Kornilov-poetul e în zona izvoarelor de inspiraţie ale imagismului esenian („Calul”) sau a tumultosului vers futurist maiakovskian („Tangaj pe Marea Caspică”). Sau – şi acolo, în acele, deja, parcă, *retro-zone*, se află. Cu toate posibilele adrese-reverberaţii-de-ecou, prin care întreţine legături estetice, tipologice cu predecesorii săi, Kornilov se afirmă ca un poet original, doar parţial „conform” cu sigla, deja ideologiza(n)tă, ce i se impunea, impersonal, – de „poet al proletariatului”. O fi şi aşa ceva, nu zic, însă, înainte de toate, Kornilov e un artist veritabil, sensibil la vibraţiile primenitoare ale precedentelor două decenii de efervescenţă creatoare sub însemnele avangardei.

S-a născut în satul Pokrovskoe din gubernia Novgorod. Scrie versuri de pe la 14-15 ani, când familia sa se stabileşte în oraşul Semionov. Debut în presă – 1923. La sfârşitul anului 1925, pleacă la Leningrad, unde face o carieră poetică remarcabilă, fiind recunoscut drept unul din cei mai talentaţi tineri scriitori din Rusia.

Membru al grupării literare de pe lângă revista „Smena” (Schimbul). Studiază la Cursurile Superioare de Stat de istoria artelor, unde o cunoaşte pe Olga Bergolţ, poetă cu care se căsătoreşte.

În 1928 debutează editorial cu volumul „Tinereţe”, urmat de „Carte de versuri” şi „Versuri şi poeme” (ambele 1933). În 1932 scrie despre lichidarea chiaburimii, însă este acuzat că ar fi, din contră, un „aprig propagator al chiaburismului”. Curând, este cuprins de patima alcoolului, trece printr-o lungă criză de creaţie. În 1937, în toiul represaliilor politice, este arestat. În anul următor, moare în detenţie. Reabilitat post-mortem.

CALUL

Zile-fetişcane,
aţi plecat, drăguţelor,
mie numai cuvinte mi-aţi lăsat, –
şi în vis eu calul roibuleţ
pe buzele lui mari l-am sărutat.

Îl scărpinam după urechi,
botul îi mângâiam
şi-i priveam în triştii ochi adânci.
De tine-alături, de obicei, mă aflam,
dar nu ştiam ce-aşi fi putut să-ţi vorbesc atunci.

Nu ştiam că pe lume sunt şi alţi cai,
cai de fier, netemători, de foc...
Dar tu, preabunule, nu m-ai fi-nţeles
pe mine – un altul deja, la nou soroc.

Vorbeam despre arături, despre trecut,
cum, în câmp, în luciu de sapă, oţelit,
în pajişti fragede şi necosite
versurile mele ţi-am citit...

Atât de scump şi de drag îmi este
să-mi amintesc iubite vremuri duse,
cum, râzând, îţi băgam între buze
pâinea pe care mama mi-o dăduse.

De aceea tu nici n-ai să-nţelegi, nu, fierul
pe care uzina satului i l-a menit,
cu care-i bine să hăcuieşti pământul,
dar cu care nu se poate de vorbit.

Amurguri-băieţandri,
aţi plecat, drăguţilor,
mie numai cuvinte mi-aţi lăsat, –
şi în vis eu calul roibuleţ
pe buzele lui mari l-am sărutat.

(1925)

TANGAJ PE MAREA CASPICĂ

Dincolo de pupă – apa densă –
sărată, verzuie la culoare,
pe neaşteptate înălţându-se
ea fantastic de înalt năvăveşte-a cabra
şi, clătinătoare, trec valuri după valuri
din Baku spre Mahacikala.

Deja noi nu mai cântăm, nu discutăm,
apa atenţia ne aţine –
umblă-se-preumblă caspice talazuri
de neimaginată înălţime.

Iar pe urmă –
apele se potolesc –
noapte caspică,
moartă acalmie;
înfăţişând frumuseţea naturii,
stele risipiră o spuză măiastră;
de la Mahacikala
până spre Baku
luna multiplicată pluteşte pe-o coastă.

Iar eu stau, calmându-mă,
surâzând ironic, ochii mi-i mijesc –
Marea Caspică nu mi-ar veni
decât cam pe la brâu –
vă asigur,
o trec
ca pe un pârâu.

Pe pământ noi cunoscurăm tangaj şi mai sălbatic,
ne-a tot învârtejit prin otova-ntunecata lume –
zdruncinatul – pe mare-şi are începutul,
dar decade-n nelegiuire pe pământ anume.

Ne-a tot bălăbănit în şeile căzăceşti,
de ne îngheţa sângele-n vine,
noi iubeam fetişcane ticăloase, viclene,
căci ne clătina dragostea, vecine.

Să mai trag vreo vodcă, ceva?
Şi vodca –
spirt fierbinte,
verde-vânăt în răutatea-i mare –
ce ne mai clatină cu chefuleţe, vai, –
pe-o parte, pe alta,
apoi – ne coseşte de pe picioare...

Doar stelele mai mitraliază
cu gloanţe de lup
şi-mi spun:
„Pleacă de te culcă...
Să vezi ce vei visa...”
Clătinându-se, casa-mi vine-n cale,
tu însuţi te clatini, naiba să te ia...

Se răceşte sarea
celui de-al nouălea rând de sudori
pe pielea spinării în saramură,
iar tangajul muncii mă zdruncină
mai abitir ca spirtul, războiul
şi altă băutură.

Ce mi-i marea?
Ce treabă am eu
cu această primejdie vierzuie-ciudată?
Sarea greului, doborâtului corp
mai sărată e decât apa mării, toată.

Ce mi-i (vă întreb), dacă
dinţii noştri
sunt albi, ca spuma –
şi se clatină cântecele noastre
de la Baku
până la Mahacikala?

(1930)

PENINSULA APŞERON

Pe când plec din Baku
îmi amintesc ce văzui
eu – admiratorul muncii,
războiului şi focului.
În templul adoratorilor focului
un idol de flăcări
nu ştiu din ce cauză
nu mă interesează.
Ei şi? – pirolatrii aprind focul,
dau cu fruntea de piatră,
şi răsare focul
în sus
fumegos, cornat.
– Nu! strig despre altcineva
care e ridicat pe mâini
şi umeri de
brigăzile de şoc din Baku.
Nu regina Tamara,
ce cântă în stele, ci turcoaicele ce stau
într-o aliniere generală.
Pretutindeni le recunosc
după mândra ţinută,
după cum albăstresc
feregelele aruncate
şi, spulberând tânga,
ai putea crâcni ceva doar despre
oboseală, despre faptul că
munca ţi-i peste puteri?
Pe dracu'!
Anume ăsta e Baku ce intră
în Transcaucazia
cucerită de englezi...
Vântul vui-bubui.
Timpul, ca meteorologie,
nu era cine ştie ce –
valurile gri
izbiră cu forţe comune,
dar cheiul se-ndepărtă,
fluturând din năframe,
cu urări de bine
petrecându-ne.
Basta cu despărţirile!
Mergem spre geamandane,
să aliniem, chicotind,
proviziile, care şi ce avem, –
să bem teliani*,
după care –
ce ni-i nouă apă, talaz
şi mare?
Pretutindeni e minunat de trăit:
pe bordul spălat
abia venindu-ţi în fire
de fel de fel de-nghesuială,
foarte curând puntea
se umplu de viaţă –
sunt aşternute plapome,
se fierbe ceai.
Tihnit, pe odgonul orizontului
balansează navele petroliere.
Şi se târăsc ceasurile,
clătinându-se ticăind,
leit corăbioare,
fâşâind pe apă,
şi peste noi luna
lumină liniştită –
palidă cu măsură,
potrivit arătând bine.
Urmărind plictisiţi
jocul focilor,
noi plutim şi simţim –
ne apasă multe puduri
ale diverselor dispoziţii,
diverselor impresii
de masă uniformă
celestă şi acvatică.

Dar basta cu întinsul la vorbă –
să mergem la geamandane,
să aranjăm, chicotind,
proviziile în rând, să bem teliani, –
ce ni-i apă, talaz şi mare?
Ieşi-vom noi odată şi odată
Din marea, din apa aceasta
Toată.

(1930-1931)

**Teliani* – unul din vinurile gruzine.

În templul adoratorilor focului

un idol de flăcări

nu ştiu din ce cauză

nu mă interesează.

Ei şi? – pirolatrii aprind focul,

dau cu fruntea de piatră,

şi răsare focul

în sus

fumegos, cornat.

traduceri

Ioan Lascu

CĂRŢI ALE GENERAŢIEI ´80

INDECIZIA ŞI OBSCURIZAREA CA MODALITĂŢI NARATIVE

Povestirile lui Sorin Preda se termină aşa cum încep – brusc, abrupt. Sunt decupaje dintr-o realitate obscură sau puţin obişnuită, alteori banalizată până la ignorare sau copleşită de plictis. Ele se constituie într-o înşiruire de secvenţe fără pretenţii, devitalizate, ştergându-se încet ca şi existenţa personajelor, minimale de altfel, căci acestea sunt implicate în puţine situaţii sau doar în una singură.

La sfârşitul lui noiembrie 2014 s-a curmat şi viaţa lui Sorin Preda, penultimul dintre prozatorii optzecişti marcanţi din primul val, parcă într-o fatidică ordine a plecării. Plecare neaşteptată, discretă, fiindcă majoritatea prietenilor şi a foştilor colegi nu aflase de maladia de care el suferea, probabil de mai mult timp: se operase pe cord mai înainte cu vreo trei luni. Sorin a plecat aşa cum a trăit: s-a furişat în „ceea lume" fără zgomot, fără a-şi lua rămas bun în vreun fel. Ultima carte a lui remarcată de critică fusese un documentar – *Moromeţii, ultimul capitol* – apărută în urmă cu patru ani la Editura Academiei; s-a dovedit, fără voie, adevăratul rămas bun. Până în ultimele zile ale vieţii de aproape 63 de ani (fără trei săptămâni!), Sorin Preda ni s-a înfăţişat ca un gazetar de talent, de gust, scrupulos în redactare dar plin de subtilităţi, aşa cum începuse el la *Scânteia tineretului* în zorii anilor´80. Cititorii obişnuiţi, nu numai de literatură, îl ştiau mulţumită comentariilor şi reportajelor insolite, suculente, năstruşnice, inteligente, stilate, din *Formula AS*. Acolo a lucrat Sorin Preda aproximativ două decenii, după despărţirea de *Tineretul liber*, prin 1993 sau 1994. Ori, poate, mai devreme. În orice caz, la *Formula AS* a ajuns prin 1994. În anii din urmă se preocupa constant de teoria şi practica presei, a publicat cel puţin trei cărţi de tehnică a jurnalismului, şi-a susţinut un doctorat în domeniu şi preda cursuri la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării din Universitatea Bucureşti. Alături de *Moromeţii, ultimul capitol*, cărţile cu subiecte legate de presă au fost cam singurele publicate de Sorin Preda după 1989: *Tehnici de redactare în presa scrisă* (2006), *Jurnalismul cultural şi de opinie* (2006) şi *Introducere în creativitatea publicitară* (2011).

Decent, chiar pudic, fâstâcindu-se ori de câte ori careva îl pomenea în prezenţa lui pe unchiul Marin, Sorin Preda lăsase deoparte proza, cu care debutase şi se făcuse cunoscut în deceniul optzecist. În 1988 publica a treia carte, romanul *Plus-minus o zi*, care a provocat un scandal de presă stârnit şi întreţinut de *Săptămâna culturală a Capitalei*. Formula şi tematica nu se regăseau pe lista reţetarului prescris de ideologii literari ai partidului comunist. În 1985 îi apăruse alt roman incomod, *Parţial color*, la Editura „Cartea Românească". Tot acolo debutase Sorin Preda în 1981, cu volumul provocator intitulat *Povestiri terminate înainte de a începe*. Fusese şi el înrolat în falanga de la *Noii* (1971-1973), neuitata gazetă literară (de perete!) a studenţilor de la filologia bucureşteană. Frecventase cenaclul *Junimea*, îndrumat de mentorul Ovid S. Crohmălniceanu, astăzi destul de contestat, ba chiar denigrat pe la colţuri. Sunt invocate perioada lui proletcultistă de până la 1963 şi lipsa studiilor de specialitate – la origine profesorul era... inginer de căi ferate! Cum-necum, Ovid S. Crohmălniceanu (pseudonimul literar al lui Moise Kahn) a lansat poate cea mai compactă şi originală generaţie de prozatori, recunoscută ca atare în anii ´70-´80-´90. Un atestat de valoare a fost şi rămâne volumul colectiv *Desant ´83* la care se adaugă, în 1998, şi antologia lui Gheorghe Crăciun, *Generaţia ´80 în proza scurtă*. Argumente valorice rămân, desigur, şi volumele individuale, povestiri şi romane, apărute în număr mare începând din 1978 (Constantin Stan, *Carapacea*) şi 1979 (Mircea Nedelciu, *Aventuri într-o curte interioară*).

Sorin Preda, cu nici un an sau doi mai tânăr (născut la 12 decembrie 1951), s-a gândit să debuteze sub auspiciile povestirii, la fel ca Mircea Nedelciu. Volumul din 1981, relativ consistent, cuprinde aproape patruzeci de texte scurte, variind între o jumătate de pagină (de ex. *Confesiune*) şi douăsprezece-treisprezece file (*Nevăzuta viaţă a bătrânului Jurvale*, *De-a valma*, *Pădurea pierdută*). Materialul epic este repartizat, fără vreo explicaţie plauzibilă, în două secţiuni: *Povestiri terminate înainte de a începe* şi *Addenda*. Impresia, persistentă după prima lectură, merge către o vagă stranietate şi, în multe cazuri, către absenţa motivării acţiunii unor personaje, pentru a permite declanşarea elementului surpriză. Mediile prin care se mişcă respectivele personaje sunt vagi, ceţoase parcă, aşa cum acţiunile lor se pierd în indecizie, inutilitate, trândăvie, nepăsare, gratuitate tâmpă. Sunt toate acestea, consider eu, principalele caracteristici ale prozei scurte

a lui Sorin Preda. Elementele de artificialitate ale prozatorilor optzecişti: discontinuitatea, intertextualitatea, prezenţa autorului direct în text, inserturile de texte neliterare etc. lipsesc, ceea ce-l diferenţiază pe Sorin Preda de comilitoni. Dimpotrivă, naraţiunile sunt scrise cursiv, hiatusurile survin subtil doar în logica desfăşurării acţiunii, pentru a face loc sugestiei şi supoziţiilor, iar tematica se înscrie într-o diversitate necaracteristică, fie şi pentru o carte de povestiri. Toate concură la instrumentarea unei *tehnici* personale, *a obscurizării* şi a aluziilor. Obscurizarea în cauză este susţinută, se înţelege deja, şi de lipsa de motivare ca şi de mediile în general puţin definite prin care se învârt eroii acestor fugitive povestiri. Per ansamblu, remarcând această varietate, volumul are discontinuitatea lui specifică. Nu una textuală aşadar, ci una tematică şi de logică narativă.

Nevăzuta viaţă a bătrânului Jurvale este o povestire stranie, aproape fantastică. Într-un loc obscur, un apartament de bloc socialist, locatarul aude nişte zgomote bizare, cu origine inexplicabilă. Impresia că se întâmplau lucruri ciudate survine într-o atmosferă de o banalitate apăsătoare. Tăcere grea, inactivitate câlţoasă, existenţă fadă. Povestitorul lansează însă un avertisment, după două pagini:

„Abia spre seară, în această ciorbă de tăcere, s-a produs un declic, o mică ruptură prin care au răzbit câteva zgomote ciudate venind din baie (ceva ce aducea cu nişte hârşâituri precaute şi neritmice). Am luat act de ele cu iritare, *dar şi cu un fel de bucurie* (*s.m.*, I.L.). Teroarea liniştii înceta, reîncepea aceea, mai familiară, a zgomotului. Oricum, am pierdut o groază de timp să cercetez cu de-amănuntul toate cotloanele băii. Voiam doar să-mi explic. Hârşâiturile fuseseră deosebit de clare ca să mă pot bănui de halucinaţii auditive. Negăsind nimic deosebit, am luat totuşi hotărârea să astup cu cârpe toate găurile şi să aranjez felurite «capcane», pe care, bineînţeles, le-am găsit a doua şi a treia zi neatinse. A patra zi am avut norocul să aud mai bine zgomotele cu pricina şi chiar să le studiez în tihnă [...]." (*loc. cit.*, pp. 40-41).

Nararea unei situaţii stranii, indecise, este bine gradată, precum într-un text „clasic". Monotonia existenţială este întreruptă de *bucuria* unui fapt neobişnuit, tăcerea apatică este spartă de nişte zgomote crescând în intensitate. O tensiune a aşteptării cuprinde personajul care, spre stupefacţia lui, va vedea cum, prin baie, vine din necunoscute adâncuri, un bătrân care-şi croieşte drum săpând cu unghiile. Pare un duh al pământului, asemenea vâlvelor din povestirile cu mineri. Este o apariţie stranie, murdară şi hămesită, care-i devorează perplexei gazde toate proviziile. Dispare apoi la fel de misterios cum apăruse.

Povestirile lui Sorin Preda se termină aşa cum încep – brusc, abrupt. Sunt decupaje dintr-o realitate obscură sau puţin obişnuită, alteori banalizată până la ignorare sau copleşită de plictis. Ele se constituie într-o înşiruire de secvenţe fără pretenţii, devitalizate, ştergându-se încet ca şi existenţa personajelor, minimale de altfel, căci acestea sunt implicate în puţine situaţii sau doar în una singură. Însă, din când în când, povestitorul risipeşte monotonia, spărgând plafonul realităţii prin apariţii bizare (ca în *Nevăzuta viaţă a bătrânului Jurvale*), sau printr-un deznodamânt fatal, precum în *Prima zi din noua viaţă a inspectorului Vasile D.* Actantul, un antipatic birocrat amintind de umilii conţopişti cehovieni, este un anchetator serios al unui caz aparent banal. Zelosul inspector, care se pierde în hăţişul unor detalii fără relevanţă, este găsit, în final, spânzurat în camera unui hotel prăfuit, un loc de nicăieri. Incertitudinea unor coordonate spaţiale, temporale şi mai ales existenţiale este prezentă pretutindeni în povestirile lui Sorin Preda. Inspectorul Vasile D. se sinucide atunci când îşi dă seama că viaţa nu mai are nicio miză pentru el:

„Deschise cu înfrigurare dosarul, încercând să se lase prins de lectura declaraţiilor şi proceselor-verbale.

Nici când veni recepţionerul să bată la uşă, el nu reuşise să scape de spaima descoperirii sale. Adică, se întreba el, chiar nu am nimic de pierdut în toată afacerea asta? De unde *imobilismul ăsta, fixitatea asta nenorocită?* (*s.m.*, I.L.). «Nu mai există nicio miză pentru mine?... Probabil că trăiesc un fel de întrecere între Achile şi broască. Eu sunt Achile şi broasca e... sau eu sunt broasca şi Achile e... şi dacă ar fi Achile, ar fi mai bine? Care e deosebirea dintre ei? Sau eu sunt şi unul şi altul?... Mă pot eu oare împărţi aşa de bine în două? Dar cine sunt eu să pot face aşa ceva?» [...].

Lucră până dimineaţă iar a doua zi nu îl deranjă nimeni [...]. Era clar pentru toată lumea că omul acesta, mai devreme sau mai târziu, va sfârşi prin a cădea într-un somn de câteva zile, ca într-o boală, de vreme ce, de când venise în oraş, lucrase fără întrerupere, uimind prin puterea lui de muncă [...]." (*loc. cit.*, pp. 62-63).

Imobilismul, fixitatea, infiltrează toate precarele existenţe ale figurilor ce se perindă în *Povestiri terminate înainte de a începe*. Figuri abia schiţate, eboşe şi nu eroi, personaje. Nici nu ar fi fost posibil în evaziunile epice ale lui Sorin Preda. Este vorba de adevăratul lui truc, de un fel de eschive şi de fandări uşoare, de nişte ocheade discrete ori efleurisaje pe epiderma unei existenţe abia vizibile, fără contur şi fără culoare.

Dumitru Augustin Doman

Spectacolul literaturii

Jurnal cu doi eminescologi

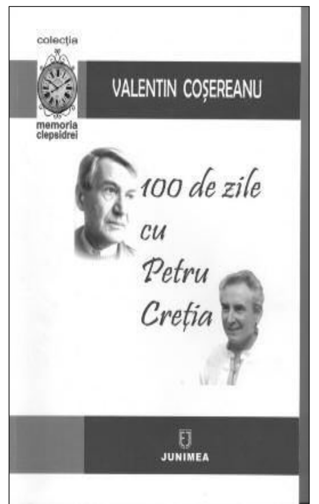
Valentin Coşereanu, cunoscutul eminescolog botoşănean, a avut o idee extraordinară, aceea de a scrie un jurnal al tuturor întâlnirilor sale cu Petru Creţia, jurnal care – completat cu fel de fel de demersuri, independent de P. C., consideraţii, meditaţii, înscrisuri facsimilate – a devenit în cele din urmă volumul *100 de zile cu Petru Creţia* (Editura *Junimea*, Iaşi, 2014, colecţia *Memoria clepsidrei*). În primul rând, pentru că Petru Creţia este o personalitate care merită cu prisosinţă o carte-omagiu, el fiind un spirit superior al timpului său, amintind prin realizările sale de geniile renascentiste. Pe cei doi i-a împrietenit pasiunea aplicată pentru Eminescu, unindu-şi forţele în lupta cu inerţia birocraţilor pentru a scoate la lumină zestrea manuscriselor eminesciene şi pentru a crea Memorialul Eminescu de la Ipoteşti ca centru de studii eminesciene sub egida directă a Ministerului Culturii, nu a înţepenitelor, anchilozatelor autorităţi locale. S-au încurajat unul pe celălalt, au deschis uşi cum au putut pe la ministere, pe la autorităţi judeţene, au pledat cauza şi la binevoitori luminaţi, şi la închistaţi în conformism, s-au dăruit cercetării operei eminesciene, nefăcând *tabula rasa*, ci fiind generoşi continuatori ai ideilor valorificării şi scoaterii la lumină a poetului, a ideilor de la Maiorescu până la Noica, au împărţit austeritatea vieţii din satul de lângă Botoşani...

În al doilea rând, Valentin Coşereanu este de o onestitate perfectă. Scriind acest jurnal, Coşereanu nu se lustruieşte pe el, ci îl pune cu tot firescul în prim plan pe Creţia, fără exces de laude, de tămâiere, scoţând în faţă un om viu, activ, cu o uluitoare mobilitate spirituală. Cine l-a cunoscut pe Petru Creţia şi s-a bucurat de prietenia lui îl regăseşte aici integral, ba chiar îi descoperă trăsături subtile ale autorului *Norilor* care poate că i-au scăpat atunci. Mai este onest Coşereanu şi pentru că nu trece sub tăcere detalii care-l dezavantajează, micile gafe mai ales din debutul relaţiei, surpriza reacţiilor în anumite momente ale lui P. C., micile stângăcii. Din acest jurnal îl descoperim pe cărturarul, pe profesorul de greacă veche şi eminescologul, dar şi deopotrivă pe omul complex care a fost Petru Creţia, generos şi prietenos în fond, degrabă vărsător de nervi când era nedreptăţit.

În capitolul introductiv, Valentin Coşereanu notează intenţiile sale: „Cartea joacă (pe muchie de cuţit) între notaţia de jurnal şi coloratura unor fapte trăite, fiind mai degrabă un jurnal de gesturi şi atitudini omeneşti; câteva urme pe care le-a lăsat Petru Creţia, mai ales despre Ipoteşti, în cele o sută de zile pe care am avut norocul (şi privilegiul) să le trăiesc împreună cu el întru aceeaşi cauză. Unele dintre ele au fost zile faste, altele nu. Toate, însă, intrau într-o altă normalitate; în normalitatea unui om cu totul aparte, despre care am găsit de cuviinţă că merită să vorbesc”. Dar, cartea este şi una de istorie recentă, a tranziţiei de la socialism la capitalismul de cumetrie, cum e şi de istorie literară pură, cititorul aflând de aici geneza şi realizarea unor proiecte ale celor doi legate de exegeza vieţii şi operei eminesciene, Coşereanu fiind director al aşezământului de la Ipoteşti, iar Creţia – cercetător ştiinţific. Bătălia lor pentru memoria lui Eminescu nu poate fi ocultată, nu poate fi nesocotită în economia demersurilor de 125 de ani pentru o posteritate prodigioasă a lui Eminescu.

Se impune observaţia că cei doi îmbină perfect spiritul analitic, ştiinţific de cercetători aplicaţi şi aplecaţi pe opera poetului cu iubirea lor pentru Eminescu. Într-o zi de vară, de pildă, Coşereanu îl surprinde pe Petru Creţia scriind, cu caligrafia lui inconfundabilă, în Cartea de onoare a Memorialului. Se retrage cu sfială, păstrând discreţia cuvenită, apoi merge singur şi găseşte următoarea profundă şi emoţionantă notă: „gândiţi-vă la acei ultimi şase ani ai lui, gândiţi-vă cu durere şi cu respect. Au fost ani de-a lungul cărora Eminescu n-a mai fost Eminescu şi în care Eminescu ştia bine, cu o suferinţă sfâşietoare, că nu mai este Eminescu. Dar în care nu ştia, umilit de neputinţă, ce va rămâne din el, că locul lui se va afla, pe veci, printre cei mai mari poeţi ai lumii. Anii aceia au fost, după aspra lege a firii, răscumpărarea unei prea mari arderi, a unei prea îmbelşugate şi străbătătoare respiraţii, a unor prea mari, zădărnicite şi zadarnice iubiri, dintre care nu cea mai mică a fost pentru neamul lui. A trăit atunci ca un om îngropat în nimicnicie, fără să ştie că va învia spălat de tot răul lumii şi că, în eternitatea istoriei toţi ai lui, noi cu înaintaşii noştri, îl vor iubi ca pe nimeni altcineva. Petru Creţia, 1. VIII. 91”. În treacăt fie spus, nu-mi pot imagina pe vanitosul Călinescu scriind ceva asemănător odată ajuns la Ipoteşti.

E lăudabil faptul că volumul nu e liniar, că depăşeşte cadrul diaristic, că nu consemnează tern data şi întâlnirea celor doi. Cartea are numeroase paranteze semnificative, ample divagaţii necesare, consemnarea autorului – în lipsa lui Petru Creţia – a demersurilor la autorităţi, lupta cu adversari veninoşi şi neiubitori de Eminescu, a piedicilor puse de birocraţia stufoasă şi tulbure a tranziţiei, ca şi de reclamagii de profesie sau carierişti aflaţi mereu pe meterezele unor cauze care nu erau ale lor, de căuzaşi fără cauză, cum ar spune N. Velea.

100 de zile cu Petru Creţia reprezintă, în fond, o excelentă carte de istorie literară care dă seamă de aproape un deceniu de luptă pentru scoaterea la lumină a lui Eminescu în integralitatea spiritului său prodigios, de fapt, genial, multilateral cultural. Cine cunoaşte nivelul cercetării fenomenului Eminescu la mijlocul anilor '80 şi-l compară cu cel de astăzi are cât de cât o imagine a saltului extraordinar la care Petru Creţia şi Valentin Coşereanu au un merit ieşit din comun, după cum, la fel, îşi va face o imagine despre diferenţa dintre stinghera casă memorială de la Ipoteşti din anii '80 şi complexul Memorial de astăzi.

Lumea pestriţă a lui Pârlog

Cezar Pârlog, autorul volumului de proză scurtă *Flori, fete, fiţe sau băieţi - exerciţii şi alte întâmplări* (*Tracus Arte*, 2014), are biografie de scriitor american, fiind pe rând, citez de pe banda interioară a primei coperte, unde are şi o fotografie de scriitor american, cu pălărie de pai şi ochelari de soare: „sudor, sergent în armata ţării la revoluţie, muncitor necalificat, magaziner, comandant punct de lucru întreţinere la calea ferată, poliţist militar, redactor stagiar" şi publicând – probabil din această ultimă postură – în *Caţavencii, 24-Fun, Dilema Veche, Historia, Luceafărul de dimineaţă, Revista de povestiri, Pro Arme, Fereastra, Gazeta SF, Almanahul Asociaţiei Culturale Agatha Grigorescu Bacovia 2014, Oglinda Literară"*. O mai mare mobilitate muncitorească şi publicistică nici că se poate! Omul este plin de vervă mai mereu, apoi nedeclarat, dar vădit adversar al conformismului în viaţă şi în literatură, neobosit (auto)ironic la adresa societăţii în care trăim şi a oamenilor ei.

La o asemenea biografie, te-ai aştepta ca prozatorul Cezar Pârlog să scrie nişte povestiri spumoase de viaţă crudă, rupte din viaţa de zi cu zi, crude şi neaoşe. Ei bine, autorul *Florilor, fetelor, fiţelor*... scrie proze cu tehnică narativă mixtă, în siajul unui Mircea Nedelciu, ba chiar şi al regretatului Gheorghe Crăciun. De altfel, autorul este, în fond, un douămiist care dovedeşte că a învăţat carte temeinic de la optzecişti, fiind un perpetuu căutător, deloc fidel unui singur stil, lucru semnalat şi de Florin Iaru în prezentarea de pe coperta a patra.

Indiferent de vârstă (are 45 de ani), Cezar Pârlog este scriitor douămiist, uneori pe linie, dar de cele mai multe ori – nonconformist.

Este douămiist pe linie, unul de pluton uneori, plăcându-i la nebunie, de pildă, mizerabilismul, precizând, de altfel, în autograf că volumul e nerecomandat cititorilor sub 20 de ani. Dar, el se salvează din valul imund al douămiiştilor, nefăcând din mizerabilism un scop în sine al prozei sale, ci consemnându-l doar în circumstanţe în care se impune, în contexte date. Iată descrierea, de pildă, a unei partide de amor, cu poezie, una dură, dar totuşi fără cădere în trivial: „Acţiune-reacţiune. Torent. Vâltoare. Vidul care atrage. Alunecare, Du-te-vino. Ca o luptă între două tabere, cei buni şi cei răi. Când unii, când alţii. Sus şi jos... Wanting... Mai tare, Mari..."

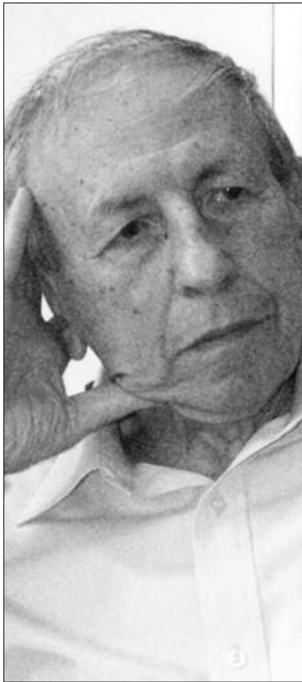
Cezar Pârlog ştie să rupă calupuri semnificative din realitatea cotidiană contemporană şi să le prezinte vioi, sprinten, nervos, fără introduceri indigeste. Cum începe o povestire? Direct şi la obiect: „Când mi-am văzut pentru prima oară mama vitregă, am crezut că-mi făcea cu ochiul; i-am făcut şi eu. Bătrânul a prins manevra, dar a zâmbit cu înţelegere superioară, surprinzându-mă. Adevărul e că era o gagică bună şi se ţinea superbine pentru vârsta ei. Suplă, picioare bine conservate, puse cu folos în valoare de nişte ciorapi negri, ţâţe corespunzătoare, atunci şi fără sutien..." El nu-şi refuză nici consemnările anecdotice, nici cotidianul anilor noştri, cu starea de spirit mizerabilă a naţiei. Aş zice că nimic nu lipseşte tabloului „pictat" de Pârlog, peisajului tranziţiei româneşti din ultimii 25 de ani.

Amalgamul grafic de pe copertă este corespunzător ilustrat, ba chiar cu prisosinţă în povestirile din carte: cadavrele Ceauşeştilor ca-n pictura expresionistă, aflate pe punctul de a fi ciugulite de ciori, salvate însă cu piatra de fruntaşul Ilina care se şi autoadmiră: „Obiectiv lovit. Ce pizda mă-sii, doar am fost cel mai bun la grenăzi din tot plotonul... „Felicitări, fruntaş Ilina!" „Să trăiţi tovarăşe colonel, servesc patria, ce dracu'..." Apoi, parabole cu România ca o mare cizmărie, pe urmă femei nurlii şi nimfomane, detalii din strada cenuşie a oraşelor noastre, scene de agresivitate juvenilă, poveşti de dragoste sordide, una singură lăsând să transpară o undă de romantism, încheind cu o repovestire a *Albei-ca-zăpada* şi a piticilor ei sau mai curând o continuare a poveştii. Altfel zis, o lume pestriţă cu flori puţine, fete multe, fiţe aşişderea şi băieţi răi cât cuprinde... O menţiune pentru grafica adecvată a lui Laurenţiu Midvichi.

cronici

Marin Ioniţă

TEMPLUL PROFAN

Nu vreau s-o văd. O ocolesc când ne întâlnim. Îi primesc biletele. Ea a dat din nou în starea aia de fată în pubertate. Candidă şi îmbufnată...

De câteva zile, nu mai vine la şcoală. A anunţat că e bolnavă. Mie îmi trimite o scrisoare alarmantă: „Dacă vrei să mă mai vezi în viaţă...”. Poate că nu-i decât un joc. Dar nu pot lăsa lucrurile la întâmplare.

Ştiu că nu aş fi primit. Că, pentru a fi singur, încerc să o iau cu mine pe Florica Udrea, colega ei de clasă, prietena noastră comună. Nu o lasă mama ei. Mariana îşi pregăteşte teza la română. Găţica îl aşteaptă pe aviatorul ei. Amalia zice că nici ea nu se simte bine. Geta crede că se preface...

Domnule profesor, aveţi un elev bolnav şi nu vă pasă?

Pe cine, frate?

Pe Lucia.

N-am ştiut!

După câte ştiu, diriginţii îşi mai şi vizitează elevii la domiciliu.

Ştii ceva? Habar nu am unde stă!

Ştiu eu.

Bunul nostru profesor, poetul... Cât ne-a protejat, cât ne-a ajutat. De-am fi fost copiii lui, nu ne-ar fi ocrotit atât...

Sună. Deschide doamna care era prin curte. De cum trece pragul profesorul, răsuceşte cheia.

N-aţi dat de mult pe la noi, domnule profesor.

O, doamnă, n-a trecut decât o lună... Şi am mai mulţi elevi... Dar unde este băiatul cu care-am venit?

Nu vă supăraţi, domnule profesor, dar băiatul ăsta nu are ce să caute în casa noastră cât trăiesc eu...

De ce, doamnă, a furat ceva?

Ne-a făcut destul rău şi e periculos...

Trebuie să fie vorba de o neînţelegere...

Lucrurile sunt foarte clare... Pentru noi e o piază rea...

Doamnă, garantez eu.

Ştiu de ce se teme. Se gândeşte că din cauza mea ar fi posibil să se rupă logodna cu procurorul... Nu putea să creadă că între noi era cu totul altceva.

Doamnă, elevul e cu mine! Dacă nu-l lăsaţi să intre, plec şi eu!

Tocmai atunci apare în chenarul uşii Lucia, în cămaşă de noapte, cu părul vâlvoi.

Lasă-l să intre!

Ce faci? Doctorul ţi-a spus să nu te dai jos din pat...

Dacă nu vine, ies eu în stradă!

Fă ce vrei, copil nenorocit! Vedeţi, domnule profesor?

Ei, doamnă, şi noi am fost tineri...

Îmi dă drumul bolborosind blesteme. Tăcut, ursuz, cu teamă de mine, colonelul ne întâmpină şi el... Fără să tratăm, se stabilise între noi un pact. Aşa, nesemnat, neparafat, dar care funcţionează. Nu se pune problema cine a câştigat. Cine a pierdut. El a rămas fără amantă. Şi n-are ce să-mi facă. Nu poate să dea în vileag întâmplarea aceea când l-am găsit în chiloţi şi-n maiou pe o margine de pat la o femeie uşuratică. Dar ştiu că mă va sabota. Va face totul ca să mă sape din umbră.

După câteva vorbe protocolare, schimbate în picioare, cei doi bărbaţi trec în salon la o cafea. Noi rămânem singuri. Lucia, întinsă sub cearşaf. Eu, atârnat pe o margine de scaun. Părul scăpat din împletirea cozilor se revarsă pe pernă, pe umeri, peste sâni. Cămaşa de noapte este destul de decoltată... Sub pânza subţire care o acoperă, trupul i se conturează cu toate formele şi reliefurile. sunt ispitit. Şi îmi vine în faţă patul Mariei. Pe marginea căruia stătea tatăl ei. Şi-mi vine să fug. Să fug, să fug, să fug şi să mă tot duc... În cetele de maimuţe. În turmele de mamuţi. În pădurile de ferigi. În smârcuri. În vulcanii de noroi. Poate mai înainte, pe vremea dinozaurilor. Poate mai târziu, în timpul mamuţilor. Oamenii cavernelor, colibelor, locuinţelor lacustre... Fierb instinctele în mine. Dinozaurii erau reptile cu sânge rece?

Am avut un coşmar! Se făcea că sunt într-o mănăstire. Mă rugam în miez de noapte. Fiul omului, fiul lui Dumnezeu... S-a desprins de pe cruce... Era gol...

Şi spune toate acestea cu ochii închişi... Cu buzele tremurate... O mică icoană pe perete, chiar la capul ei. Alături, poza lui Leu, în uniformă de procuror...

Celor doi bărbaţi nu li se aude glasul, deşi uşa a rămas deschisă. Doamna patrulează prin curte şi boscorodeşte nervoasă. Îi vedeam umbra cum alunecă prin dreptul ferestrelor şi simţeam cum îşi strecoară privirea pe geam...

Te-ai posomorât?

Mă tem că te vor duce la mănăstire.

Dimpotrivă, vor să mă mărite.

Fără voia ta?

Poate că îmi convine...

Se ridică în capul oaselor. Un sân i-a scăpat de sub cămaşă.

Mamă... Ajută-mă să mă scol!

Eşti nebună?

Vreau să cânt la pian.

Las-o, se aude glasul omului învăţat să poruncească.

Îmi iau câmpii... Turbez... Faceţi ce vreţi, ţipă doamna.

Trec pragul şi sunt aiurit. Parcă am intrat brusc într-un sanctuar sau într-un salon de muzeu. Numai picturi pe pereţi. Tablouri de mari dimensiuni. Venera goală pe frunza de lotus, Gioconda, o cadână cu chitară, un car cu boi... Colonelul a fost comandantul unui lagăr de prizonieri sovietici. În care se afla şi un pictor. În loc să-l trimită la muncă, l-a lăsat să lucreze. Şi aşa se face că i-a copiat din albume opere celebre...

Doamna o conduce, de mână, pe Lucia. O ajută să se aşeze pe scaunul pianului. Şi rămâne lângă ea, ca o cloşcă ce-şi apără puiul când dă târcoale eretele. Îi întoarce foile cu note muzicale.

Pianul. Îl ascult şi când tace. Când Lucia priveşte clapele înainte de a le atinge. Şopteşte sub vraja ochilor ei.

Plutim. Pe sub nori. Printre stele. Ne-au rămas doar trupurile în scaune. Golite de noi. Statui în cimitir. Momâi. Sperietori de ciori... Strauss. Chopin. Verdi. Liszt. Habar-n-am... Eu cântam la caval...

Acesta e compus pentru tine...

Se frânge peste pian. Colonelul sare de pe scaun. Mama o ridică de subţiori. O duc în pat. Mă privesc ca pe un criminal...

***

S-a făcut târziu. Pornesc tăcut lângă umărul profesorului. Aproape alerg să mă ţin de el. Niciodată nu mi s-a părut atât de mareţ. La ce se gîndeşte?

Şi, brusc:

Se mărită, bă!

Parc-ar fi fost să spună:

Moare?

Un răget de leu spintecă liniştea nopţii. Sălbatic, înfiorător. tânguit, chinuit...

A sosit în oraş circul ambulant...

(fragment din romanul în pregătire *Drumul Dinozaurului*)

Petruț Pârvescu

moş niculae nu mai vine

pe valea vezii la deal
pentru nişte copii de ţărani
în decembrie ningea cu adevărat

acolo
printre dealuri păduri şi vâlcele
iarna e frumoasă şi ţine cât o copilărie
iar amintirile când încep nu se termină niciodată

şase perechi de ghetuţe vechi şi uzate înşirate la uşă
după înălţime şi potriveală
date cu cremă adânc lustruite cu seu şi cu ceară
strălucind de curăţenie aşteptau cuminţi toată noaptea aceea zorile

adormeam târziu
închipuindu-mi lumea
plină de jucării bomboane şi portocale
dar toată noaptea visam că moş niculae nu mai vine

dimineaţa în zori
mă trezeam obosit
cu ochii umezi mari cât cepele alergam şovăielnic spre acolo
deschideam încet uşa priveam în golul
din care aievea doritul creştea uimit pe margine

sub icoana de lemn a Maicii Domnului
candela aprinsă busuioc şi crenguţa verde de brad
vedeam doar ghetuţele mele

moşul
umpluse cuibul auriu cu un ou mare rotat
din care zburau rând pe rând toate gândurile negre
gata să nască în libertate o singură dată pe an

când
undeva
într-un sat dincolo de piteşti
un copil fericit
mânca
pe saturate
o portocală uriaşă!

Din vol., în pregătire, „Păcala Făgeţelului”

litere

N. Georgescu

Iancu Tănăsescu: un revoltat în abisal

Născut la 14 noiembrie 1948, satul Brâncoveni, comuna Brâncoveni, judeţul Olt, informaţiile disponibile despre Iancu Tănăsescu menţionează: a făcut Liceul „Radu Greceanu" din Slatina (1962- 1966); Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti (1966-1971), şi-a dat doctoratul în drept civil la Universitatea din Craiova cu teza *Studiul comparativ privind licitul şi ilicitul în dreptul public şi privat* (1995), după o îndelungată (îndestulătoare) carieră juridică: judecător (1971-1980) şi preşedinte (1980-1992) la Judecătoria Slatina; judecător (1980-1989) şi preşedinte de secţie (1989-1990) la Tribunalul Judeţean Olt; practic s-a identificat cu locul. Trecând în învăţământul universitar, a fost lector (1992-1995), conferenţiar (1995-1999) ajungând din treaptă-n treaptă profesor universitar (1999) şi, în *cursus honorum,* acumulând funcţii precum cea de prodecan la Facultatea de Drept "Nicolae Titulescu" din Craiova apoi cele de Director fondator al Editurii INS; redactor al Revistei de Ştiinţe Juridice; consilier editorial, preşedinte al Fundaţiei "Constantin Tănăsescu", membru la Société Internationale de Criminologie, la Association Internationale de Droit Penal; membru al Asociaţiei Române de Ştiinţe Penale; membru al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România; membru al Societăţii Scriitorilor Olteni (1997).

Iată un traseu exemplar, ideal, pentru un intelectual român introdus până peste cap în problemele specialităţii sale. Dintre lucrările pe care i le reţin bibliotecile şi librăriile, amintim: *Studii criminologice*, Craiova, Editura Piramida, 1993; *Drept penal: Partea generală*, Craiova, Editura Oltenia, 1994; *Licit şi ilicit*, Bucureşti, Editura INS, 1994; *Criminologie*, Bucureşti, Editura INS, 1994; *Tratat de drept penal, partea generală*, Bucureşti, Editura INS, 1995, (ediţia a 2-a, 1997); *Omuciderea*, Bucureşti, Editura INS, 1995; Manual de criminologie, etc.

Şi-a drapat viaţa spiritului şi cu literatură, care nu este un *Violon d" Ingres* ci cu adevărat un mod de echilibru, ca o a doua aripă de zbor: dacă meseria îi cere să vorbească, pasiunea cuvântului îi cere pană în mână şi hârtie alături. Modelul românesc ce-mi vine în minte este Ion Tanoviceanu, marele penalist, care nu s-a putut păstra în aridul ştiinţei juridice fără a publica şi studii istorice.

Iancu Tănăsescu a debutat publicistic în Ramuri (1980), editorial cu volumul de proză *După amurg* (1987), apoi a mai tipărit *Mitologia fiinţei*, eseuri, Bucureşti, Editura INS, 1994; *Umilul*, roman, Bucureşti, Editura INS, 1997; *Interminabile*, eseuri, Craiova, Editura Ramuri, 2007.

Actualul volum, *Apologia*, cuprinde de asemenea eseuri, multe dintre ele publicate mai întâi în revista *Ramuri* (şi remarcate încă acolo). Desigur, din partea unui jurist cu atâta experienţă te aştepţi la interpretări morale ale vieţii (sociale, sufleteşti chiar) – şi înţelegi că observaţiile sale se reţin în primul rând pentru că au autoritate – dar, parcurgând cartea, rămâi plăcut surprins de literaturitatea lor, de dorinţa imanentă a scrisului frumos. Este o frumuseţe în sens de eleganţă, de retorică bine cumpănită: frază ciceroniană, echilibrată în „more" largi, cu subordonate şi incidentale armonios montate în discurs, pe alocuri chiar ritmuri ale cuvintelor ce se pretează unei uşoare recitări. Formal, avem în faţă o pledoarie pentru clasicism. Aş zice chiar că este un curaj să revii în eseu la clasicism – după experienţa europeană Cioran. *Apologia* lui Iancu Tănăsescu nu dezvoltă o teorie, o filozofie articulată pas cu pas, ca volumele lui Cioran, de pildă; autorul nu-şi propune asta, cartea sa este constituită din cugetări cu aspect general moral montate într-o pledoarie generală, continuă, pentru ideea de morală şi pentru formă în acelaşi timp. Ai zice, pe alocuri, că stă în dialog cu Marc Aureliu ori cu Pascal dorinţa autorului fiind mereu aceea de a rotunji un gând, de a fi cât mai concis – adică: de a adecva cât mai corect cuvintele la gânduri, care gânduri sunt ca nişte fulguraţii ce trebuie prinse şi fixate. Un text ca acesta, de pildă, nu stă în jocuri de cuvinte, ci invită la abstractizări ale verbului şi la aşternerea festă a sensurilor unul peste altul: *„Este posibil să ştii totul despre lume, dar atâta timp cât nu o înţelegi, tot neştiutor se cheamă că eşti. Eu nu ştiu ce ştiu ca să ştiu ce nu ştiu şi nici nu ştiu ce nu ştiu ca să ştiu ce ştiu."* (p.40) Ştiinţa, spune acest text, nu are scop în sine, nu ştii ceva „ca să" – înţelegerea, însă, da. Ştim numai ca să înţelegem, altfel de ştiinţă este de prisos. Eugeniu Coşeriu observa că verbul *a şti* nu are imperativ în nicio limbă romanică, nu poţi spune *ştii!* Cum ai spune: *mănâncă!* De aici decurge că nu poţi obliga pe cineva să ştie, nu-i poţi dicta asta – cu alte cuvinte: cartea, şcoala, învăţătura – acesta nu sunt obligatorii. Observaţia lui Iancu Tănăsescu, anume că ce nu ştim nu se cântăreşte cu ce ştim, vine să întărească asta – şi să ne spună că numai în înţelegere se reazemă totul. În fond, *înţelegere* vine de la *intus* şi *lego* latineşti, înseamnă *a lega în interior*, a face legături în interiorul lucrurilor: aceasta este condiţia generală a intelectualului, a înţeleptului. Toate fulguraţiile lui Iancu Tănăsescu au reazem în cultură, iar când autorul dezvoltă pe mai multe pagini câte o idee te afli în faţa unei adevărate construcţii bine articulate şi corect ancorate în real. Mă mulţumesc să redau această metaforă dezvoltată a adevărului: *„Adevărul este o mare întinsă dincolo de închipuire, /mare pe care/ doar belşugul său ascuns o salvează de furia risipei valurilor. Să te întorci după fiecare împotrivire în sâmburele judecăţii şi să goneşti mereu eroarea fără leac! Să scoţi din fiecare pornire a firii înşelate un răspuns în rătăcirea căruia să nu te poţi pierde sau regăsi niciodată! Şi totul în demnitatea împlinirii sincerităţii. Cum de a fost posibil ca vulgaritatea, în lipsa de luciditate a cunoaşterii, să permită să se creadă că otrăvind trupul vei ucide şi spiritul? Prin acceptarea unei morţi impusă de eroare omul se răzbună pe judecata sa limitată. Nu există dispreţ mai mare pentru spirit, decât supunerea la nelimitatele erori."*(p.10) Această metaforă marină a adevărului, ce aminteşte de presocratici (dar mai ales de Eschil cu „marea ce-şi hrăneşte la nesfârşit valurile") arată, în fond, un moralist inflexibil (pe această coardă a inflexibilităţii, a idealismului categorial aş zice, se poate merge în eventuala definire a unei viziuni generale a cugetărilor tănăsesciene), este curat poetică şi sugerează că întregul volum de *Apologii* poate fi ordonat şi ca volum de poeme.

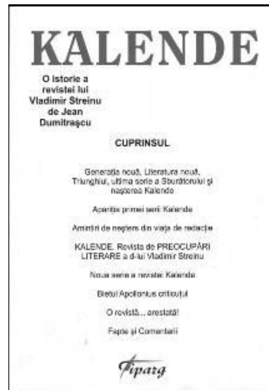
Cu inflexibilitatea autorului, în schimb, ne vom întâlni şi în contexte oarecum inconvenabile. Se poate spune, de pildă, pentru ştiinţă: *„Genele nu se combină, ci doar triumfă"* (p.11) – dar pentru teologie nu se acceptă că *„Iisus nu a fost la naşterea lumii, dar va fi la reînvierea ei!"* (p.28) – poate doar ca joc de cuvinte gratuit, şi să credem, odată cu Voltaire, că adevărul stă în jocuri de cuvinte; în general cugetările teologice din carte nu sunt în chestie teologică, ca cele mitologice, de pildă. Cugetările despre păcat, desfrâu, viciu, imoralitate – la fel: se regăsesc mai bine în filosofia presocratică a *hybris*-ului (inflexibilă ea însăşi: pedeapsa acolo este implacabilă, cum o resimte şi propovăduieşte şi Iancu Tănăsescu) decât în morala creştină, mult mai flexibilă.

În totul, însă, această carte mi se pare strigătul unui moralist într-o lume a excesului, o „liturghie" pentru calm şi linişte pe o corabie în furtună.

În totul, însă, această carte mi se pare strigătul unui moralist într-o lume a excesului, o „liturghie" pentru calm şi linişte pe o corabie în furtună. Autorul nu distonează cu lumea (noastră) – ci vrea, caută un punct ca s-o echilibreze, o pune în antiteză cu menirea ei cosmică – şi, încă, asta nu pentru a o schimba, ci pentru a o arăta sieşi. „Antitezele sunt viaţa" – spunea Eminescu: asta înseamnă că nu se por nega una pe alta, nu au cum să se anihileze, ci trebuie, sunt forţate să trăiască pentru a întreţine şi a da viaţă. Ideea morală, aşadar, există în viciu nu (neapărat) pentru a-l desfiinţa – ci pentru ca el, viciul, să se definească pe sine, să ştie cât bate şi de la ce se abate: mai mult decât conştiinţa de sine a lumii în manifestările ei nu cere de la lume nici filosofia – de ce ar cere-o morala, oricât de inflexibilă ar fi ea?

[1] Am editat, împreună cu Doina Rizea, sub ochiul exigent al avocatului Constantin Vişinescu, o parte dintre aceste studii şi eseuri ale lui Ion Tanoviceanu, reunite sub titlul „România supt raportul moral" (Ed. Floare albastră, 2005), ceea ce mi-a permis observaţia că juriştii au o nevoie organică de implicare în literatură – şi ceea ce mă face s-i urmăresc sub acest aspect, ca în cazul de faţă.

[2] Iancu Tănăsescu: Apologia, Ed. Confort, Craiova, 2014, 191 p.

Carte nouă

***Kalende, o istorie a revistei lui Vladimir Streinu* de Jean Dumitraşcu (Editura *Tiparg*, 2014).** Jean Dumitraşcu este un împătimit, dar şi aplicat exeget al „consăteanului" său Vladimir Streinu, despre care a tot scris articole şi studii de istorie literară. De data aceasta, face istoria detaliată a revistei condusă de Vladimir Streinu şi Şerban Cioculescu. Iniţiativa este cu atât mai meritorie, cu cât "revista e o raritate bibliofilă, nici măcar la Biblioteca Academiei Române nu se găseşte întreaga colecţie a celei de-a doua serii din *Kalende* (...). Casa memorială de la Teiu deţine două numere din prima serie..." Jean Dumitraşcu nu se opreşte la revista lui Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Tudor Şoimaru şi Pompiliu Constantinescu, ci încheie şi cu ultimele două serii ale revistei de după 1989, de data aceasta *Calende*, nu cu *K*, revistă care a funcţionat între 1991 şi 2005, cu inevitabilele întreruperi. Deşi revista din perioada interbelică a avut viaţă scurtă, în schimb a fost una foarte importantă prin numele care au fondat-o şi prin programul ei critic, de aceea este lăudabilă iniţiativa de pagină de istorie literară a lui Jean Dumitraşcu. Mai ales în zilele noastre, când uitarea este un program cultural perpetuu şi finanţat de la buget.

Florentin Popescu – *Eu v-am citit pe toţi!*, volumul V (Editura *Bibliotheca*, Târgovişte, 2015). Sigur că titlul acesta este un alint al autorului. E şi o parafrază la volumul de poeme *Eu v-am iubit pe toţi* al regretatului Dan David. Aici însă este vorba de cronici la cărţile multor scriitori contemporani. Pe toţi scriitorii de azi nu i-a citit Florentin Popescu, nu poate el citi (necum scrie despre ei) câteva sute de autori pe săptămână. Dar, metafora e metaforă. În schimb, a citit/scris despre autori contemporani mai importanţi sau mai puţin, în două secţiuni: *I. Puncte de reper, întâmpinări, reflecţii* şi *II. Cronicar la „Bucureştiul literar şi artitic"* (revista al cărui redactor-şef e; n. DAD). Astfel, în prima secţiune, găsim mai mult eseuri, studii şi cronici despre ediţii interesante şi importante. În schimb, în partea a doua, Florentin Popescu reproduce cronicile de la revista pe care o păstoreşte, despre ediţiile Nicolae Labiş, despre Valeriu Anania, Gheorghe Păun, Valentin Hossu-Longin, Adam Puslojic, dar şi despre evenimente literare, medalioane culturale etc. Florentin Popescu este un scriitor şi critic generos, aşa încât volumul său poate fi intitulat, fără nici o eroare, *Eu vă iubesc pe toţi*. **(DAD)**

Nicolae Turtureanu

Nu sînt ateu, dar nici habotnic. Nu pot crede, fără a cerceta. Cît de cît. Am fost pe la mese mînăstireşti, cu feţe bisericeşti dintre cele mai alese. Peste tot, se spunea Tatăl nostru, se binecuvînta masa şi se mulţumea Domnului pentru pîinea noastră cea de toate zilele. În trapeză la Văratec, cu părintele Anania şi cu maica stareţă, imediat ce terminam felurile principale de mîncare, autorul Rotondei plopilor aprinşi scotea din buzunar pachetul de kent, maica stareţă făcea un gest din mînă şi apăreau scrumierele...

Alt jurnal de vacanţă (II)

Sîmbătă, 15. Asta a fost joi. Vineri seara, Lu, oarecum liniştită, pleacă la prohodul Maicii Domnului, pregătindu-se pentru slujba Adormirii, de mîine. Seara tîrziu, deja retras în camera mea, văd lumini puternice, intermitente, afară, în curte. *Salvarea. SMURD.* Ies pe terasă şi aflu: A. a avut un accident de bicicletă. Culmea accidentului: a intrat un alt biciclist în el, l-a prăvălit într-un şanţ, sau într-un gard, nu se înţelege exact. S-ar părea că e grav, fractură sau fisură de şold. Operaţiunea stabilizării accidentatului durează vreo trei sferturi de oră. Din cînd în cînd scoate un urlet, ca de fiară rănită. Şi-mi aminteşte de vaietele Magdei, dintr-o altă seară, cu doi ani în urmă... Spre miezul nopţii, Lu îl însoţeşte pe accidentat, în SMURD, la spital, la Suceava.

Cît priveşte accidentul, acesta i se pare doamnei Lu anunţat, aşteptat. Viteza incredibilă cu care mergea, nerespectarea regulilor de circulaţie, nu puteau avea decît acest deznodămînt. Fiul meu Dragoş, care vine aici de două-trei ori pe an, era cît pe ce să-l ia în plin: îi apăruse, brusc, în faţa maşinii, de pe contrasens! I-a făcut morală, la care vitezomanul: *Ştiu ca-n palmă toate străzile astea, toate maşinile, frînez, dacă-mi apare ceva-n faţă, nu se-ntîmplă nimic...* Un singur lucru n-a ştiut şi nici n-a bănuit: că un alt biciclist, un zănatec, ca şi el, va ieşi, în viteză, de după un bloc şi-l va proiecta în şanţ. *N-am avut timp să frînez*, îi va spune mai tîrziu, *scumpei Lu*, jelindu-se de durere.

A. este un alt defavorizat, pe care doamna Lu şi l-a luat în grijă. Incapabil să memoreze, decît lucruri simple, execută totul aproape mecanic. Uluitor de atras şi de priceput la maşini. Cînd avea 5-6 ani – îmi povesteşte Lu – reuşea să dechidă orice automobil încuiat. Nimeni nu-şi dădea seama cum. Doar ce îl vedeai înlăuntru. De mai mulţi ani, îşi petrece zilele şi, mai ales, nopţile, la un *service*, unde i se îngăduie să schimbe o roată, să spele o maşină - şi alte operaţii mai puţin plăcute. De cîtva timp, cei de-acolo îl plăteau cu 100-150 lei pe săptămînă. Îşi scotea cel puţin banii de ţigări.

La spital, dezbrăcîndu-l, îmbrăcîndu-l, *Scumpa Lu* a făcut o descoperire şocantă: *Chiloţii lui erau murdari de..., nu pot să vă spun. L-am întrebat: ce-i cu chiloţii ăştia? Unde te duci nopţile? El şi-a pus mîinile la ochi şi mi-a spus: iartă-mă!*

După cum îmi relata Lu, sincopat şi revoltată, am crezut că l-a descoperit ca fiind *homo*. Dar tot ea mi-a zis că i-a citit diverse scrisorele şi bileţele, că e îndrăgostit, fără speranţă, de o femeie care îl refuză, mai mult încă, îşi cam bate joc de el. Iar *băiatu'* are vreo 30 de ani, e viguros, energic, potent. Nu ştiu ce probă *revoltătoare* o fi văzut ea, presupun că urme de spermă. *Bine că nu e homo*, o consolez. Şi continui: *Bărbaţii care, din diferite motive, n-au succes la femei, n-au cum... să se descarce..., trebuie să recurgă la autoservice. Sau, şi mai rău, la viol. Dacă s-ar legifera prostituţia, ar scădea şi numărul violurilor.* Era - şi încă este – de actualitate violul în grup, de la Văleni-Vaslui. Dar aproape în fiecare zi se petrec alte şi alte violuri. Ca soră medicală, evident că Lu, *scumpa* de ea, cunoaşte prea bine toate aceste *explozii* masculine dar, de cînd a renunţat a se mai dărui unui bărbat, şi se dăruie doar Domnului, tot ceea are legătură cu sexul o oripilează...

Miercuri, 19. Am adormit pe la nouă jumate, în timp ce doamna Lu îmi citea din poetul ei preferat, vrînd a mă convinge cît de adînc e. De fapt, m-am făcut că dorm... Cînd Lu îşi pune ceva în cap, nu se lasă cu una cu două, e de-o tenacitate uluitoare. Exasperantă, uneori. I-am spus (exagerînd, evident) că poezia lui S. mă lasă rece, tocmai pentru că e o poezie... rece, scoasă din cap, fără pic de sentiment. *Nu-i genul meu!* Dar Lu îmi citeşte pasaje care ar dovedi că poetul are *şi* sensibilitate... Deşi el însuşi a recunoscut că-şi construia *dadaist* poezia, amestecînd cuvintele şi asociindu-le mai apoi aleatoriu. De fapt, în interval, s-a şi lăsat de poezie, în favoarea prozei şi, mai ales, a picturii. Singura care nu renunţă la poezia lui e Lu, care, de fapt, se caută acolo pe ea însăşi. Uneori chiar se (re)găseşte – mai bine spus găseşte pasaje întregi din poezii de-ale ei, din scrisori ori din dialoguri, din replici pe care i le-a dat şi pe care S. le-a inserat în textele sale. *Pot să folosesc asta?* o întreba S., cînd îi plăcea o zicere de-a ei. Şi ea: *Bine-nţeles!* Astfel încît, o bună parte din plachetă îi aparţine. Inserturile sînt subliniate (cu pixuri de diverse culori) şi comentate... Procedeul lui S. nu-i *plagiere*, ci *însuşire*, cu acordul autoarei! Pentru mine e limpede: l-a iubit şi încă-l iubeşte, altfel n-ar îngădui astfel de *transferuri*. Îi spun asta şi dă din mînă, a lehamite. Însă e clar, i-am atins călcîiul vulnerabil, punctul nevralgic. Îl ironizează pe S., cunoscut ca un crai de curte veche, dar îl şi admiră. Devoalîndu-i aventurile erotice (surprinzător: de unde le ştie?), aproape regretă că nu i-a căzut şi ea în plasă. O anatemizează pe una care a rămas gravidă cu el, dar a avortat: *Cum să nu lase copilul?!? Ar fi avut* - şi diminutivează, alintător - *un S...nuţ al ei, l-ar fi crescut cum ar fi vrut ea...* Se-nţelege că, dacă i s-ar fi întîmplat ei, l-ar fi crescut cu mare drag, copilul. *S...uţul*.

Lu nu are copii, o-ntreb de ce, ştiind-o atît de *mămoasă*. Îmi răspunde sec că *nu s-a putut* şi trece la altceva, e un subiect sensibil, nu mai insist.

Cu iminenţa plecării în Italia, spre a o înlocui pe sora ei, care vine să-şi îngrijească *băiatu', accidentatul*, planurile editoriale ale doamnei Lu sînt din nou în aer, după ce le adusesem, împreună, cu picioarele pe pămînt... Un volumaş de poezie e aproape finalizat, altele ar trebui extrase din noianul caietelor în care a tot scris, de-a lungul anilor. Se iluzionează că va lua cu ea nişte caiete, în Italia, şi le va defrişa acolo. O încurajez, chiar o somez să-şi finalizeze scrierile, îmi promite, dar şi eu, şi ea, ne îndoim c-o va face...

Joi, 20. Sînt cel puţin 12 ani de cînd prietenia mea cu Lu *s-a strîns*, ca să zic aşa. Şi vreo 30 de cînd o cunosc. Pe atunci, o chema altfel, avea şi ea un nume... obişnuit, numele din buletin, cu care îşi semna scrierile, inclusiv unica ei carte de poezie. Dar, de cîţiva ani, şi-a găsit acest pseudonim: Lu, pe care îl foloseşte, mai ales, la sympozioanele nocturne, de la un post de radio, unde se simte în elementul ei. Da, Lu are o certă vocaţie oratorică, locul ei ar fi la o catedră, sau în amvon, sau la un microfon (cu rază mare de acţiune), să electrizeze, să modeleze, să convertească mulţimile... Dialogurile, monologurile (dacă i se oferă spaţiu de emisie) radiofonice o încîntă – şi e în stare să mi le reproducă de-a fir-a-păr. Dacă eu, *lucid*, nu i-aş tăia, la un moment dat, elanul oratoric: *Dar să ne-ntoarcem la oile noastre...* Ca scoasă din transă, revine la *bing-bangul* de la care pornisem. Rapelul meu o tulbură, şi-abia de-şi ascunde dezamăgirea că nu navighez cu ea *pînă-n pînzele albe...* Totuşi, are în mine *un ascultător*, receptiv, chiar dacă dubitativ, nu vorbeşte-n pustiu. Deşi (sînt sigur) ea ar vorbi şi-n pustiu, convinsă fiind că firele de nisip o ascultă... Aşa cum o ascultă – şi o înţeleg – cîinii şi pisicile, păsările pămîntului şi ale cerului, munţii din jur, perii şi merii din livadă, dar mai ales plopul tremurător, din faţa casei părinteşti, care a crescut odată cu ea. *N-ar fi păcat/ Ca să se lepede/Clipa cea repede/Ce ni s-a dat?*

În fiecare vară, Lu nu scapă prilejul să-mi amintească de anii cînd venea, cu versuri, la redacţie, iar eu nu-i acordam nicio atenţie, jucam şah *de-mi venea să vă trîntesc lemnele alea-n cap*, zice. Revolta o cuprinde instantaneu, cînd îşi aminteşte acele momente, *umilitoare* pentru ea. Şi pentru oricine, adaug acum, spăsit. Dar n-am curajul să-mi recunosc, nici măcar în faţa ei – şi după atîţia ani! – vina. Şi devin ritos: *Dincolo de aparenţe, îmi făceam riguros datoria. Niciunul, dintre candidaţii la glorie poetică, n-a rămas necitit, sau fără un răspuns. Şi să ştii că nu jucam mereu şah, a fost ghinionul tău să mă găseşti doar în astfel de momente... Şi nu mai suport să-mi aminteşti cum eram, ce făceam în acea vreme.* Mi-am ieşit oarecum din pepeni, oare de ce? Nu cumva întrucît mă scormoneşte viermişorul unei gelozii *retroactive*? Scufundîndu-mă *întru-un calcul numeric*, descopăr că, mai tîrziu, cînd eu îi făceam o asiduă curte – pe care o accepta şi chiar o încuraja tacit – ea era acaparată de cel de la care şi-ar fi dorit un pruncuţ, un *s...nuţ...* Şi mai observ că unele persoane şi întîmplări revin obsedant, vară de vară, în rememorările ei: cum a iniţiat-o un profesor în antroposofie; cum un bărbat, fost prizonier în URSS, a atras-o într-o zonă crepusculară: avea calităţi paranormale, o dirija de la distanţă (tipul trăia în Bucureşti), o atrăgea la el (ea avea 16 ani); putea să mişte, doar din privire, un pendul, îl făcea să... penduleze invers! *Chiar şi eu pot „deturna" un pendul!...*, îmi zice. La această fază nu mai rezist: *Fă-mi o demonstraţie acum, aici, pe loc!* Se uită de jur-împrejur, neajutorată: *Da n-avem niciun pendul la îndemînă...*

Nu sînt ateu, dar nici habotnic. Nu pot crede, fără a cerceta. Cît de cît. Am fost pe la mese mînăstireşti, cu feţe bisericeşti dintre cele mai alese. Peste tot, se spunea *Tatăl nostru*, se binecuvînta masa şi se mulţumea Domnului pentru *pîinea noastră cea de toate zilele*. În trapeză la Văratec, cu părintele Anania şi cu maica stareţă, imediat ce terminam felurile principale de mîncare, autorul *Rotondei plopilor aprinşi* scotea din buzunar pachetul de *kent*, maica stareţă făcea un gest din mînă şi apăreau scrumierele... Duhăneam amîndoi - şi ne lansam, cu toţii, în discuţii *aprinse*, pe cele mai diverse teme. Dar un prînz cu doamna Lu este o capodoperă ritualică. Mai întîi spune – şi eu împreună cu ea – *Tatăl nostru*. Aduce farfuria cu borş şi, înainte de a-mi ura *poftă bună!*, închipuie trei cruci mari deasupra farfuriei. Felul al doilea (mîncărică de păstăi) este servit cu acelaşi ritual. Cînd vine cu tortul de îngheţată, şi-i gata de-a face semnele, o opresc: *Nu cred că mai trebuie..., tortul l-ai cumpărat de la magazin, nu l-ai făcut tu...* Doamna Lu mă caină, ca pe un berbec definitiv pierdut de turmă: *Ei, domnu Nicolae, domnu Nicolae...* Cînd îl încercăm, tortul, se dovedeşte că, într-adevăr, nu merita decît un *Aleluia!* Era compromis.

Vineri, 21. Lu acceptă (cu greu) temperările mele, dar nu pierde nicio ocazie de-a-mi oferi numeroase... pilde. Şi de a mă îndemna să mă duc la un duhovnic. I-am spus, încă în anii trecuţi, că duhovnicul meu e foaia albă de hîrtie. Am exagerat, evident. Nici foii albe nu-i încredinţez tot. Deşi, în *Jurnal post-mortem* – şi-n alte pagini de jurnal, am devoalat multe lucruri (comportamente, fapte) pe care puţini au curajul a le mărturisi. Îndeobşte, scriitorii, mai ales prozatorii îşi ficţionează biografia. Majoritatea romanelor sînt autobiografice, evident, cu alte nume de personaje şi de locuri, decît cele reale. Ceea ce nici nu contează, întrucît, la oarecare distanţă în spaţiu şi în timp, realitatea se autoficţionează. Ce importanţă are, pentru un cititor din Timişoara, faptul că eu, în *Dublă cetăţenie*, am schimbat identitatea unor persoane şi locuri reale? El, cititorul, oricum nu cunoaşte nici persoanele, nici locurile, nici întîmplările. Sigur, ficţionînd, poţi spune mai mult, mai multe decît într-un interviu sau într-o mărturie destinată publicării. În ceea ce mă priveşte, devenind prea sincer, am şi gafat, am şi lezat unele sensibilităţi, care nici nu se aşteptau, nici nu meritau acest (vorba lui Mircea Nedelciu) *tratament fabulatoriu*.

ARGEȘ memoria revistei 50

Nr. 6. Noiembrie 2015

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

ARGEȘ

REVISTĂ POLITICĂ, SOCIALĂ, CULTURALĂ

ANUL I
NUMĂRUL
6
NOIEMBRIE 1966
PITEȘTI

20 PAGINI
3 LEI

În acest număr:

COPIL DORMIND — veche pictură țărănească la mînăstirea Valea, raionul Pitești

Inedit

Poetului grădinar

Înmormîntați, poete, trandafirii...
Îi plînge ploaia-n șir, cu repezi stropi
Le-aruncă, cioclu, vîntul prohodirii
Cununi de frunze moarte peste gropi.

Stau brazdele, odinioară salbe,
Un cimitir de crizanteme-acum.
Grădina scrisă-n strofe de flori albe
Se-nchide trist și-ncet ca un album.

În bolți funebre se zidiră norii
Și cerul negru e un alt cavou
Unde, pustii, s-au îngropat cocorii
Țipînd un bocet lung ca un ecou.

Icoanele luminii jucăușă
În inimă le strînge ca-ntr-un stup
Să-ți fie miere, cînd va-ncepe-n ușă
Să urle iarna vieții ca un lup.

1948, nov. 19 Buc.

V. VOICULESCU

Din iunie 2015, revista *Argeș* a intrat în cel de-al 50-lea an al existenței sale. Până la jubileu, ne propunem să marcăm, preț de 12 numere, momente și... schițe din istoria revistei: texte facsimilate, poze cu parfum de epocă, ecouri... Altfel zis, să ne amintim de cei ce-au au trudit o jumătate de veac la ieșirea în lume a publicației care a pus orașul Pitești pe harta culturală a țării. În cei 50 de ani, n-a existat mare scriitor român contemporan care să nu fi publicat aici, după cum cei mai importanți scriitori au fost laureați ai revistei; nu dăm nume, pentru a nu deranja prin fatale omisiuni, nici de colaboratori, nici de redactori, nici de redactori-șefi. Miile de pagini tipărite sub antetul *Argeș* reprezintă implicit un important capitol de istorie a literaturii române contemporane. De altfel, din revistă s-au născut nenumărate cărți ai căror autori le-au croit inițial aci în rubricile lor. Cu bune și cu faste, cu mai puțin bune, *Argeș* a ajuns la o vârstă venerabilă. Cine ar avea curiozitatea să parcurgă întreaga colecție, ar putea depune mărturie că revista n-a fost niciodată culegere de texte mai mult sau mai puțin valoroase, ci că ea a reprezentat totdeauna un proiect editorial coerent, schimbat pe ici, pe colea, de la o serie la alta... Ajutați de editor, de finanțator, de eventuali sponsori, sperăm ca în iunie 2016, să sărbătorim la Centrul Cultural Pitești așa cum se cuvine și cum ne place să credem că merităm. **(D.A.D.)**

VICTOR EFTIMIU

Te duci și tu acuma...

Te duci și tu acuma, izvor de viață nouă.
Senină dimineață a zilelor de Mai...
De ce-ți apleci privirea? De ce ți-s ochii-n rouă?
Te-așteaptă fericirea ce-atâta o chemai!

Vei fi și tu femeie ca primăvara, vară...
Deasupra tuturora aceleași legi domnesc:
Să nască flori și roade copacii ascultară
Căci floarea se deschide și mugurii pocnesc.

Și mâine or să rupă crengi albe din grădină
Cu flori de myrt pe tâmple te vor găti, - apoi
În cântece de nuntă să n-auzi cum suspină,
Să n-auzi cum suspină iubirea dintre noi.

Mai lasă-mă o dată să pot privi, fecioară,
În ochii tăi albaștri și clari ca un izvor
În care Dimineața, plecându-se ușoară,
Surâde primăverii ce trece-n apa lor.

(Argeș, nr. 11 (78)/noiembrie 1972)

Colinde din Țara Loviștei

Colind de jude

Sculați jude nu dormiți!
Judel Domnului bun
Că noi jude t-am venit
Tot vreo cinzeci de voinici,
Tot la timp să ne-mprumuți,
De vreo cincizeci de florinți,
De florinți, de bani mărunți.
Judele cînd auzea
De-o lumînare-și aprindea,
Grajdi de piatră descuia
l pe murgul mi-l scotea,
e-nșelat și ne-nfrînat.
ouă frîie mi-l înfrîna,
două șei îl înșela,
ouă chingi mi-l închinga.
r haraxă ce-i va da?
re-i orzul vînturat,
cîu negru strecurat,
pe el se arunca.
ul sare și-mi răsare,
ici, sare colea,
-n vîrful muntelui,
Judele la oile lui.
Și-acolo cînd ajungea
Ochii-n tîrlă și-arunca
Și-ncepea de mi-alegea
Tot la zeciuri de berbeci,
Și suta de oi cornute,
Și la miia de mioare,
Și la miele de-ochesele,
Și pleca la tîrg cu iele,
Tot la tîrg, la tîrg la Feți,
Unde au oile preț.
Judele-oile vindea,
Cincizeci de florinți că-și lua
Scumpe vîguri cumpăra,
La croitor că le ducea.
Croitorul le croia,
Scumpe haine că făcea,
Pe-cești voinici că-i îmbrăca,
Pe-acești voinici
de grămătici.
D-unde sînt ei feți frumoși?
Ei să fie sănătoși!

Cules de la Socol F. Mihai, de 30 de ani, din Mălaia.

Arie folclorică deosebit de bogată, cu elemente de limbă și etnografie arhaice, Loviștea n-a intrat în atenția folcloriștilor — culegeri de folclor din acest bazin neexistînd pînă în prezent. Cercetările noastre asupra folclorului din Loviștea propriu-zisă au început în 1963 și s-au extins în ultimul an și asupra țărmului drept al Oltului și, în continuare, asupra întregii văi a Lotrului, regiuni care au intrat în denumirea de Loviște mult mai tîrziu, la începutul secolului XX.

Păstrătorii tezaurului literaturii populare din cele peste 25 de sate cercetate de noi, din comunele Perișani, Titești, Racovița, Boișoara, Cîineni, Brezoi, Mălaia și Voineasa, ne-au oferit un material de o rară valoare artistică, ceea ce dovedește izvorul inepuizabil al folclorului, varietatea și vigoarea lui. Înregistrările de aici dovedesc permanența folclorului și continuitatea lui, dar și transformarea, îmbogățirea și cizelarea lui artistică neîntreruptă. Ineditul este nota esențială a folclorului de pe aceste plaiuri, atît în ceea ce privește temele și motivele, cît și formele, altfel realizate estetic, ale unor variante întîlnite și în alte culegeri. Colinda laică are unele teme asemănătoare cu cea din Hunedoara. Și nici nu se putea altfel, întrucît Loviștea, încă din cele mai îndepărtate timpuri, a avut fără întrerupere un rol de legătură între populațiile românești de o parte și de alta a Carpaților.

C. M.

Colind de fată

Lua-mi-aș Măria vadra-n cap
Și la apă e plecat,
La fîntînă prin grădină,
Unde curge apa lină;
La fîntîna din lucet,
Unde curge-apa-ncet;
Curge-ncet pe lespejoară,
Mult e dulce și ușoară.
Pîn' vedrița se umpleară,
Ochi negri că-și aruncară
Pă izvoru apii-n sus:
Mulți cai văzu priponiți,
Priponiți și-mpăivăniți,
Cu păivanuri de bumbac,
Împletite tot din patru;
Cu păivanuri de arnici,
Împletite tot din cinci;
Cu păivanuri de mătase,
Împletite tot din șase,
Șase-n șase-n douăsprece.
Ea mai rău se-nspăimîntară,
Vedrița-n cap și-o puneară,
Și-ndărăt se-nvîrtejară,
Tare acasă-mi d-alergă
Apa fierbe în vedriță
Rugă-i arde în cosiță
De la poartă
că-mi strigară:
— De-ai ști, taică,
și tu maică,
Ce-am văzut eu la fîntînă,
La fîntînă prin grădină,
La fîntîna din lucet,
Unde curge apa-ncet,
Încet-încet pe lespejoară,
Mult e dulce și ușoară:
Mulți cai văzui priponiți,
Priponiți și-mpăivăniți,
Cu păivanuri de bumbac,
Împletite tot din patru;
Cu păivanuri de arnici,
Împletite tot din cinci;
Cu păivanuri de mătase,
Împletite tot din șase,
Șase-n șase-n douăsprece.
Taică-so că mi-i grăiară:
— Nu te, fiico, spăimînta,
Că-ăia nu-s cai priponiți,
Priponiți și-mpăivăniți,
Și sînt pețitorii tăi,
Vin la min'
te cer pe tin',
Și mai cer pe lîngă tin':
Cere plug negru de boi,
Și stavă mare de cai,
Și turmă dalbă de oi.
Ea din gură așa-i grăiară:
— Nu te, taică, spăimînta,
În celărel că mi-oi intra,
Celărel de stejărel,
Mai frumos m-oi podobi:
Lua-oi ie
dintr-o mie,
Rochiță
din coftoriță,
Și brîu lat
din Țaligrad,
Și-oi pune năsprii pe cap,
Și la horă mi-oi ieși.
Nu m-oi prinde lîngă el,
Și m-oi prinde dirept el.
El pă min' cînd m-o vedea
Toate-acelea le-o uita:
Uită plug negru de boi,
Și stavă mare de cai,
Și turmă dalbă de oi;
Numai, taică, ca să-mi dai
Tot pe murgul cel din grajd,
De-nșelat și de-nfrînat,
Cum e bun de-ncălicat,
Nașu cînd m-a botezat,
Cu-acesta m-a dăruit.
Unde-i Maria
cea frumoasă?
Ea să-mi fie sănătoasă!
Ea să-și facă voia bună,
Cu aleau-și dimpreună!

Cules de la Vîrtopeanu P. Petre, de 35 de ani, din Dumbuiești.

Colind de ciobani

e lui Negru Vodă,
mic ciobănaș era,
mașa ca tina,
l ca păcura,
e ca hîrtia,
tiula subțioară,
făcută peană,
lgul sub genunchi —
zile sta la poartă,
odă mi-l vedea:
, mice ciobănaș
fie jalba ta,
c cu direptatea,
oamne, mărirea-ta
tuși de mă-ntrebași,
tul spuneți-aș:
rămas mititel,
l berțășel,
strînilor,
tăciunilor,
că mă băgai;
m mai mititel,
g stăpînilor
De-mi lumina turma toată.
Cînd simțea de vreme bună
Trăgea oile-n pășună;
Cînd simțea de vreme rea
Trecea oile la perdea.
Dar stăpînii ce făcea?
Ei mioara că mi-o lua.
Dar mioara ce făcea?
În oile lor nu șădea.
Stăpînii s-or năcăjit
Și la mine c-au venit
Și de păr că m-au luat
Și de pămînt că m-au dat.
Eu de jos cînd m-am sculat,
De-o lăncită-am apucat
Capul la trei am tăiat
Și la glugă le-am băgat.
La domnie c-am plecat.
Dacă nu-mi crezi cuvînțelul,
Să-ți arăt și odărelul.
El gluga de moț o lua
Capetele jos turna.
Vodă mi-se-nspăimînta,

Colind de fecior

Cine să d-aflare (bis)
El ca să-și mai ducă (bis)
D-urma cerbului,
Fiara cîmpului,
Seară de cu seară,
Prin verde secară;
Noapte miez de noapte,
Tot prin grîne coapte;
Mai înspre ziori,
Prin grădini cu flori;
Dis-de-dimineață,
Pe rouă, pe ceață,
Pe mîndra-i verdeață?
El că să d-aflare
Vasile tinerelu.
El că își mai luară
Flinta la spinare,
Arcuri de-a-ncordare,
Tolbe cu săgeți
Cu săgeți mugeți
Pe plai apucară,
Pîn' de cerb că-mi dară.
El în loc îmi stare
Și se judecare,
Cu ce să-și mai dare:
Cu flinta să-și dare?
Să mi-l săgetare?
Flinta ar bufni,
Pînă către-Ardealu,
Că-i locu cu dragu.
Cu flinta nu-și dare,
Și mi-l săgetare.
Cerbu-atunci rănit
Îndată-a sărit
Două trei sărite,
Pînă peste munte,
Pînă către-Ardealu,
Că-i locu cu dragu.
El în loc îmi stare,
În genunchi picare,
Lacrimi îi curgeare,
Și se judecare:
Sărmanul de mine,
Eu că sînt rănit.
Ia ce mi-o fi fost
Tot de-o flintuliță.
Flinta ar fi bufnit,
Eu aș fi auzit,
Și aș fi săritu
Două trei sărite,
Pînă peste munte,
Pînă către-Ardealu,
Că-i locu cu dragu.
Dar ia ce mi-a fost
Săgeată mugeată,

Colind de voinic

Sus din plai de-al muntelui,
Ler Doamne-le!
Supt cetina bradului,
Dacă noată
coarne-și poartă.
Dar de coarne ce mi-și poart

RADU COSAȘU

Propoziții

Un deținut din închisoarea de la Frasnes, condamnat la 20 de ani-pedeapsă, dăruiește fratelui său unul din rinichi.

Adolf Hitler van den Berg, 21 de ani, e declarat recidivist permanent pentru un lung șir de crime: 22 de ani închisoare.

30 de polițiști pompieri fugăresc două ore o pisică sălbatică prin Paris.

Doi însoțitori ai președintelui Gustav Heinemann adorm în timpul serviciului într-un hotel din Bremen.

99 la sută din cancerele laringelui se datorează, desigur, tutunului.

(Argeș, nr. 11 (42)/noiembrie 1969)

Specificul folclorului argeșean

Nimic mai universal decît folclorul. Nu știm prin ce tainice fire un motiv dintr-un îndepărtat colț de lume — fie european, fie extraeuropean — se întîlnește de multe ori aidoma în alte părți, unde nici nu gîndești. Folcloriștii sociologi au încercat să explice fenomenul printr-o psihologie general-umană, prin „gînduri elementare" comune societății umane, aceleași pretutindeni. Alții au fost adepții unei patrii comune — Orientul sau lumea indo-europeană etc. —, de unde apoi motivele ar fi „călătorit" și și-ar fi ales o altă patrie, adoptivă. Cîte studii pline de erudiție nu s-au scris, pentru a demonstra că un motiv ca cel al „jertfei zidirii", de exemplu, cunoscut la români în balada Meșterului Manole, s-ar afla în legenda și în viața de toate zilele la cine știe ce grup etnic din ținuturi îndepărtate. (Acest caracter universal al folclorului a dus și în trecut și duce cu atît mai mult în prezent, cînd se urmărește o tot mai strînsă colaborare între popoare, la numeroase dezbateri în congrese ale specialiștilor în etnografie, etnologie și folclor).

Și cu toate acestea, nimic mai național, mai regional — și chiar local — decît folclorul. Motivul universal ajunge într-un alt spațiu, se „etnicizează", capătă profil tipic anumitor arii geografice. Oricît de generală ar fi o idee lirică, epică ori dramatică, ea devine specifică unui popor prin modul de a fi concepută și exprimată în imagini artistice. Prin unele trăsături locale ce vin de dincolo de veacuri, ideile sînt sublimate în forme și ton specific, devin locale, tocmai prin ceea ce se discuta nu de mult în coloanele „Scînteii", prin „observația socială". Expresie nemijlocită a unor împrejurări de viață a frămîntărilor maselor, folclorul e mai aproape de om și de mediul înconjurător. Din aceasta decurge și acea tendință manifestată în folclorul tuturor popoarelor către regional și local, de care vorbeam mai sus.

Într-o mai largă viziune, există o imagine a țării mari, în marginile ei geografice. Dar în aceleași margini, cîte „țări" și „ținuturi", cîte „văi" nu se disting folcloric și etnografic! Nu de mult, fiecare dintre noi a constatat aceasta cu prilejul concursurilor între regiuni, ori constată cu prilejul fiecărui „Atlas folcloric" de la televiziune. Cît pitoresc în port, dans și cîntec! Și cît de mult este legat acest pitoresc, ce capătă sensuri profunde, de viață istorică a locurilor, de mediul geografic și social al regiunii! Există în cuprinsul țării mari, o „țară a Muscelului" și o alta „a Crișului", „țară a Mo...

„Avem fluiere noi!" — (Vaideeni)

metului (sînt și altele de vînători și păstori, de feciori etc.):

Din cel cîmp verde frumos,
Frumos pomet de-nflorit,
De-nflorit și de rodit,
Din d-umbra pometului,
Din para făcliilor,
Prin zgomotu sfinților,
Prin zvonul albinilor,
Prin mirosul florilor,
Prin fumul tămîilor...
Plimbă-mi-se-n sus și-n jos
Dumnezeu cu Sfîntu Petre...
(Bogoșara)

Figurile legendare biblice ce populează imaginar spațiul carpato-dunărean sînt asociate cu starea socială, ca ființe care fac bine sau rău, participă la conducere, sînt sancționate din cauza greșelilor etc.

Astfel Sf. Petre nu e primit în rai, fiindcă bunul Dumnezeu constată:

Că-n lume cît ai trăit,
Nici un bine n-ai făcut!
Primăraș în sat mi-ai fost
Pe săraci ...

Izvor inepuizabil

Este evidentă necesitatea de a cunoaște temeinic tradițiile folclorice, obiceiurile, datinile poporului nostru și sînt binevenite orice discuții serioase despre datoria de a le valorifica, păstrîndu-le puritatea și farmecul.

Radioteleviziunea și activitatea artistică de amatori — cele două mari „piețe de desfacere și valorificare" ale artei populare — cunosc incontestabile succese, dar manifestă și cîteva lipsuri: alterări ale tradiției și confecționări fortuite de așa-zise „creații", de pildă ...

Folclorul rămîne, însă, ... de sugestii pentru mișcar... tori.

Dăruirea atît de genero... lare nu determină în sin... maximă, dacă nu se respe... primul rînd, o profundă c... și obiceiurilor de pe acest... documentare muzicală, lite... nografică mai ales despre ... tradiție, destul de puțin ... cum sînt: Sălătruc-Argeș, Costești, Crîmpoia și Vil... trești-Găești și altele. Se... din obiceiurile în care b... nește mai evident și surp... unele obiceiuri de nuntă, ... fetelor și flăcăilor de căt... participarea acestora la s... remoniale — împodobirea ... probabil ca prilej de ... tinerii flăcăi și fete de c... cu vădite aluzii și urări d... în viitoarea căsnicie. Se ... orațiile, venirea nuntașilo... de la socrul mic la nunta d... barea zestrei miresii, a ti... implicațiile mistice, accen... moțional, aceste obiceiuri ... ingenioase, fire viguroase ...

Unele străvechi obiceiuri ... sau mai firav, pe cale de ... rute chiar: plecarea și ... din munți, culesul viilor, „strigarea" fetelor de căt... cului", se adaugă ca fond ... și scenarii artistice.

În domeniul coregrafic, ... a culege și valorifica ... spectacolelor se poate ... voltarea pe scenă a ... popular de mare virtuo... „Brîul", „Sîrba", „Hora ... la nuntă, la hora satul... multe variante și figuri, ... zitate și spectaculozitate, ... că „echerul" coregrafulu... încă.

Călușul și-a pierdut în ... recare măsură — autentic... derii unor figuri spectacul... una cu corespondent real ... Marea varietate a acestui ... pornirii repetițiilor, a intr... atare, spectacolele inopinat... în curțile oamenilor, cu ... uliți, rolul de mare virtuo... mutului — scuturat de ob... tot atîtea modalități de pr... a acestui vestit joc româ...

Corbul

DE EDGAR ALLAN POE (1809-1849)

traducere de PROCOPIE P. CLONŢEA

Pe când stam la miez de noapte, deslușind tăcute şoapte,
Prinse-n tomuri prăfuite de din vremuri de demult,
Ridicând pleoapa greoaie, brusc s-aude o bătaie,
Chiar la uşa din odaie, ce mă face să ascult.
- E vreun prieten, i demult –
Doar atât, nimic mai mult.

O, mi-aduc aminte dar, era luna lui Gerar,
Şi scânteile din jar spre podea mureau în zbor.
S-aşternut apoi tăcerea; - în zadar aveam eu vrerea
Să-mi alin prin cărţi durerea – c-a murit draga Lenor –
C-a murit fecioara mândră, pentru îngeri doar Lenor –
Pentru mine, dor şi dor.

Iar foşnitul trist, lugubru al perdelei stacojii
Mă-nspăima şi mă făcea cu mare groază s-ascult;
Şi cu inima bătând, tot îmi repetam în gând
- Prieten e afară-n vânt, poate bate mai demult-
Găzduire el cerând, sigur, bate mai demult-
Doar atât, nimic mai mult. Şi îmbărbătat deodată, făr' ca inima să-mi bată,
- Domnule sau Doamnă, zic eu, să mă ierţi, eu te implor;
Pusesem geană peste geană, şi nici n-am băgat de seamă
Că-n uşă băteai cu teamă, în uşă băteai uşor;
Auzeam parcă un foşnet; şi scot capul în pridvor; -
Dar nimic, surprinzător!

Stau cu ochii-nfipţi în noapte, să văd ceva, s-aud şoapte,
Cu gând negru, ca de moarte, stau acolo temător;
Iară linişte-i deplină, parcă curge-o apă lină;
Zic eu totuşi în surdină, dragul meu cuvânt ”Lenor!”
L-am spus dară eu în şoaptă şi-un ecou rosti ”Lenorrr!”
Doar atât. Îngrozitor!

Mă-ntorc iute în odaie, sufletu-mi tot o văpaie,
Şi-ncurând aud bătaie, răsunând stăruitor.
- Sigur, zic eu, ceva mişcă la fereastră, înafară;
Ia să văd ce mă-nfioară ... şi pun mâna pe uşor -
Îmi ţin respiraţia mută şi ţin mâna pe uşor;
Doar atât. Ingrozitor!

Dau canatul la o parte, când, cu aripile-nvoalte,
Mândru corb păşi-năuntru, ca un crai cuceritor.
Nici că ceva să grăiască, nici clipă să zăbovească;
Cu fală mândră, regească, spre uşă pluti în zbor –
Sus pe bustul lui Pallas se opri din mândru-i zbor –
Doar atât, surprinzător!

Negru ca cenuşa-n vatră, faţa-mi râde luminată,
Grav cum este şi pompos şi în lumina ochilor;
- Cam pleşuv îţi este capul, dar cu ţel neabătut,
Corb bătrân zbor ai zbătut din Noaptea Tenebrelor –
Zi-mi dar, ce nume regesc ai tu-n Ţara Tenebrelor?
- Niciînveciivecilor.

M-a cuprins mirare mare să-mi răspundă ca atare,
Făr' mar' lucru să pricep din iureşul cuvintelor;
Că este fără tăgadă, nicio fiinţă n-o să vadă,
Chiar în genunchi să cadă, în al camerei decor,
Pasăre sau duh pe-un bust, în al camerei decor,
Niciînveciivecilor.

Aşa pe bust tronând apatic, cu un aer singuratic,
Corbul îşi luă de pe suflet doar acest mesaj sonor.
Cu altă vorbă n-a urmat, nici aripă n-a scuturat,
Până când am îngăimat; - şi alţi ca el s-au dus în zbor,

Dimineaţă va pleca ca speranţele-mi în zbor,
- Niciînveciivecilor.
Şi stau în linişte-nlemnit de-un răspuns astfel tocmit,
- Ne-ndoios, zisei eu dară, ăst blestem îngrozitor,
L-învăţă vreun stăpân, pe care, cunoscând durerea
Ce-i învenină ca fierea dulceaţa cuvintelor,
L-a cuprins melancolia şi de moarte, poate-un dor,
Până-n vecii vecilor.

Dar văzând cum el tronează, faţa mi se luminează,
Şi trag iute un fotoliu lângă bust, drept pe covor;
Stând apoi lăsat pe spate, la toate cele-ntâmplate
Trimit gândurile toate, cuprins tare de-un fior –
Ce vrea oare ca să spună acest corb îngrozitor,
Niciînveciivecilor?
Stau aşa în cugetare, făr' să pun vreo întrebare
Pasărei cu ochi ca jaru' aţintiţi sfredelitor;
Stau visând la cele toate, capul dat uşor pe spate –
- Asta sigur nu se poate, ca mult draga mea Lenor,
Să-mi mai mângâie privirea păşind gingaş pe covor.
- Niciînveciivecilor.

Când prin aer simt deodată adiere tămâiată
Chiar de-un înger-Serafim sunând gingaş pe covor.
- Diavolească arătare, Domnu-ţi dă ţie strigare,
Să dai iute-o amânare, pentru draga mea Lenor!
Soarbe, soarbe tămâierea, şi uit-o, uit-o pe Lenor!
- Niciînveciivecilor.

- Proroc, zic eu, demon spurcat! Proroc, sau Cel Încornorat!
Să mă ispiteşti trimis, din mări hăul vântoaselor,
Trist dar mândru, neînfricat, în loc pustiu şi fermecat,
De duhuri rele vizitat, spune-mi, spune-mi, te implor –
Am eu leac pentru durere? Spune-mi, spune-mi, te implor!
- Niciînveciivecilor.

- Proroc, zic eu, demon spurcat! Proroc, sau Cel Încornorat!
Pe cerul înalt, boltit, pe Domnu' nostru-al tuturor –
Te jură dară, milă ai, şi spune-mi dacă în 'cel Rai,
Voi afla fecioara sfântă cui îngerii-i spun Lenor –
Voi îmbrăţişa fecioara cui îngerii-i spun Lenor?
- Niciînveciivecilor.

- E vorbă de despărţire, demon, spun, ieşit din fire,
- Pleacă pasăre-n furtună, în Ţara Tenebrelor!
Nu lăsa pene spurcate, ia-ţi şi minciunile toate,
Lasă-mă-n singurătate, ia-ţi umbra de pe covor!
Din inima-mi tu scoate-ţi pliscul, ia-ţi umbra de pe covor!
- Niciînveciivecilor.

Dară corbul nu clinteşte, tot acolo zăboveşte,
Pe bustul rece-al lui Pallas, unde s-a oprit din zbor;
Cu ochii ce nu veghează, pare-un demon ce visează,
Iar mucul pâlpâitor i-aruncă umbra pe covor;
Spre cer urcat sufletul meu de sub umbra pe covor,
Niciînveciivecilor!

(*Argeş*, nr. 11/ noiembrie 2011)

Ce este „rurbanismul"?

Planificarea socialistă include organizarea și sistematizarea complexă a teritoriului țării, din punct de vedere geografic, economic, administrativ și social. Pe spații mai restrînse se realizează sistematizarea regională și raională. Prin aceste sistematizări se fixează pe criterii științifice, între altele, zonele și punctele de amplasare a industriilor și orașelor, se stabilesc vetrele viitoarelor aglomerațiuni rurale.

Sociologii de acum numesc sistematizările rurale „rurbanism". Țelul final este, desigur, urbanizarea, dar pînă să ajungem la etapa sat — oraș, cred că putem să ne înțelegem mai precis prin cuvîntul acesta oarecum nou „rurbanism".

Rurbanismul la care trebuie să contribuie mai multe categorii de specialiști se desăvîrșește prin împletirea multor preocupări de ordin tehnic, social și mai ales economic-agricol.

Arhitecții, împreună cu ceilalți colaboratori necesari, vor întocmi proiectele după care se va înjgheba și dezvolta viitoarea așezare rurală. O vor amenaja ca pentru faza finală urbanizată: o piață centrală înconjurată de clădirile publice mai impozante, administrative, culturale, comerciale, a cooperativelor meșteșugărești — și blocurile de locuințe ale celor care nu au ocupație agricolă. Străzile vor fi prevăzute cu toate înzestrările tehnico-inginerești necesare: pavare, iluminat electric, alimentare cu apă, canalizare, — echivalente cu ale unui oraș modern. În afară de străzile de legătură cu așezările vecine și cele de legătură cu sediul cooperativei agricole și cu cîmpurile de producție, celelalte străzi — nemaiavînd circulația intensă pe care o aveau cînd fiecare gospodărie deținea mijloacele de producție proprii — se vor restrînge la minimum necesar. Se va stabili regimul de locuințe, ținînd seama de cum se va prezenta așezarea cînd va fi urbană, ca densitate și aspect. Se va porni de la situația actuală. Se vor rezerva spații pentru școli, spitale, terenuri sportive, parcuri de odihnă și agrement și tot ce este necesar unui oraș modern.

Dar atît nu-i de ajuns. Planificarea satului rurbanizat va cuprinde și terenurile agricole de producție cu planul lor de rotare agricolă, cu drumurile, perdelele de protecție și irigațiile necesare. Va cuprinde sediul cooperativei agricole de producție și fermele ei zootehnice, cu toate construcțiile aferente, taberele de cîmp, plantațiile etc. Va cuprinde și zonele destinate micilor industrii locale: cărămidării, cariere, vărării, mori etc. și tot ce este în legătură cu buna dezvoltare a unei aglomerațiuni omenești în plin progres economic.

Problema sistematizării satelor se cere rezolvată pe ansamblurile de sate, nu pe unități. În trecut satele „roiau", dezlipindu-se de matcă sub presiunea sărăciei și a împilărilor de tot felul și se plasau în altă parte, mai aproape sau mai departe, constituind noi formații cu denumiri „...de sus", „...de jos", „...mare, mic" și altele. Azi, ele revin la matcă sau se alătură celor mai dezvoltate, pentru a se bucura de o viață mai bună …

… blocuri mari, pe zone întinse, creîndu-se de la … sate" rurbanizate.

Așa se prezintă procesul tehnologic al … urbanizării satelor noastre, tinzînd la mult dorita … a diferenței lor față de orașe.

Proiectele arhitecților și speciali… înfăptui în timp. Pînă atunci opera de … nizare nu poate să stea pe loc, ci … nită pe căi practice, parțial și pe etape, imediat, … fel s-a și început oarecum.

Rețeaua electrică trebuie extinsă peste … omenești rurale. Electricitatea introduce în … o dată cu lumina, și un important coeficient … ție, de urbanizare cu posibilitățile ei de … stare de primitivism o formează în satele … și praful. Se impune să se lichideze cît mai … nenorocită situație și nu numai de pe străzile … satului, ci și de pe drumurile care leagă … și de pe drumurile ce merg la cîmp. E … urbanizare a satelor și avem suficiente … pentru a începe șoseluirea, pavarea, betonarea … faltarea drumurilor. Lucrarea va fi posibilă … masivă a cooperativelor agricole și a … conducerea tehnică și ajutorul S.M.T.-urilor … de la regiune și raion. Opera aceasta este … sară, ea va apropia pe om de om, copil de … între ele; va dezvolta schimburile de experien… turalizare a satelor, va contribui la sănătatea … buie să dispară și fîntînile cu ciutură, care … straturile de suprafață, înlocuindu-le cu alime… potabilă, prin conducte, din straturile de … din izvoare. Se vor forma cadre de speciali… forări și alimentare cu apă.

Probleme actu…
și de perspect…
sistematiz…
sate…

OCTAVIAN DOCLIN

UN SINGUR LUCRU

Privesc cu ochii închişi şi tulburi
casa poemului.
Am folosit tot ce era de folosit.
Marmoră albă pentru ce trebuia construit cu
marmoră.
Aur pentru ce-a fost de poleit cu aur
(mai ales orgoliul poetului de a sfida
libertatea divină).

Cuvinte – puţine cuvinte
(doar cele ce mi-au fost descoperite
după naşterea ta din nou).

Mi-a mai rămas un singur lucru:
să obişnuiesc poemul să vorbească numai
atunci când trebuie.
Şi doar dacă despre timpul în care a fost scris
se va spune că are înţelepciunea vremurilor
străvechi.

(Argeș, nr. 11/noiembrie 2010)

bilete de papagal

Ce e poezia ?

De la un timp încoace se înmulțesc articolele de literatură despre „Poezie".

In general poezia nu e literatură pură și simplă. Ea face parte din viața cotidiană. Dacă se vorbește de multe ori despre stele, locul palavrelor filozofice (semifilozofie și semipersonalitate) nu se referă la nimic cărturăresc. Litera și cartea încep mai tîrziu. Toată viața noastră, de zi și de noapte, e a luminii și a stelelor celor ce gîndesc și muncesc, indiferent de lucrul pe hîrtie și de tipografie. Sumedenii de lucruri inexprimate covîrșesc și ciocanul și condeiul, speranța și dorul de lucru gingaș. Dacă ne aruncăm ochii în folclor, vedem ivindu-se poezia de la sine. Plugarul are poezia în viața trăită cît și imaginară. S-a mai spus de repetate ori că literatura de cultură n-a putut decît rare ori să atingă apogeul țărănesc, și parcă ceeace-i mai delicat e cules mai ales din gura și scripca cîntărețului pe plai.

Chiar unii dintre scriitorii remarcați, încercînd să definească poezia și arta, au dat unul după altul greș. Poezia nu e ceva brut, ca o pădure sau o cîmpie, dar ceva care emană din ele ca și din munca zilei de azi, de ieri și de totdeauna și din tot sufletul nostru.

E poezia dorință, așteptare, e ca o speranță nelimitată ? Este și astea și altele multe ! Ea nu e în niciun caz descriptivă prin revărsări ale gîndului și expresiei, ea umblă tiptil printre impresii și sensații. S-ar putea spune că e umbra vieții trăite, o umbră ascunsă în frumuseți grăite.

Substanța poeziei și ființa ei întreagă vin din „mi se pare", din „parcă", din „m-aș fi gîndit" — din teritoriul imens al închipuirii, adeseori absurdă, lăsînd simbolului puterea lui de luminare a unei idei, autoritatea tuturor valorilor lui. Trebuie într-o zi să vorbim nițeluș și despre acest simbol.

Poezia e presimțire, bănuială, incertitudine și aproximativ. Altă făptură nu se vede să aibă. Negreșit nu ne e permis să introducem în poezie tusea măgărească a neisprăviților din absurditate.

In bucătăria literară poetul Paul Verlaine, scoborît pînă la rimă, a lăsat scris că *rima* de pildă *„c'est un bijou qui ne vaut un sou"* — dar poezia lui literară aduce în vers o lăscaie de aur. Literatura lui geme de acest aur, cînd exprimat, cînd ascuns în cutele frazei.

Va să zică ce ar fi poezia ? Ecoul vieții noastre simțite și nemărturisite, confidența secretului nostru necunoscut, lucrul lacrimilor și al suspinelor noastre tăcute căruia i se cuvine marea discreție a vieții dinlăuntru.

Cum a uitat Moisi din decalogul lui a unsprezecea fericire care e poezia, căci în toate cîntecele și versurile Biblia e plină de poezie de la el pînă la Apocalips ?

Oriunde deschid această carte a cărților, discutată, îndreptată, strîmbată, interpretată, la orice pagină dau de poezie. Biblia e, înainte de a fi o mărturie a preotului sau a cititorului, poezia tuturor care cer de la ea un har și într-un fel sau altul acest mare volum de manuscrise succesive a răspîndit harul pretutindeni. Rămîn încă vreo cîțiva ani de discuții și cercetări teologice ca să ne alegem, la urma urmei, cu literatura lui Moisi.

Cred că nu mai e nevoie să spunem că poezia e o necesitate a sufletului fiecăruia, în orice direcție s-ar manifesta. E povara dulce sau amară a fiecăruia din noi. Mai rămîne a se descifra felul cum trebuia poezia scrisă, cu deosebire acea zisă poezie care mă întristează și care seamănă mai mult cu proza fără cap și sfîrșit — și din nefericire fără substanță, încurajată la o abundentă publicare de insuficiențele redacționale.

TUDOR ARGHEZI

Rădăcinile noastre sînt adînci

Argeșul în lumina toponimiei

G. GIUGLEA, M. MOCANU, O. PROCA, G. ȚEPELEA.

...meni care pot fi încadrați în masa topică. Totuși cercetătorul nu poate neglija nici această din urmă categorie. Uneori, fapte de limbă grupate în masa topică au, prin numărul și masivitatea lor, o semnificație mai mare decît aceea a topicelor considerate rare. Ne gîndim, bunăoară, la ponderea sufixului — ești, în demonstrarea vechimii și autohtoniei noastre.

Urmărind firul vieții în regiunea Argeș prin intermediul faptelor de limbă și toponimie pe baza concepției cuvînt și lucru, cuvînt și viață, cuvînt și istorie, sîntem în măsură să prezentăm, deocamdată, cîteva rezultate parțiale ale cercetării noastre, dintr-o lucrare cu caracter monografic, planificată pe cîțiva ani. Planificarea pe ani a lucrării este determinată în primul rînd de concepția expusă mai înainte care presupune o deplasare la fața locului, o confruntare a termenilor cu realitatea la fiecare pas. În al doilea rînd, lucrarea are nevoie de un termen mai lung pentru faptul că noi nu ne mărginim a înregistra doar topicele cu o semnificație mai largă fixate pe hartă (munți, ape importante etc.), ci fiece înălțime sau vale ce poartă un nume pe teritoriul regiunii. Privită din acest unghi, lucrarea va porni de la micromonografii topice ale comunelor, spre monografia regiunii.

O astfel de monografie a regiunii Argeș nu există, după cum nu există nici monografii ale altor regiuni. Există însă cercetări de toponimie în care sînt incluse nume topice din Argeș, sau permit o raportare la acestea. Este vorba de lucrări importante pentru problema urmărită, cum sînt acelea ale lui **M. Gaster, Nomenclatura topică a județului Vîlcea** (Buletinul societății de geografie, 1885), **Ovid Densușianu, Urme vechi de limbă în toponimia românească**, 1898, **I. A. Candrea, Introducere în studiul toponimiei cu privire specială asupra toponimiei Olteniei și Banatului** (curs litografiat, 1927—1928), **Iorgu Iordan, Toponimia românească** (Ed. Academiei R.S.R., 1963) precum și de contribuții cu pondere lingvistică parțială dar cu aport în alte sectoare înrudite, ca acelea ale lui Ion Donat, Ion Conea etc. Alte lucrări care au o contingență mai redusă cu toponimia Argeșului vor fi citate pe parcursul expunerii.

Ținem să precizăm că lucrarea de față se bazează pe cercetarea localităților situate de-a lungul Argeșului de la Pitești în amonte și că pentru sondaj am ales și alte cîteva localități din raioane diferite. Este vorba deci de un început pe care, cu concursul localnicilor și cu eventualele observații ale specialiștilor din diferite domenii în legătură cu toponimia, sperăm să-l ducem la bun sfîrșit, realizînd monografia toponomastică a acestei regiuni, de...

Schiaului în aceeași localitate, **Valea Schelului** (com. Oești, r. C. de Argeș) și com. **Schelu** cu satele **Schelul de Sus și Schelul de Jos** (r. Găești). Numele acestea arată ultimele rămășițe de **schei (slavi)** înainte de asimilarea lor în masa românească. Se știe că încă de la începutul contactului lor cu slavii, romanii i-au numit pe aceștia **sclavus**, pl. **sclavi**, pronunțare populară pentru **slavus**, deoarece îi cumpărau ca sclavi. În limba italiană **schiavone** înseamnă pînă astăzi slavon; **Schiavonia**, „Țara Slavilor".

Numele topice **Valea Danului, Dealu Mircea** etc. par a indica nume de domnitori.

Urme ale unor așezări vechi, ale unor proprietăți dintr-o epocă pentru care nu avem de loc, sau avem puține documente scrise, ne furnizează și toponimia regiunii Argeș. Astfel trece-

...pag. 107).

Coborîrea din Transilvania în regiunea Argeș este ilustrată în primul rînd prin păstrarea nomenclaturii de „pămînteni" și „ungureni" pînă în zilele noastre. Astfel avem păstrate în limbajul oficial topicele:

Albești - Pămînteni și **Albești - Ungureni; Căpățineni - Pămînteni** și **Căpățineni -Ungureni; Cepari - Pămînteni** și **Cepari - Ungureni; Oești - Pămînteni** și **Oești - Ungureni** — toate în raionul Curtea de Argeș; **Berevoești - Pămînteni** și **Berevoești-Ungureni, Boteni-Pămînteni** și **Boteni-Ungureni**, în raionul Muscel.

Dar topicele de mai sus, cu specificarea „pămînteni" - „ungureni", sînt doar cîteva care s-au păstrat. În afară de acestea au existat și alte toponime similare care, cu timpul s-au pierdut. Ex... Șuici s-a numit între 1333—1866

dances italo-roumaines, Firenze, 1961, p. 71 și următoarele.)

Ne oprim în această fază a lucrării la aceste exemple. În orice caz o concluzie se desprinde din cele menționate la acest capitol: elementele ardelenești în toponimia regiunii Argeș atestă coborîrea masivă din Transilvania și constituie un argument de seamă în favoarea continuității. Numai o regiune intens populată, în care viața a pulsat fără întrerupere, putea să furnizeze elementul uman pentru atîtea „descălecări".

Paralel cu deplasările de populație dinspre Transilvania pot fi urmărite în toponimia regiunii Argeș și deplasările dinspre Oltenia. Toponime ca **Dealu Oltenilor** (com .Tutana, r. C. de Argeș), **Cotu al Lung** sau **Cotu Olteanului** (com. Zărnești, r. Curtea de Argeș), **Dealu Oltenilor** (sat. Păișești,

rea **pecenegilor și cumanilor** pe aici este ilustrată de toponimele **Țiitoarea Peceneagu** (com. Dîmbovicioara, r. Muscel), satele **Comanca de Sus și Comanca de Jos** (r. Rm. Vîlcea), com. **Comani** (r. Drăgănești-Olt), căt. **Comana (com. Slătioare, r. Pitești), Piscul Comanei** (com. Moșoaia, r. Pitești).

Între comunele Slătioara și Moșoaia există un deal **Taomir**. Elementul al doilea al acestui topic **mir** ne duce la nume ca Dragomir, Balomir. Se impune astfel o formă **Tihomir** care este numele voievodului Tihomir Basarab, tatăl lui Basarab I.

Evoluția numelui după normele limbii române este următoarea: Tihomir >Teomir (prin slăbirea și dispariția lui h) > Tăomir > Taomir.

Pentru dispariția consoanei **h** a se compara tot în această regiune numele de pasăre ciuhurez > ciurez; Mihalcea > Mialcea; Mihai > Miai etc.

Numele topic **Cungrea** (com. Ciomăgești), satul **Cungrea** (com. Urluiasca), satul **Cungrișoara** (com. Topana) toate din r. Drăgășani, ne îndreaptă spre o origine germanică. Explicarea topicului din lat. **conger — congri** (țipar) la care s-ar putea gîndi cineva — nu poate fi luată în considerare (deși satele sînt așezate pe cursul unor ape și deci existența țiparilor este posibi-

Șuici-Ungureni (cf. **Monografia comunei Șuici** scrisă de D. Georgescu).

Urme ale coborîrii din Transilavania se mai păstrează în topice ca **Ungureni** (sat în com. Băbeni—Bistrița r. Rm. Vîlcea), **Ungurei** (sat în com. Titulești, r. Drăgănești-Olt), **Ungureni** (sat în com. Brădulet, r. Curtea de Argeș), **Ungureni** (sat în com. Topana, r. Drăgășani) și **Ungureni** (com. Valea Iașului, r. Curtea de Argeș); locul **La Ungureanu** (sat Minicești, com. Băiculești, r. C. de Argeș), **Valea lui Ungureanu** (com. Albota, unde au fost de asemenea „pămînteni" și „ungureni". Numele de familie **Ungureanu, Ungurelu, Unguroiu** au ca punct de plecare în majoritatea cazurilor — tot acest proces.

O serie de nume topice din regiunea Argeș, ca **Lisa** (com. Schitu, r. Slatina), **Poenari** (com Corbeni, r. C. de Argeș), **Stîna Secelenilor** (loc în com. **Dîmbovicioara**, r. Muscel), **Bran** (loc în com. Căpățîneni, r. C. de Argeș), **Galeș** (com. Brădulet, r. C. de Argeș) etc, amintesc de așezările cu aceleași nume din Transilvania. Cele patru topice **Bîrsești** din regiunea Argeș amintesc de asemenea de apele din Transilvania și de păstorii de oi bîrsane; asemenea topice se mai găsesc și în altă parte. (**Bîrsești** derivă de la o

com. **Bascov**, r. Pitești), satul **Olteni** (com. Jugureni, r. Găești), precum și informațiile transmise prin tradiție orală în comuna Comanca de Sus și Olănești, atestă exodul populației în special din localitățile așezate lîngă Dunăre, ca fiind mai expuse atacurilor de tot felul în vremuri tulburi. Evident, nu trebuie neglijați nici aici factorii economici și politici care au determinat aceste mișcări de populație.

De la Argedava la Argeș

Partea întîia, **Arg**(e) capătă lumină prin cele ce s-au spus de către arheologi cu autoritate (V. Pîrvan, C. Daicoviciu ș.a.), care au legat numele cetății **Argedava** de Argeș. Acum problema este pusă substanțial și cu mult și solid raționament de către Radu Vulpe, în studiul **Argedava**, din **Omagiu lui Constantin Daicoviciu**, Ed. Academiei, 1960.

Întîi, **Argedava** și cu **Argidava**, cetatea din Banat, pot fi identice, lingvistic vorbind, deoarece grupul — **rh, rch** — și — **rg** —, pot reprezenta același sunet.

Pe teritoriul romanic lat. pop. curtis, curtem e păstrat în it. corte, fr. cour, sp. corte (vezi și Las Cortes, corpurile legiuitoare din Spania, care amintesc de consfătuirile ce se țineau la curtei.

În Transilvania, intervenind așezările grofilor și ale magnaților, termenul de „curte" a dispărut aproape total sau are sensul de partea împrejmuită din fața casei.

Curtea de Argeș, adică Curtea domnească de pe Argeș e o formație de nume topic străvechi de tipul Rî-de-moare ⨯ lat. rivus de molae, păstrat pînă astăzi în Țara Hațegului.

Elemente preromane

Troianul, deal, r. Rm. **Vîlcea** și **Troian**, sat (Rm. Vîlcea).

Apelativ și toponim preroman ***trogiu, *troju** + suf. augmentativ —**(e)an**. Sensul de bază al acestui termen este acela de „potecă, drum", atît la noi, cît și în nordul Italiei și în Elveția retoromană, unde Battisti a înregistrat o serie de toponime, pornind de la **troju**.

Tiktin dă pentru **troian** sensurile de „val roman, șanț roman, morman de zăpadă îngrămădită de vînt", dar și sensul (în Oltenia, Banat și Transilvania) de „pîrtie, urmă făcută de oameni în mers, de căruță, sanie etc.".

De altfel, valurile romane, prin pantele lor, pot fi asemănate cu drumurile naturale și pot primi în consecință numele de troian, deoarece pămîntul aruncat dintr-un șanț pe o parte în urma săpării acestuia, seamănă cu un troian de zăpadă.

Nu trebuie confundată forma populară **troian** cu cea cărturărească **Traian**, exemplu: **Valul lui Traian** (Vezi la acest punct și în privința răspîndirii topicului **I. Iordan, Toponimia românească**, pag. 311, iar pentru detalii **G. Giuglea** și **M. Homorodean. Correspondances italo-roumaines**, Firenze, p. 74—75).

Băra (terenuri de cultură în **Valea** Danului, r. Curtea de Argeș).

Acest nume topic l-am întîlnit și sub forma **Valea lu Băr** (în Dîmbovița), apoi **Bărăi** (sat în reg. Cluj), **Valea Bărăștilor** (com. Oești, r. Curtea de Argeș)), **Bărăști** (sat în com. Cislău, r. Cislău Ploiești), **Bărăști** (sat în com. Valea Rîmnicului, r. Rm. Sărat), apoi **Băra** și **Bera** — nume proprii în regiune. Vezi și D.G.R.

• • •

MONOGRAFIILE SATEȘTI ÎN REGIUNEA ARGEȘ

Tradiții valoroase și imperative actuale

Una din sarcinile urgente ale sociologiei noastre, readusă masiv în actualitate, este și cercetarea complexă a vieții satelor. În acest domeniu, școala sociologică românească are o experiență valoroasă, ce se leagă în cea mai mare parte de activitatea lui Dimitrie Gusti și a colaboratorilor săi. Abandonînd metoda chestionarelor completate de nespecialiști, D. Gusti preconiza observarea nemijlocită a realității, deplasarea pe teren, utilizarea unor mijloace moderne de investigare, cum ar fi înregistrările pe discuri, fotografiile, cinematografia, alcătuirea de echipe complexe formate din specialiști ca: agronomi, medici, medici veterinari, profesoare de gospodărie, profesori de educație fizică etc. Lucrările tuturor acestor specialiști erau coordonate. Deci, rezultatele comunicate publicului erau rodul unei munci colective.

O mărturie a acestei munci — cu

După cum se vede, în cîțiva ani procentul repetenților depășește pe cel al promovaților. Aceasta, desigur, din cauza frecventării neregulate a cursurilor. Situația era și mai dezastruoasă în învățămîntul „supraprimar", adică de la clasele V — VII: de la înființare și pînă în 1934, acest învățămînt fusese absolvit doar de... doi elevi, iar în anul școlar 1933-1934, nici un elev nu frecventa cls. V — VII. „O mare stricăciune

constitui un punct de plecare pentru diverșii cercetători ce întreprind studii folclorice, lingvistice, sociologice etc., asupra vieții satelor.

Comuna Budeasa Mare oferă — parțial — un exemplu pozitiv în această privință. La sfatul popular al acestei comune există „un registru istoric", care prezintă așezarea geografică a comunei, originea și denumirea ei, date istorice, date asupra împroprietăririlor din 1866 și 1922, date asupra instituțiilor din comună, asupra căilor de comunicație, asupra vieții economice și sociale etc., oprindu-se însă la anul 1942. Fără a urmări o anumită ordine, capitolele menționate reușesc să formeze o imagine destul de cuprinzătoare asupra trecutului comunei.

Peste tot — atît în domeniul monografiilor inițiate de persoane izolate, cît și în micromonografiile inițiate de sfaturile populare se resimte nevoia

ARGEȘ

PREMIILE REVISTEI pentru anul 2011

Premiul «Opera Omnia»
ILEANA MĂLĂNCIOIU

Premiul pentru Critică literară
AL. CISTELECAN

Premiul pentru Poezie
GEORGE VULTURESCU

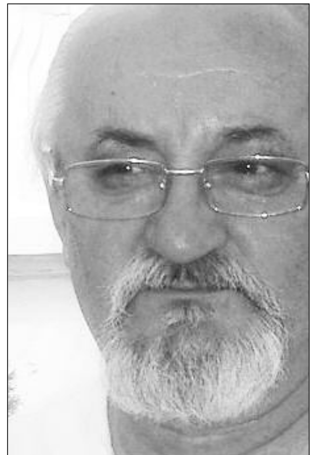
Premiul pentru Proză memorialistică
I.P.S. CALINIC

eveniment

Supliment îngrijit de Dumitru Augustin Doman şi Simona Fusaru şi ilustrat cu fotografii din arhiva revistei şi din colecţiile Jean Dumitraşcu, Vasile Ghiţescu, Dan Rotaru.

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

MOŞUL A PLECAT…

Tudor Diaconu era plin de energie, tonic, a jucat fotbal cu tinerii, de câte ori i se ivea prilejul, sfidând vârsta şi fracturile căpătate în urma unui accident rutier – juca şi la 70 de ani! Dar, de mai bine de zece ani, profesorul s-a închis în casă, în chip inexplicabil, cu documentele şi cărţile lui, cu pozele vestigiilor străvechi lipite pe pereţi, bibliotecă, adâncit în studiu şi scris. A fost perioada în care nu ne-am mai văzut decât dacă-l întâlneam în scurtele sale plimbări pe strada din faţa blocului. De fiecare dată, Moşu' îmi spunea la despărţire: „Pohete, tot nu te-ai împăcat cu moartea? Se vede pe faţa ta, copile. Nu te speria, nu e totul aici, adevărata viaţă te aşteaptă Dincolo." La sfârşitul ultimei convorbiri cu el, Dumnezeu ştie când a fost, mi-a zis: „Pohete, ştii ceva? Lasă dracului cărţile savante, scrise de proşti fără talent, că-ţi trece vremea mult mai iute, te zbârceşti. Citeşte cărţi pentru copii, să vezi ce frumos va bâcâi sufletul în tine." În drum spre casă m-am gândit la toate cărţile copilăriei mele, la copilăria lumii şi la vârsta de aur a acesteia. Era trecut de anul 2000, Ion Iliescu şi social-democraţii lui îmburgheziţi reluaseră puterea, scârbindu-i pe aceia care năzuiseră la o Românie scoasă din ghearele urmaşilor responsabili de comunizarea ei. „trebuia să te implici politic, mi-a zis un bun prieten, trebuia să devii activ, să-ţi însoţeşti votul cu acţiuni ferme." Da, avea dreptate, Corneliu Coposu era un lider carismatic ce m-a atras, chiar l-am întâlnit pe Senior, de vreo două ori, şi am schimbat câteva cuvinte. Din păcate, filialele partidului său erau pline de inşi care nu se puteau racorda la prezent şi despre viitor nu aveau reprezentări realiste. La astea se mai adăuga şi pletora de persoane îndoielnice, cu trecut dubios. Aşa că ofertele politice erau iluzorii pentru mine. Ori, cine ştie, structural n-am fost întocmit pentru activism politic. Cum familia mea şi chiar eu suferisem prigoana comunistă, la revenirea lui Iliescu et comp, deznădejdea şi blazarea m-au capturat mai abitir. O resemnare maladivă mă cuprinsese şi singurele moduri de a mă sustrage erau rutina serviciului zilnic, alcoolul tare, lecturile şi audiţiile muzicale. Uşor, uşor, nici evaziunea asta nu mă mai ajuta, înaintam în vârstă, viaţa şi teama de finitudine îmi livrau întrebări noi, descumpăniri cu adieri maladive. Sunt o fire elegiacă - nu ştiu dacă am fost aşa dintotdeauna sau sunt produsul câtorva accidente istorice şi biografice fundamentale. Am fost şi am rămas (virtual) un boem de amurg. Înainte de 1989 am avut alianţe nu tocmai pasagere şi cu undergroundul, dar numai pentru a-i cunoaşte oferta; unele aspecte ale lui mi-au plăcut, altele, nu; m-au atras mult aspectele evazioniste, conspiraţioniste şi subversive ale undergroundului, nevoia de a rupe convenţionalismele oficiale. Bref, asta era înainte de 1989, a reintra în subterană, cum eram tentat uneori, nu-mi surâdea deloc, simţeam că nu mă mai lăsa psihismul vârstei celei noi. Pesemne că toate astea erau vizibile, de a simţit Moşu' să-mi facă brânci în copilăria ludică. Dar, fuga în trecut, să vezi ce a mai fost şi pe acolo! În 1982, dacă nu greşesc, Moşu' îmi spune că va pune la cale ceva nou. Cum-necum, îl contactase pe academicianul Nicolae Teodorescu, vestitul matematician, şi-i făcuse o expunere a viziunii sale despre relaţia dintre matematică şi limbă. „Bravo, Moşule, i-am zis, ironic, ai descoperit roata!" „Pohete, nu fi ironic, ştiu că Odobleja şi Occidentul au mirosit relaţia dintre matematică şi limbă. Numai că, atenţie la mine, chiar aici la Piteşti se va pune baza unui cerc de cercetare ştiinţifică a istoriei şi limbii. Află, dragă Diogene ambulant, că l-am contactat şi pe istoricul Nicolae Copoiu care, deşi este un marxist luminat, are deschidere spre adevăr şi nou cum nici nu-ţi trece prin devla aia liricoidă!" Nu m-au surprins cele spuse, Moşu' era capabil de multe „trăsnăi" frumoase! Peste mai bine de o lună, academicianul şi istoricul erau la Piteşti şi îl ajutau pe Moşu' să oficializeze „Cercul Pluridisciplinar de Studii Istorice şi de Limbă Românească, de pe lângă Casa Sindicatelor. La înfiinţarea cercului a participat chiar şi prim-secretarul Comitetului P.C.R. – Argeş de atunci, Ion Sârbu! Acesta avea nume bun în lumea culturală, spre care avea deschidere cel puţin din respect – în 1970 ajutase substanţial la înfiinţarea Taberei de sculptură de la Măgura, în judeţul Buzău, unde era prim-secretar, la propunerea sculptorilor George Apostu, Brăduţ Covaliu şi Gheorghe Coman. Am fost şi eu cooptat în acest cerc; în elanul său, Moşu' mă vedea, aidoma poeţilor Novalis, Eminescu şi Leopardi, preocupat de cultura matematicii! În fapt, relaţia mea cu matematica a fost precară dintotdeauna şi aşa a rămas! Nelu Durac, fire mai ludică, s-a lăsat prins mai mult în tărăşenia asta. Bătrânul inginer şi pasionat de lingvistică, Nicolae Miulescu, despre care am scris în episodul anterior, avea oarece reţineri faţă de codurile matematice descoperite sau inventate de Moşu'. Tudor Buicea (literat păstos şi fin al Moşului - îl cununase şi îi botezase fata) a intrat în cercul pluridisciplinar şi o vreme şi-a adus un important aport la descifrarea unor vechi inscripţii. Un apropiat şi consecvent colaborator al Moşului a fost fizicianul Stelian Bajureanu, autor al multor invenţii şi inovaţii, înregistrate la O.S.I.M., autor a peste cincizeci de lucrări de specialitate, unul din cei treisprezece membri ai Consiliului Internaţional de Cibernetică. După 1990, Dr. ing. Stelian Bajureanu este membru fondator şi secretar general al Academiei „Ştefan Odobleja", de la Lugano, Elveţia, membru fondator al Academiei Internaţionale de Ştiinţe de la San Marino, membru asociat în Consiliul Ştiinţific al Asociaţiei Internaţionale de Cibernetică de la Namur, Belgia, participă cu lucrări la multe Congrese Naţionale de Cibernetică, nenumărate seminarii şi Sesiuni ale Academiei României, la Congrese Internaţionale de Cibernetică. Când nu se ocupa de cercetare, Domnul Stelian picta cu har. O vreme am crezut că pictează doar pentru sine, dar m-am înşelat, savantul participaase cu picturi la multe expoziţii naţionale şi internaţionale, are lucrări în colecţii din România, Israel, Germania, Italia, Belgia, Franţa, Olanda, Spania şi Statele Unite ale Americii. Domnul Bajureanu avea un farmec uluitor, ştia să vorbească, ore în şir, despre lumea ştiinţei, cu o iscusinţă teribilă, de povestaş moldav - tot ce ţi se părea arid în ştiinţe căpăta limpezime şi frumuseţe, publicul său preopinenţi erau capturaţi, pur şi simplu! Un apropiat al Cercului pluridisciplinar a fost şi fizicianul Ionel Chiriţă, inginer în cercetarea nucleară, prieten al artelor şi literaturii (scria poezie şi proză scurtă, cu destul talent). frecventa cenaclul nostru şi, uneori, citea din creaţiile sale – scria o poezie uşor stranie, cu accente ştiinţifice, destul de interesantă pentru criticii cu aplecare către hermeneutică.

Cu timpul, cercul de studii a început să fie parazitat de persoane dubioase - spun parazitat pentru că în anul 2010, în dosarul meu de urmărit de securitate am descoperit că noii veniţi atunci erau vajnici informatori. De altfel, Moşu' a fost urmărit de Securitate cu asiduitate, a fost percheziţionat la domiciliu; o astfel de descindere am descris-o într-un episod, acum câţiva ani. I-a fost confiscată maşina de scris, ca şi mie, în mediile culturale au fost lansate zvonuri compromiţătoare, care să-i diminueze credibilitate şi, prin efectul bilei de biliard, anturajul. Pentru multe, Tudor Diaconu ar fi putut fi arestat, dar a scăpat şi îmi explic şi de ce. Prin nu ştiu ce împrejurare, bătrânul Miulescu intrase în legătură cu „Editura Nagard", din Milano. Aceasta îi publicase, în 1971, cartea intitulată „**Da.Ksa - God's country**", în care încerca să facă dovada vechimii şi valorii spiritualităţii dacice. La puţină vreme după ce am aflat asta, într-o discuţie purtată cu Teja Djuvara, fost deţinut politic, printre altele am amintit de teoria şi demonstraţiile lui Miulescu. Bătrânul deţinut, care avea relaţii secrete cu exilul românesc din Italia, mi-a spus că editura „Nagard" este Drăgan pe dos şi este proprietatea lui Iosif Constantin Drăgan, personaj controversat, cu pregătire în Italia (1940) – acolo a absolvit a doua facultate, „Ştiinţe politice şi economice", tot acolo şi-a susţinut şi un doctorat. După război, personajul rămâne în Italia, acolo dezvoltă activităţi economice corporatiste, înfiinţează un trust mediatic (edituri, reviste şi posturi de radio), reuşeşte să-l contacteze pe Ceauşescu şi susţine în forţă naţionalismul acestuia. Se asociază, oferă logistică şi ajutor material curentului cultural românesc protocronist-naţionalist. Deşi avea simpatii legionare solide, Drăgan, de dragul naţionalismului, sprijină şi comunismul ceauşist. După 1990, Drăgan îi ajută financiar pe Eugen Barbu şi Vadim Tudor, pentru editarea publicaţiei „România Mare." Ceauşescu - Drăgan – Miulescu – Tudor Diaconu, iată nişte legături directe şi indirecte care, într-un fel, i-au impus Securităţii o atitudine uşor tolerantă faţă de Moşu'. După 1990, Tudor Diaconu îşi editează o parte din lucrările literare (poezie şi proză) şi de cercetare istorico-lingvistică. Încearcă să înjghebeze, la „Tehnic Club" – Piteşti, o puternică mişcare de cercetări istorice, literare şi ştiinţifice. Spun că a încercat, pentru că nu a reuşit să găsească şi să adune forţele necesare. Moşului i se alătură şi reputatul medic Ilie Stanciu şi împreună editează revista „Omu" – de la Vârful Omu, monument montan în care visătorul meu prieten vârstnic vedea unul dintre stâlpii lumii, poate cel mai important. Deşi m-a solicitat să mă alătur mişcării, cu literatură sau altceva, n-am reuşit să-i încredinţez ceva spre publicare; şocul libertăţii şi colaborarea mea cu presa, pe teme politice, sociale şi umoristice, m-au ţinut, multă vreme, de literatură - ani în şir am stat departe de ea, am scris rar, dar de citit literatură, am citit zilnic, aşa cum fac din fragedă copilărie. În perioada asta lungă, de fierbinţeală socială şi politică, de griji noi, am stat departe de mulţi prieteni. Lângă Moşu au rămas, să ducă mai departe visul, domnii Bajoreanu, Ilie Stanciu şi cu cine mai ştie cine.

Da, Moşul a fost, a fost un prieten bun, cald, cu toate lumile lui, reale sau imaginare... Spun a fost, pentru că de curând a plecat, a trecut la cele veşnice, după o lungă şi grea suferinţă, vreme în care a fost îngrijit cu mucenicie de Doamna sa - Doamna Marta, cea care i-a îmbogăţit priveliştea sufletească, întru-olaltă cu fiica sa Oana şi nepoata Andra, cu care s-a plimbat cât să înconjure pământul, povestindu-i văzutele şi nevăzutele lumii. A plecat în împărăţia Moşului celui Sfânt, despre care bătrânul meu prieten spunea că este zeul tutelar la proto-dacilor, împietrit de mâhnire şi arătându-se lumii în steiul solar din Bucegi... Fie-i ţărâna uşoară şi amintirea veşnică...

Sunt o fire elegiacă - nu ştiu dacă am fost aşa dintotdeauna sau sunt produsul câtorva accidente istorice şi biografice fundamentale. Am fost şi am rămas (virtual) un boem de amurg. Înainte de 1989 am avut alianţe nu tocmai pasagere şi cu undergroundul, dar numai pentru a-i cunoaşte oferta; unele aspecte ale lui mi-au plăcut, altele, nu...

OMU

DACIA, ȚARA ZEILOR (2)

Viitorul și trecutul sunt a idei două fețe...

Ecouri la revista „OMU"

Rolul religios al cerbului

litere

Magda Grigore

Eveniment

Despre cuvinte

Cuvintele conţin magie şi sunt capabile de (trans)formare – lucru demonstrat la modul profesionist de Dumitru Radu Popescu, invitatul lunii octombrie la *Conferinţele Municipiului Piteşti*, proiectul Centrului Cultural Piteşti în parteneriat cu Filiala Piteşti a USR. Cunoscutul scriitor a prezentat publicului un eseu de literatură comparată, dezvoltat dintr-un basm popular românesc, (re)povestit de Petre Ispirescu: *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*. Basmul care narează o frumoasă poveste a căutării nemuririi, împlinirea fericirii şi a visului visat încă din

trupul mamei, a fost trecut într-un nivel superior de expunere, unde ideea fundamentală a textului a devenit o problemă general-umană: raportul dintre nevoia de ideal şi limitele condiţiei umane.

Eseul a avut multiple valenţe: cultură, simbol, umor, iar aventura condiţiei umane putea fi pusă în egală măsură sub lupă culturală, politică şi socială. Neliniştea visului, plecarea în căutarea idealului, eşecul şi întoarcerea la condiţia umană sunt, am putea spune, etapele fireşti ale traseului ontologic, în toate extrapolările lui. În spaţiul omenescului însă, moartea este adevăratul *axis mundi*, în jurul ei se naşte şi (re)naşte specia umană, atât de îndrăzneaţă în imaginaţie şi atât de curajoasă în dorinţă. Povestea lui Făt-Frumos devine în viziune eseistică povestea simbolică a fiecărui om sau, mai mult, povestea condiţiei umane. Segmentul de timp individual (*timpul omului*) este un timp al libertăţii. Viaţa trebuie să fie un timp al libertăţii, un timp de opţiune, de alegere, de vis, de revoltă, de imaginaţie, de opoziţie la rutină, de încercare. Visul, prins ca şi în basm între două coordonate eterne (binele şi răul), este un miraj al acestei libertăţi. Făt-Frumos nu debutează întâmplător pe fondul unui motiv literar de largă circulaţie (cel al *împăratului fără urmaş*), pentru că finalul aventurii (întoarcerea la condiţia umană) este *rezolvarea* necesară acestei lumi. *Creşterea* şi *descreşterea* visului alcătuiesc traseul unui destin model, care se caută pe sine/se conturează între reuşită şi eşec, adevăraţii duşmani ai visului fiind, la scară generală, vremelnicia, limitele umane şi statornicia morţii, şi uneori nostalgia sau memoria. Treptele urcuşului şi ale coborâşului sunt în plan narativ: menirea/(pre)destinarea, intrarea în viaţă, cererea idealului, călătoria (iniţiatică), lupta/implicarea, probele de viaţă, confruntarea inevitabilă cu forţele răului, greşeala/palma destinului, dezorientarea şi drumul înapoi (întoarcerea visului), conştientizarea condiţiei umane şi moartea (ca imposibilitate a ieşirii din limită). Făt-Frumos trăieşte în ansamblu o tragică şi umană *revoltă* a propriei condiţionări (lingviştii au identificat o rădăcină a termenului european revoltă/*rèvolte*, în rădăcina sanscrită „wel", care se traduce prin ideea de „a te întoarce în urmă şi a privi spre viitor"). Idealul devine însă *prea multul*, nemurirea în cazul eroului este (doar) visul de aur care nu poate fi atins. Dorinţa lui se potriveşte visului vârstei tinere, care în timp se metamorfozează lăsând în urmă doar amintirea *vârstei de aur*. O extrapolare a basmului, şi implicit a eseului, poate fi făcută şi în etapizarea vârstelor, simbolice pentru timpul căutării şi timpul renunţării. Lumea omului este una obişnuită, există un parcurs temporal dat fiecărui om şi pentru orice visător există inevitabila readucerea la realitate.

Dumitru Radu Popescu a făcut mai multe legături inedite, extensii în literatura universală, Făt-Frumos i-*a atras* în plan eseistic pe Isus, pe Don Quijote, pe Oedip, pe Adam şi Eva, scriitorul reuşind într-o stilistică personală diverse ancore şi sintagme memorabile: *moartea ca o divină comedie*; *memoria ca o apocalipsă*; *comoditatea vieţii eterne*; *destinul care batjocoreşte* etc.

Vânătoarea vieţii eterne s-a dovedit şi în conţinut eseistic o vânătoare ratată, stingerea memoriei însemnând pierderea identităţii. Mesajul textual a fost plurivalent: ca să te întâlneşti *cu tine însuţi* îţi trebuie curaj, raiul are alte reguli decât lumea păgână, ştiinţa despre sine înseamnă iniţiere în experienţă, experienţa onirică are graniţe fragile, fericire eternă este o utopie. Presupusul tărâm al fericirii, care nu cunoaşte nici curgerea timpului, nici aducere-aminte este un eşec, de aceea palma morţii l-a scăpat pe eroul nostru de vis, l-a eliberat, în viziunea eseistului, de himera nemuririi.

Leitmotivul basmului şi interogaţia au devenit şi în eseu o modalitate de expunere dinamică, atractivă, deşi accentul pus pe naraţiune şi dialog în stilistica populară s-au mutat, dirijat, înspre monologul interior, ca semn superior al implicării eseistului în hermeneutica basmului. Centrul de greutate a căzut pe întrebare, ea poate desface mereu şi mereu alte sensuri. A te întoarce, *dinspre drum – spre înţelegerea lui*, echivalează şi în viziunea lui Dumitru Radu Popescu cu a medita, a căuta sensurile fundamentale, *problematizarea* fiind semnul distincţiei eseistice şi al identităţii acestui autor subtil. Textul, pus sub semnul livrescului, a propus ascultătorilor mutaţii de semnificaţie dintre cele mai provocatoare. Dacă ar fi apărut până în 1989 un asemenea text, ar fi reprezentat cu siguranţă o literatură subversivă, prin axa narativă şi posibile simboluri aplicate politic: visul fabulos al omului care îşi caută nemurirea, care trece uşor geamandura dintre căutare şi rătăcire (în aspiraţie) şi care într-un târziu primeşte o palmă a destinului, pentru cutezanţă, iar mâna destinului îl întoarce la realitate. Eroul *acela* nu-şi mai recunoaşte/regăseşte ţara din propria amintire şi viziune, sfârşind în cele din urmă ca un biet muritor de rând...

Toate interpretările posibile ale eseului, ipostaza *multiplă* a eroului, semnificaţiile intrinseci şi metafora textuală au susţinut cu adevărat pledoaria scriitorului despre *puterea ascunsă în cuvinte!*

Foto: Adrian Coman

„La ce bun poeţii în vremuri de restrişte?"

Biblioteca Judeţeană Argeş a oferit recent piteştenilor, cu ocazia ediţiei a X-a a *Salonului Cărţii Argeşene*, o conferinţă susţinută de Ana Blandiana - gândită ca un posibil răspuns la celebra întrebare a lui Friedrich Hölderlin: „La ce bun poeţii în vremuri de restrişte?". Cel mai bun răspuns, în viziunea scriitoarei, trimite la *rezistenţa prin cultură*, iar conferinţa a reprezentat în acelaşi timp o argumentare a ideii şi o aplicaţie pe istoria recentă. *Vremurile* n-au fost niciodată favorabile poeziei, dar ea s-a încăpăţânat să existe, să se insinueze, să dialogheze cu timpul, să-l interogheze şi uneori să-l anticipeze. Dincolo de locul şi rolul ei, fascinaţia poeziei, misterul şi metafizica au legătură cu *creaţia* în sine, cu ethosul lui Dumnezeu, ea face parte din bagajul ontologic dat omului, din taina acestei lumi. Poeta l-a citat în acest sens pe Freud care spunea sugestiv: *pe unde caut în subconştient, dau de poezie*. Istoria este cameleonică, iar vremurile de restrişte au proliferat mereu, fie din *reprimarea adevărului*, fie din *manipularea lui*. Parafrazând un vers care-i aparţine, astăzi *mai mult decât ieri şi mai puţin ca mâine*, rezistenţa prin cultură îşi caută formula necesară de existenţă. Sintagma aceasta atât de cunoscută uneşte de fapt două idei: a rămâne viu, a supravieţui – în contextul continuităţii colective, şi a lupta/a opune rezistenţă în diferite împrejurări aspre, critice sau dramatice. Cunoscând înţelesul ei profund şi diacronia istoriei aflată mereu sub semnul şi ameninţarea unor calamităţi, nimeni nu se (mai) îndoieşte de faptul că rezistenţa prin cultură *a existat* şi *continuă să existe*. Ea face parte din geografia antropologică a omului viu, echivalând cu împotrivirea la moartea înţelegerii sensurilor şi cu nerenunţarea la valori. O întrebare delicată se iveşte însă într-o asemenea analiză: a putut vreodată rezistenţa prin cultură să ţină loc rezistenţei politice?! Modalităţile nu sunt comparabile şi nu se pot substitui, dar rezistenţa prin cultură a reprezentat mereu pauza de respiraţie, exerciţiul supravieţuirii unui popor, aerul vital prin care s-au putut anula moartea spirituală şi sufocarea morală a unei naţiuni. Pentru restul (schimbări de regim, restaurarea echilibrului social-politic), ar fi (fost) nevoie de mai mult – o extrapolare masivă a ideii în social, o coagulare a revoltei în masele largi, solidaritate a populaţiei ţării, a oamenilor de toate tipurile, indiferent de orientări, structură sau particularităţi. Dar românii n-au fost niciodată (prea) solidari, n-au învăţat (încă) rostul acestei stări (dumnezeieşti) care poate fi soluţia salvatoare a multor dezastre. Solidaritatea lipseşte de cele mai multe ori, din păcate, şi din cultură, însă aici →

eseu

Nicolae Țăranu

Comoara

Se oprește gâfâind. De sub podul din față iese o mogâldeață nedeslușită.

- Măă! - înțepenindu-se pe picioare, scutură din cap. „Dacă este... Doamne ferește!"

- Care ești? - zice cu grabă, răstit.

- Eu, bre!

- Șefchet?!

- El, bre! - răspunde turcul apropiindu-se.

- M-ai speriat! Ce cauți pe aici în timpul nopții?

- Bre, n-am unde dormi, bre... M-am cuibărit sub pod și te-am auzit lălăind.

Venise aproape și abia îi ajungea la umăr lui Florea, care îl și prinde de ceafă zgâlțâindu-l.

- Bea, păgânule! Crucea voastră...

- Bre, bre! Nu juca cu asta! - sare turcul.

- Bagă-n tine! - și Florea îi duce ulciorul cu vin la gură.

Șefchet se ferește anevoie, ia vasul, gâlgâie de câte ori, scuipă apoi.

- Ce-nvârtești pe-aici? „Ăsta e unul din ăia care umblă de colo-colo". Mai trage un gât și-l îmboldește iară, simțind cum i se suie călduri de la rărunchi. „În Almalău nu mai sunt turci, dar numele satului a rămas, vin din ăia, chirpicarii, sau câte un venetic, așa..."

- Turcule, am auzit că faci pe-al dracu'!

- Bre, matale urât vorbește! Ce trebuie la mine? Nu făcut nimic...

- Iote-l! - și-l croiește iute cu ciomagul peste șale, să simtă.

- Bre, Florea! Astâmpără! Matale ești nebun?

- Mă, nu te supăra! Am vrut să văd dacă sari la bătaie. Bea! „Îl omor... îl omor, auzi al dracu' turc, să taie un român!"

Șefchet apucă în silă ulciorul și ridicându-l să bea zărește luciul afurisit din privirea lui Florea. „Ăsta a înnebunit, vrea să mă omoare!"

- Bre, Florică, mi-a trecut. Matale lasă glumă de-asta! - șoptește tremurat, de parcă ar fi stat pe mărăcini.

Florea Sau ia ulciorul și înainte de a-l duce la gură, zice:

- Tot îți dau o bătaie. Îți pun pielea pe ciomag, turcule! - și prinde hulpav țâțâna ulciorului. Ceva de foc îi străpunea beregata. Șefchet freacă de câteva ori cuțitul în ea. Horcăie, scapă ulciorul și cade peste cioburi. Turcul fuge în drumul mare al satului, murmurând năuc în beznă:

- Ce prost! Ce prost! - și se repede în umbra întunecată a cârciumii lui Dulgheru, care se bănuiește la câțiva pași. O ocolește de două ori, urcă într-un agud din spatele casei și de aici, prin cucumea, pătrunde în pod, apoi se lasă în sală. În tejghea - câțiva bănuți. Nemulțumit, scotocește prin rafturi, mușcă din niște cârnați afumați, bea un rest de vin dintr-o ulcică, mai bâjbâie fără rost și, după ce ridică chepengul greu, coboară în pivnița cu butoaie de toate mărimile.

Aprinde un opaiț și începe să caute pe sub butoaie, pe polițe și să ciocănească zidurile. Ajunge în fundul pivniței; întrezărește o spărtură pe care băiatul de prăvălie aruncă gunoiul. Apropie opaițul, însă gaura rămâne neagră. Găsește un târnăcop cu care lărgește spărtura și se vâră prin ea. Deocamdată, merge lesne în picioare; pe o porțiune humba este căptușită cu cărămizi răzuite de vreme. Miros iute, îndelung dospit. În câteva locuri, boturi de piatră gâtuie humba și atunci merge de-a bușilea, îngrijorat de lungimea drumului. „Allah! Allah! Unde mă porți? Nu cumva este o ascunzătoare veche, uitată acum? Ghiaurii își ascundeau muierile, copiii și lucrurile de preț când veneau mahomedanii de la Dârsta. Ăsta e noroc și de se adeverește, Șefchet, după ce scapi, te oprești taman la Stambul..."

Cotlonul urcă neobservat, o cotește în stânga și se lasă iarăși în jos, strâmtorându-se. Își iuțește pașii și ajunge într-un fel de căsoaie subpământeană în care joacă umbre pârelnice. Pe jos dibuie câțiva bănuți sclipitori, pe care-i culege chircindu-se, iscodind totodată marginile luminii pe care-o poartă. Găsește pe lavițele de pământ ulcioare, oale și ceanace, toate goale, și în criptele peretelui - opaițe arse, săbii și pistoale încrustate de rugină, securi și furci boante. În căni mici - podoabe și doi bani mari din aur.

Înspre dreapta grotei nimește peste o sumedenie de oase și de hârci albe. „Breee, ce-o fi cu astea? Cine le-a adus moartea?" Îl cuprinde căldura și un tremurici prin picioare. În fundul grotei se bănuie cinci vase mari din pământ, cât butoaiele de o sută de vedre, din care unul răsturnat. Șefchet se oprește nehotărât, apoi face câțiva pași, ridică opaițul care abia mai pâlâie și-și caută cuțitul, simțind cum i se încrețește pielea. Din vasul căzut izvorăște un sâsâit netulburat. O umbre neclară se ițește ridicându-se cât un stat de om și pe Șefchet îl scaldă nădușeala. Opaițul este pe sfârșite. Încearcă să se miște. Umbra se înalță mai mult, sâsâitul crește și dihania, cu capul cât al unei oi, își joacă limbile pe picioarele goale ale nenorocitului, pe care se scurge pișatul cald.

În ultima zvâcnire a opaițului, șarpele se ridică la înălțimea omului, rămâne o clipă astfel, sfiit de sticlirea nefirească a ochilor, își coboară încet capul de balaur și începe să încolăcească trupul țeapăn, învăluit de întuneric și de taina pământului.

---

intervine menirea scriitorului care poate face rezistență pe cont propriu, (a)temporal. Scriitorul este acela care poate sădi în psihologia colectivă sâmburele viu al gândirii libere. Este suficient *să arunce întrebarea* care creează fenomenul creșterii și al rodirii ideii de libertate. Fenomenul reverberează în structurile sociale diverse și merge până (în)spre sufletul individual, unde poate să încolțească și să determine cele mai bogate și variate rodiri.

Extrapolările în istoria recentă au fost inevitabile, rezistența scriitorilor și relația (lor) cu puterea au fost urmărite și puse în comparație cu vremurile de restriște *de azi*. În regim totalitar sau în libertate rezistența oamenilor de cultură/a scriitorului s-ar putea spune că este aceeași, doar relația cu puterea a suferit mutații importante. Dacă în condițiile dictaturii dependența scriitorului este impusă (eticul și esteticul, afirma poeta, sunt identice în condițiile dictaturii), în libertate scriitorul alege gradul de dependență față de regimul politic de vârf. Scriitorul, mai mult decât artistul altor arte, poartă povara perenității prin puterea lui și a operei de *a mărturisi*. Mărturia creează frică, literatura este percepută (de) la un moment dat drept o amenințare pentru orice structură de putere. Astăzi, fără scuza represiunii, politicienii (cei mai inteligenți) încearcă să-i apropie pe scriitorii buni, tocmai în ideea punerii la adăpost a imaginii lor în perenitate. Dacă imaginea lor durează doar cât ei înșiși (sau, mai rău, cât timp durează ei în funcția politică), n-au câștigat mare lucru la scară istorică.

Ana Blandiana afirma că scriitorul iese totdeauna compromis din acest tip de relație, preia și el povara jocurilor puterii, se îngreunează cu umbrele din culisele politicului, iar orice umbră are durata propriei sale valori. Scriitorul are în această situație o singură alternativă, așa cum a avut însăși poeta: să refuze orice apropiere/orice contact cu puterea sau să lupte cu ea. Dilema ține de structura, de gândirea și de curajul individual. De aici începe adevăratul conflict dintre istorie și destinul personal al scriitorului. Un scriitor adevărat știe, spre deosebire de omul obișnuit, că tranziția și criza nu se vor termina niciodată (*criză* vine, etimologic, de la verbul *a judeca*). Coordonatele crizei de azi sunt libertatea și democrația. Sartre când spunea că *suntem condamnați la libertate* viza inclusiv necesitatea de a-i învăța acesteia regulile de funcționare, exact ce (se vede) ne lipsește azi. În prezent avem libertate, dar ne lipsește responsabilitatea de a o folosi – vedem în jurul nostru numai indiferență și kitsch – nu doar că nu mai știm încotro mergem, dar nici nu ne mai pasă încotro. Trăim mecanic și acționăm automat într-un capitalism sălbatic și semidoct, unde poezia este defăimată, există chiar o expresie peiorativă la adresa ei, atunci când un lucru nu are rost, se spune: „asta e poezie"! În acest prezent incert în care profitul învinge spiritualitatea, scriitorul trebuie să-și asume din nou rolul major de salvare a laturii spirituale a unui popor, fără de care existența acestuia este compromisă. Poeta afirma că astăzi este nevoie de o nouă rezistență prin cultură, iar pentru un bun început în acest sens este necesară *neindiferența*. Lumea întreagă își adâncește criza de identitate, Apusul resimte un fel de oboseală, religiosul este înlocuit de spiritualitate, pentru Occident întoarcerea la spirit poate fi o soluție salvatoare. Cultura este singura în măsură să se opună crizei de identitate.

Răspunsul la eterna întrebare a lui Hölderlin poate fi, așadar, (și) unul optimist. Trebuie doar să fim conștienți că amestecul de rău și de urât are radiații malefice, străbatem o criză pe care trebuie să o asumăm, subcultura ne va sufoca, iar anonimatul scriitorului *nu este o soluție*. De libertate răul profită mai mult decât de un regim totalitar, așa cum vedem că se întâmplă astăzi în mod neașteptat poate pentru unii. Adevăratul beneficiar al libertății câștigate sunt răul și urâtul social, reverberate la nivel uman. De aceea nu trebuie să pară ciudată sau inutilă cazna de a curăța prezentul de reziduurile trecutului (... Memorialul Sighet), doar prin înlăturarea acestor reziduuri ale prezentului ne putem gândi mai departe viitorul.

Scriitorul se află iarăși în *vremuri de restriște*, el luptă să țină aprinsă flacăra binelui și a frumosului și are privirea îndreptată în mod egal spre trecut și spre viitor. Poetul, spune Ana Blandiana, nu este Creatorul acestei lumi, este numai *martorul* ei și al vremii prin care trece. Nimic n-ar fi încheiat mai nostalgic această conferință, decât ideea că *lumea ar fi arătat cu totul altfel... dacă era creată de poeți*!

Victoria Fonari

Victor Teleucă şi starea de a „Ninge la o margine de existenţă”

Minuţiozitatea raţionamentelor care, la prima vedere, nu sunt decât un fluviu meditativ, înregistrează orice fir de gândire, notându-l la fel ca un scrib evlavios ce se teme că va scăpa principalul cuvânt, ideea esenţială. De aceea, Semnul, prin care poetul îşi doreşte să citească ninsoarea, marea, nisipul, albastrul de Voroneţ, cerul, cercul, inserează diverse conotaţii.

Victor Teleucă (19 ianuarie 1932 – 12 iulie 2002) are o scriitură individualizată prin abordarea dintr-o optică abstractă a fenomenelor şi obiectelor. Imaginile mitice în transfigurare iconică a singurătăţii contemplative încep să nu mai primească contururi arhetipale, acestea se suprapun pe pânza cugetului său, care, aflat într-un dialog cu transcendenţa, le cizelează după conduita secolului nostru, dintr-o sete de a cunoaşte, de a redescoperi religiosul în sine, pentru a contamina cunoştinţele sale cu credinţa: „Problema spaţiului rotund. Vânturi patrulatere. Secolul XXI se descompune-n idei”. Citatul este reluat din prima apariţie a volumului pe care îl prezentăm, care a văzut lumina tiparului la Editura *Cartea Moldovei,* Chişinău, în 2002.

Victor Teleucă s-a născut în satul Cepeleuţi, fostul judeţ Hotin, în familia lui Gavril (n. 1905) şi Maria (n. 1903) Teleucă. În 1957 participă la Festivalul mondial al Tineretului de la Moscova. În 1958 a absolvit Facultatea de Filologie şi Istorie a Institutului Pedagogic „I. Creangă” din Chişinău. În acelaşi an debutează cu volumul „Răscruce”. În 1963, pentru prima dată, păşeşte pe pământul României. Şi iată că, anul acesta, cartea sa „Ninge la o margine de existenţă” a traversat Prutul. Apărută la Bucureşti: *eLiteratura,* 2015, cartea poate fi accesată şi în format digital: http://ibooksquare.ro/Books/ISBN?p=978-606-700-607-0

Volumul de *poezii, reflecţii şi alte deziceri de sine* este prefaţat de acad. Mihai Cimpoi: „Prezentul volum este rodul unei Vieţi devenită Poezie. Şi, bineînţeles, Filosofie. Din îngemănarea celor două aspecte apare *Lirosofia,* aşa cum din teză şi antiteză apare sinteza. Or, în cazul lui Teleucă, lirosoful, nu este potrivit să vorbim despre teză şi antiteză, ci despre două teze care se îngână, se provoacă, se electrizează ca să se unească temeinic”. Investigări muniţioase asupra poeziei lui Victor Teleucă realizează criticul literar Theodor Codreanu în cartea *„În oglinzile lui Victor Teleucă”* (Chişinău: Universul, 2012) şi subsemnata în cartea „Proiecţii ale mitului antic în creaţia lui Victor Teleucă, Leo Butnaru şi Arcadie Suceveanu” (Chişinău: Foxtrot, 2013).

În volumul *Ninge la o margine de existenţă,* reflecţiile artistice sunt vestimentate concomitent în versuri şi scurte poeme în proză, ce au o echivalenţă cu eseurile filosofice. Din perspectiva filosofică (şi nu numai) conceptele sale se dizolvă în tot: în culoare, figuri geometrice, eroi greci şi ziduri de mănăstiri. Acest amalgam îi oferă textului său, în care destul de des apare cuvântul *semn*, posibilitatea să primească o aureolă transcendentală.

Modalitatea scrierii sale vizează seriozitatea artei conceptuale, într-un context în care, obişnuit cu simplificările imagistice ale timpului, spectatorul secolului al XX-lea fuge în absurdul existenţial: „Dacă secolul XX a fost secolul filosofiei lingvistice, secolul următor va fi al studierii umbrei Eului din conştiinţa şi condiţia umană”. Poetul trasează limita cercului de a ieşi din absurd prin abstractizare. Abstractizarea amplifică imaginea şi invită la o viziune teogonică, la o abordare care coboară până la arhetipuri. În aceste analize, demonstrări, prezentări (improprii unui text artistic, dar menţinute în volumele lui Victor Teleucă), imaginea artistică nu se creează doar cu penelul metaforic, ci şi cu ninsoarea, cu silabisirea, cu eufonia, cu insistenţa cromatică şi numele notorii.

Locul de baştină include o altă figură geometrică, fiind din „Triunghiul Ocniţei”. Acad. Mihail Dolgan observă tenta contradicţiilor împăcate la poet: „Apropiindu-l pe poet de imperiul deosebirilor primare dintre lucruri şi de esenţele răsturnate ale acestora, paradoxul, metafora paradoxală în genere desprinde analogii şi aluzii chiar şi de acolo unde acestea, la prima vedere, lipsesc sau nu pot fi imaginate. De exemplu, ce «legătură» ar putea să existe între baştina unui poet şi cunoscutul Triunghi al insulelor Bermude, supranumit «Triunghiul morţii»? Victor Teleucă găseşte însă această «legătură» pe calea unei metafore contrastive de factură paradoxală: în timp ce Triunghiul Bermudelor este triunghiul morţii absolute, Triunghiul Ocniţei (adică baştina autorului de la nordul Moldovei) reprezintă triunghiul vieţii fără de moarte, triunghiul veşniciei neamului şi al legăturii vitale cu rădăcinile satului natal, cu crescătorii de spice, cu spaţiul mioritic, deoarece în raza acestui triunghi «niciodată nu mori» (o dezvoltare modernă a aforismului blagian «Eu cred că veşnicia s-a născut la sat»): «În triunghiul Ocniţei niciodată nu mori. / În triunghiul Ocniţei oamenii ară şi ară, / şi scumpă şi mândră e fapta lor milenară». În poezia citată Triunghiul Bermudelor nu este folosit niciodată, însă imaginea lui paradoxală «lucrează» din interior prin antiteza plină de sugestivitate, pregnanţă şi consistenţă expresivă, prin rodnice valenţe intertextuale, prin deosebiri frapante”. Triunghiul constituie şi unitatea divinităţii, reprezintă iniţierea poetului, este punctul de pornire, care simbolic năzuieşte reîntoarcerea la pământul natal ca la un canon întru perpetuarea spirituală.

Să revenim la atmosfera titlului, pe care o plăsmuieşte lirosoful Victor Teleucă: „Culorile în realitate nu există, ci tot sunt halucinaţie a ochilor noştri”. Trăind într-un timp al subiectivismului, poetul selectează cunoştinţele din domeniul fizicii pentru a surprinde: „Cum o halucinaţie poate trezi în sufletul nostru atâtea gânduri?”. Cromatica albului elucidează senzaţia tactilă de frig. Ninsoarea tempereazǎ intertexte muzicale în clapele albe şi negre ale pianului, apropiindu-l de concluzia: „Totul este existenţă şi totul este nonexistenţă…”. Ştiinţa este în opoziţie cu senzaţia, dar aceasta îl determină pe poet să se apropie de cercul divin, amplificându-şi argumentele în faţa sacralităţii: „Ninge! Ningere. Ce frumuseţe de cuvânt, deşi cuvântul singur în sine nu poate fi frumos, cuvântul devine frumos numai în accepţia noastră, în pronunţia noastră, noi îi dăm şi sens şi esenţă. Cuvântul este ca o amforă pe care olarul o scoate fierbinte din cuptor, în care a ars-o, i-a dat tărie ca să-i poată ţine sensul. Şi aceeaşi amforă, când olarul o sună, de fiece dată sună altfel, cu o altă interpretare sonoră îmbrăcându-se ca o cămaşă, dacă nu e sărbătoare, cel puţin curată”.

Acordând atenţia relaţiei dintre cuvânt şi persoană, scriitorul reliefează atitudinea omului ce are forţa de a-i da sens. În aceasta constă credinţa lui Victor Teleucă de a observa, a argumenta, a prezenta semne cu sensuri sau sensuri în semne. De la latura fonetică a cuvântului, ce constituie aspectul material al sunetului, poetul găseşte o individualizare a fiecărui vorbitor. Similar Şcolii Neogramatice sau conform simbolului fonetic al lui Al. Graur, Victor Teleucă în ipostaza gnostică de lingvist vine să remarce aspectul individual încadrat în preceptele filosofice a creştinismului: „Nin-ge, nin-ge-nin-gere, nin-ge, parcă ar bate clopotele mici ale unei mănăstiri de acum o sută-două de ani în sihăstria unei păduri seculare, silaba se naşte spre a se închide şi se închide prin deschidere spre univers, spre spirit şi identitatea cuvântului cu sine însuşi, nin-ge, sunet de argint, de sinceritate, de credinţă în alb, a albului în alb, a nonexistenţei în nonexistenţă care dă, la rândul ei, existenţă, căci viaţa se naşte în locul şi momentul când moartea se neagă, căci filosof a fost în primul rând şi apoi poet cel ce a scris versetul „Cu moartea pre moarte călcând şi celor din morminte viaţă dăruindu-le”. Este o singură frază, dar, urmărind-o cu atenţie, sesizăm vârsta iernii scriitorului, care în empirismul său nu se mai sperie de singurătate, nu are frică de moarte, dar are fericirea admirării. Silabisirea are efectul descoperirii cuvântului din optica fonică pentru nou-născut. Poetul vine să audă cuvântul într-o expresie a conexiunii dintre cuvânt – culoare – emoţie – existenţă – sacralitate – înviere.

Elementul sonor ce particularizează clopoteler concentrează dialogul dintre tradiţie şi prezentul imediat: „Biserici ortodoxe îşi sună / clopotele peste auzul nostru; dincolo de noi strigă / uimită neîncetată ca formă, ca timp sau, poate, // ca altceva ce veşnic nu depinde de noi.” Chemarea pe care o percepe poetul este una ce ţine nu doar de tradiţie şi morală, el tinde să elucideze esenţa care poate fi trăită numai prin credinţă şi rugăciune, contemplaţie şi singurătate, răbdare şi perseverenţă. Sunetul clopotelor atinge coardele sufletului care tinde să se automatizeze. În acest cadru, eternitatea apare nu doar ca o amintire sau ca o aspiraţie, dorinţă, ea încadrează forţa vitală în fiecare din noi spre o apropiere determinată existenţial

Minuţiozitatea raţionamentelor care, la prima vedere, nu sunt decât un fluviu meditativ, înregistrează orice fir de gândire, notându-l la fel ca un scrib evlavios ce se teme că va scăpa principalul cuvânt, ideea esenţială. De aceea, Semnul, prin care poetul îşi doreşte să citească ninsoarea, marea, nisipul, albastrul de Voroneţ, cerul, cercul, inserează diverse conotaţii.

Deşi în iconografia sa lirică nu avem elementul ninsorii, culoarea albă este una din cele mai prezente, fie prin elementele vestimentare, fie prin paginile sfinte: prin crini sau aripi. Albul, în percepţia poetului, ar fi o culoare sferică. Cercul, fiind înălţarea spiritului prin credinţă, reprezintă lumina ce mijloceşte fiinţa omului cu gândul lui Dumnezeu. Această modulaţie semantică o depistăm şi în dorinţa poetului de a transforma substantivele în verbe, iar noţiunile în acţiuni: „Sunt ca o **negare a negaţiei**, iar ce se alege din urma acestei negări este partea pozitivă a aşteptării, a legitimei abnegaţii din sensul care se învârte gravitaţional în jurul versului a vrea” (Teleucă: 2002, p. 15).

Lirosoful Victor Teleucă (determinativul aparţine criticului Mihai Cimpoi în prefaţa cărţii *Ninge la o margine de existenţă*) abordează probleme fundamentale, cum ar fi sufletul, limita, cuvântul, logica, sinteza etc. Unele noţiuni abstracte sunt cercetate ca lucruri concrete, palpabile, iar altele, cu proprietăţi fizice, sunt abstractizate. Academicianul Mihai Cimpoi remarca individualitatea textului lui Victor Teleucă, surprins de unitatea-i artistică: „E o meditaţie existenţială continuă care se înşiră capricios, învălmăşit, în formule prozaice sau în acorduri armonioase clasiciste. Astfel, se ţese, printr-un flux scriptural necontenit, un Text lirosofic al Existenţei. Notaţia seacă la gradul zero al limbajului poetic se învecinează cu formula fină sinestezică, muzicală, intens colorată şi sonorizată, cu tentă expresionistă. Textualizarea se face după principiul circular al reiterării, al mişcărilor Eului spre Sine” (Cimpoi: 2002, p. 3).

Gheorghe Truță
Goi, spre paradis

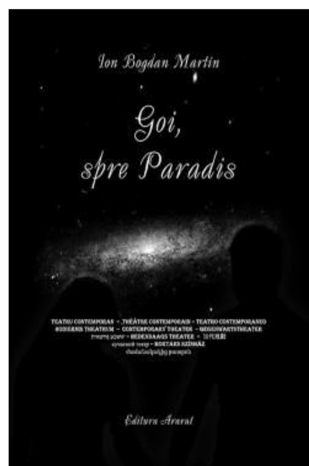
Un privitor priceput ar putea remarca uşor că dramaturgia românească de azi e sublimă dar, din punct de vedere al transpunerii scenice, lipsește cu desăvârșire. Acesta e serntimentul pe care l-am avut după ce, doi ani la rând, am participat la Festivalul Dramaturgiei Românești de la Timișoara, în care cel mai bun spectacol a fost, de departe, ”Mobilă și durere” de Teodor Mazilu, în regia lui Victor Ioan Frunză, pus la un teatru mic și puțin cunoscut din București, în timp ce teatrele consacrate și somptuos plătite din banii românilor, mă gândesc că și cu scopul de a promova dramaturgia autohtonă, au lipsit cu desăvârșire din programul Festivalului sau au venit cu spectacole anodine, unele stupide. Dar cine să ”privească”, atunci când cei îndrituiți s-o facă sunt nepricepuți, fripturiști sau simpli ”tetrologi”, veniți pentru o masă caldă și un șpriț rece?! Mai precis, dramaturgia românească de azi prezintă un sinopsis care ar suna cam așa: câteva concursuri din ce în ce mai naționale, dar din ce în ce mai trucate sau inutile, pentru că aproape nimic din ce se premiază nu se joacă, câteva autoare amazoance, înfipte în instituții teatrale, unele cu ștaif, care pozează în urmașele lui Mușatescu, și care scriu, în genere, despre cum se vede penisul sau clitorisul din anumite poziții și momente ale zilei, în plus se cred și foarte inteligente, din moment ce sunt jucate și, în unele cazuri, chiar premiate la diferite festivaluri naționale și internaționale, și ele de complezență. În aceste condiții, să scrii Teatru, și nu texte sau scenarii teatrale devine tot mai greu, sau le scrii... dar îți rămân în portofoliu! E și cazul minunatului dramaturg Ion Bogdan Martin, jucat pe ici-colo, dar mai răruț... că-i mai drăguț, chiar când câștigă, și în regulamentul concursului se stipulează că piesa va fi ”pusă”. Și, oricum, e jucat mai puțin decât ar merita. Pentru că, trebuie spus din capul locului, volumul recent ”Goi, spre paradis”, apărut la Editura *Araral*, 2014, și aici cu peripeții, e o carte de teatru adevărat.

Volumul cuprinde șase piese: ”Goi, spre Paradis”, ”Excelența Sa, Arestul preventiv”, ”Travaliul ducesei de Cambridge”, ”Whiskey, șampanie, atmosferă”, ”Nebunia lui Rudolf”, ”Aventură în patru sau Cum este să pierzi trenul într-un colț uitat de lume”, câteva dintre ele premiate, unele chiar cu Marele Premiu la concursuri naționale dar, după știința mea, niciuna încă jucată, deși, cum spuneam, la cel puțin una, *Travaliul ducesei de Cambridge*, se impunea prin regulamentul concursului punerea în scenă a piesei... dar, iarăși după câte știu, în chiar acel caz a fost jucat premiul III! Însă, pe malul Dâmboviței și împrejur, nimic nu ne mai miră!

Nu mă voi avânta la analiză exhaustivă pe text, dar din capul locului observ că toate cele șase piese ”seamănă”, în sensul că Ion Bogdan Martin are deja un stil de a scrie Teatru, la limita subțire între clasic și modern. Nu sunt de acord cu ce spune Horia Gârbea pe a coperta a patra a volumului, cum că ”Ion Bogdan Martin scrie chiar de amorul artei”, din contră, autorul este un dramaturg, nu doar de cea mai bună calitate teatrală, dar și un profesionist în ale Teatrului, în speță într-ale Comediei, de pildă, ani de-a rândul a scris texte umoristice pentru Romică Țociu și Cornel Palade, în perioada lor bună, scenarii de comedie pentru Clanul Popeștilor, de la Antena 1, ori scenarist la Antena 1 la ”Neața cu Răzvan și Dani”. Mai curând sunt de acord cu ce spune cunoscutul realizator TV, Octavian Sava, care observă: ”Ceea ce îl caracterizează pe Ion Bogdan Martin este oralitatea. Eroii săi vorbesc ca oamenii de pe stradă. Ar părea că tot ce scrie a fost surprins cu reportofonul...”

În fiecare piesă, Ion Bogdan Martin se situează direct în cotidian, în genere, cu o narațiune simplă. Prima piesă, care dă și titlul volumului, are doi protagoniști, Alex și Mirinda, el actor și ea femeie, ce se întâlnesc într-o stație de autobuz părăsită și își conjugă obsesiile, iar în ”Travaliul ducesei de Cambridge”, piesa cea mai elaborată din volum, trei personaje, Profu', Despina și Nelu, dublate de vocile lor interioare, țes un discurs teatral pe cât de simplu, pe atât de substanțial. Lipsa unei structuri teatrale consistente e chiar strategie auctorială la Ion Bogdan Martin, simplitatea și elocința, dublate de o replică pe alocuri scânteietoare sunt atuurile unui demers dramaturgic original și foarte personal. Transcriere punctual-teatrală e deseori savuroasă: replica e vioaie, situațiile comice și sunt percutante, întreg eșafodajul scenic e deopotrivă solid și incitant. E clar că Ion Bogdan Martin scrie pentru Scenă, știe și așteaptă respirația omului din Sală.

Cum spuneam, Ion Bogdan Martin este printre cei maximum zece autori dramatici contemporani care mai scriu Teatru, și nu scenarii teatrale, și un important dramaturg contemporan. Vede cineva asta?!

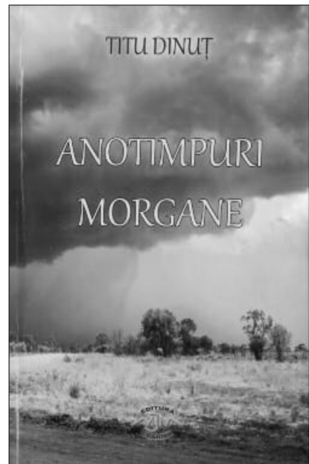

Ștefan Vlăduțescu
Titu Dinuț: Lirică și cultură

Volumul de poezie al scriitorului mehedințean Titu Dinuț, ”Anotimpuri morgane” (Craiova, Editura *MJM*, 2015), este remarcabil ca structură, conținut și gravitatea timbrului liric. Cartea se deschide cu un text-ramă : ”Vitralii la o mănăstire de voroave”. În cadrul acestuia sunt agregate aforisme de Kalim-e-Kashani, Emil Cioran, Alfred de Musset, Lu Sin, Walt Whitmann, Nichita Stănescu, Voltaire, Publius Ovidius Naso și Dante Alighieri; referentul lor îl constituie de tristețea, moartea, trecutul, suferințele pricinuite de decesul unei ființe dragi sau pierderea fericirii: ”Câteodată, numai pierzându-i pe cei iubiți, simțim cât ne-au fost de dragi” (Alfred de Musset), ”Nu există suferință mai mare decât amintirea fericirii trecute în timp de nenorocire” (Dante Alighieri). Textul de deschidere fixează astfel emoțiile dominante și direcțiile tematice ale cărții. În plus, schițează liniile de forță ale poeticii implicite. Totodată, în subsidiar se induce o grilă de lectură, o lupă de decodificare.

Se desprinde generic că tristețea este intelectualizată, este raționalizată, este sublimată liric. Arta poetică a volumului este ”Retragerea cu torțe”; poetul este rănit în Pantheonul lumii și decide să iasă din umbră, iar prin scrierile sale să facă vizibile racilele lumii. Spiritele mundane îi obliterează orizontul și îi cenzurează imaginația; creativitatea sa este ”ajustată în patul lui Procust”: ”Atunci poetul se hotărăște să facă lumină/ cu poemele sale./ Era o retragere cu torțe către Marele Turn./ Fiecare poem a devenit o făclie strălucitoare/ în marea cruciadă nefirească.” Ordinea lumii se schimbă. În imaginarul liric libertatea este totală. Este vorba înainte de toate de o libertate a cuvântului și a cuvintelor prin care se proiectează și se generează un viitor alternativ: ”Mărșăluiau pe străzi cuvinte pașnice,/ dar și cuvinte revoltate, cuvinte hămesite și cuvinte boeme,/ convinse că erau născute-n viitor”. Prin retragerea sa, eul liric induce un uragan ce schimbă direcția de evoluție și mersul lumii. Odată declanșat, mecanismul funcționează irepresibil și inexorabil; spiritul poetic nu mai are control asupra lui și va rămâne în turnul de fildeș, izolat și cu ”porțile închise”.

În absența eului creator, fără un spirit tutelar, lirismul este condus de emoții, pasiuni, sentimente, neliniști și întrebări. Ceea ce transformă lumea, înainte de toate, este timpul. Universul poetic al volumului este situat sub un timp mixat: viitorul, trecutul și prezentul merg în paralel. În imaginar, timpul prinde aspect de fata morgana, iar lumea poetică devine un spațiu al unui ”echilibru morgan” (”Anotimpuri morgane”). Acestui timp, alergând furibund și mixându-se la infinit, agregând singurătatea și tristețea, neliniștea și anxietatea, îi corespund ”anotimpuri morgane”. Titlul volumului este deci revelator și reprezentativ. Pe axa timpului ”efemeridele devin uvedenrode. Vine un anotimp când trăiești din ce ai fost” (”Anotimpuri morgane”). Eul liric accede la un anotimp para-istoric: a ”zăbovit cinci anotimpuri” în lumea de aici și se ridică la un anotimp superior (”Al șaselea anotimp”). Al șaselea anotimp nu este doar unul al trecerii vieții, ci și unul al înălțării intelectului, al înțelepciunii, al privirii de sus și de departe, al respirării ”aerului trist al senectuții” (”Forma rotundă a cercului pătrat”). Din această perspectivă, Ofelia din Shakespeare este ”morgana risipirii” (”Pax vobiscum!”); ”Timpul germinează senzații morgane”, ”umbra dispare odată cu sugestia morgană” (”Colți de șarpe lăsând cicatrici”); ”Din ape culegeau fete morgane/ pentru cărămizile noastre” (”Curcubeul fetelor morgane”).

Pentru descifrarea, decodarea și decriptarea culturală a lumii interioare a volumului sunt invocați și evocați intelectual, textual și intertextual filosofi (Anaximandru, Anaximene, Socrate, Seneca, Spinoza), scriitori (Homer, Sofocle, Dante, Villon, La Bruyere, Shakespeare, Montesquieu, Diderot, Voltaire, Schiller, Heine, Maurois, R. Tagore), pictori (Rafael, Goya, Gauguin, Delacroix, Mondrian, Braque), compozitori (Mozart, Beethoven, Vivaldi, Ceaikovski) etc. Cel puțin unul din trei poeme are o susținere intelectivă externă care iradiază meditativ. De exemplu, poemul ”Pereții mei sihaștri” începe astfel ”Nu s-a schimbat nimic, prietene,/ Cum spunea Maurois:/ Fericirea e un răgaz pe care ți-l acordă neliniștea” și se încheie așa: ”În vremurile sfinte, Mântuitorul glăsuia:/ Frumos este tot ceea ce este”.

Limbajul liricii lui Titu Dinuț este unul de mare rafinament și actualitate poetică. Poetul este la curent cu cuceririle semantice și metaforice ale liricii de astăzi. Cine vrea să se inițieze într-ale poeziei poate face o experiență interesantă lecturând volumul de față. Evidențiem și propensiunea poetului către crearea de cuvinte, de exemplu: ”cărămidărind singurătatea”, ”însăbiați cu sentimente intermediare”.

Poemele antologice ale cărții sunt: ”Albastrul mai alb decât roșul”, ”Cuvânt de ordine”, ”Drujbiana”, ”Anotimpuri morgane”, ”Nedeie oltenească”, ”Retragerea cu torțe” și ”Asimetrii trenând luciferic”. Lectura coerentă a acestora ne conduce la încadrarea poetului Titu Dinuț pe curbele poetice concatenate ale liricii unor poeți, precum Ion Barbu, Nichita Stănescu și Marin Sorescu. Am zice că Titu Dinuț este cel mai cultivat barbian al Olteniei lirice actuale. Iată o mostră: ”Știu că pătratul se ascunde-n cerc,/ rotindu-și laturile gemene ca pe un timp părtaș” (”Asimetrii trenând luciferic”).

Per ansamblu, avem de a face cu o lirică a tristeții impregnate de cultură. Dincolo de a fi un volum de notabilă valoare lirică, ”Anotimpuri morgane” este și o dovadă că poezia este un spațiu al lecturii, un loc al culturii, o probă că lirica nu se poate scrie fără cultură.

Excepțională este gravitatea tonului liric. În cadrul poemelor, ea este modulată de citate, butade, aforisme, susțineri ale unor scriitori, pictori, istorici, muzicieni, filosofi.

În absența eului creator, fără un spirit tutelar, lirismul este condus de emoții, pasiuni, sentimente, neliniști și întrebări. Ceea ce transformă lumea, înainte de toate, este timpul.
Ș.V.

Ştefan Ion Ghilimescu

Cronica literară

Dan Ciachir: bucuria de a călători

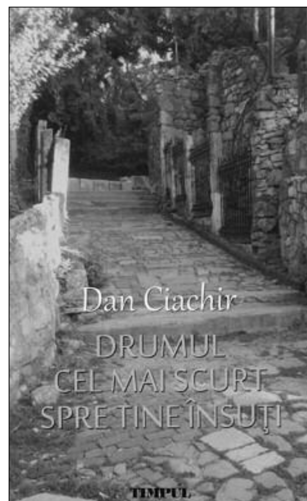

Dincolo de statistica seacă, monstruoasă şi de zaharisirea somatică flagrantă a unui personaj cu pretenţii în protipendada de partid, nicio lumină în cuget, nicio reacţie măcar elementară stârnită de ceva, nici un rând despre patina locurilor sau varietatea chipurilor omeneşti, nimic despre vreun eveniment sau mai ştiu eu ce; vid total, întuneric gros de să-l tai cu cuţitul...

Pe lângă faptul că trăim o teribil de tristă epocă a ireverenţei, mizerabilismul lumii de lângă noi ne face adesea să pierdem contactul viu şi dialogul tulburător cu acele cărţi (destul de rare, din păcate) ce au darul de a ne solicita să le răspundem, fie îmbrăţişând îndeaproape constituţia ori o parte a spectrului lor ideatic, fie analizând, comparând, disociind şi subliniind o serie de experienţe cognitive şi provocări pe care le ridică şi le resimţim, cu o altă intensivitate, eventual, ca valori sau mărimi de referinţă. Capabilă să stârnească reacţii ambivalente, o asemenea carte (19 x 11.5 cm., cu doar 132 de pagini şi o excepţională copertă realizată de Doina Buciuleac) este negreşit *Drumul cel mai scurt spre tine însuţi*, apărută anul acesta la Editura *Timpul* şi semnată de Dan Ciachir, un scriitor şi publicist ortodox care – a spus-o singur nu o dată – se simte mai bine între clerici decât între scriitori... Ca om care mărturiseşte cu onestitate şi fără vreo trufie ortodoxia, simţindu-se bine ca român, pentru Dan Ciachir a trăi ignorând frumuseţea lumii create înseamnă a trăi impotriva spiritului. Dezvoltând cu francheţe nu doar o dată subiectul, scriitorul nostru consideră de altminteri o mare greşeală să disociezi esteticul de spiritual, pentru că, afirmă el în *Bucuria de a fi răsăritean*, adevăratul frumos este spiritualizat. Ca şi prinţul Mîşkin al lui Dostoievski, însă fără ardoarea mistică a acestuia, Dan Ciachir este convins că *frumuseţea va mântui lumea*, iar această maximă cu valoare de adevăr absolut ar trebui gravată, propune el, retrăind cu intensitate sentimentul unic al primului contact cu *Serenissima Venezia*, undeva în *Piazzale Roma*, la intrarea în Canal Grande... La vârsta deplinei maturităţi de gândire şi expresie (or, din această perspectivă, ar trebui să ne amintim, citându-l pe Hőlderlin, că Dumnezeu cel înţelept urăşte înflorirea prematură), cu cât trec anii, cu atât lumea devine mai frumoasă pentru această fericită natură de răsăritean care nu numai că se uită înapoi fără mânie, dar, cum ar spune Michnik, consideră cu luciditate critică perioada comunistă (în special, anii '60-'70) un fragment al moştenirii naţionale. Ce alt mesaj, în afara plăcerii pure şi simple de a scrie şi a evoca vremuri trăite în adolescenţă sau tinereţe, pot purta minunatele piese de puzzle atât de măestrit ansamblate în *Când moare o epocă* (vezi ediţia completă, trasă la Editura *Timpul,* 2013) ori, decupate şi rescrise parţial, destinate suitei de evocări publicate în cea mai elegantă revistă de cultură şi spiritualitate românească (şi mă refer desigur la *TABOR*)?

Discipol *post festum*, dacă pot spune astfel, al lui Nae Ionescu (a întocmit şi a publicat în 1994 volumul de articole *Nae Ionescu – Suferinţa rasei albe* şi tot în acelaşi an a tipărit şi pus pe piaţă şi volumul propriu intitulat *Gânduri despre Nae Ionescu*, cu mai multe ediţii succesive), Dan Ciachir împărtăşeşte ca şi cunoscutul filosof convingerea nezdruncinată că este bine să călătoreşti «când sufletul şi inteligenţa îţi sunt plastice, când poţi asimila». Altfel spus, când impresionarea fiinţei noastre sensibile are puterea unui ireversibil proces reactiv, similar, poate, încerc să găsesc o comparaţie, unei puternice interacţiuni chimice. Cortina de fier, vremurile nefericite ori nenorocul, printre altele, i-au impiedicat aproape o jumătate de secol pe unii (!) dintre români să flaneze, în cel mai fericit sens al cuvântului... Ca să nu mai vorbim, eufemistic privind lucrurile, de atâtea şi atâtea alte privaţiuni, care de care mai absurde ce ne-au umilit ani la rând. Însă, deşi scriitorul consideră că năzuinţele noastre se pot contura cât se poate de diferit şi sunt adesea guvernate de destin ("în care, scrie domnia sa, cred cu toată convingerea"), singura lui frustare, clamată cu discreţie, dar clamată totuşi, să concedem, rămâne aceea, nu de a nu fi călătorit suficient (căci întâmplarea a făcut să călătorească totuşi cât de cât), ci, în mod superior, de a nu fi călătorit *la vreme*... De aici, prin deplasare şi translare de planuri, prin digresiuni intelective şi replieri, tema, subiectul predilect şi laitmotivul poate întregi urzeli a *Drumului cel mai scurt spre tine însuţi*, un eseu atât despre bucuria călătoriei reale ori livreşti în spaţiu şi timp, cât şi despre descoperirea, graţie mereu seducătoarei experienţe fantasmatice a scrisului, a propriului eu şi id fiinţial în raport cu lumea... Pentru autorul nostru, ca şi pentru celebrul conte Hermann von Keyserling, de la care decupează, dintr-un panseu brillant, frumosul titlu al cărţii despre care vorbim aici, ca inşi vrăjiţi de duhul lumii minunate ce ni s-a dat, călătorim "pentru a cunoaşte şi pentru a ne cunoaşte". Simplu şi adevărat; esenţial chiar spus, dacă vrem! Nu călătorim în nici un caz, cum credea atât de pretenţios prin anii şaptezeci, într-un aşa-zis jurnal intelectual, unul dintre cei mai răsfăţaţi călători ai regimului comunist de la noi, pentru a "evada" şi a ne "elibera" (vai!) "de rigorile unor activităţi intelectuale – liber consimţite, se înţelege, scria el – dar adesea mult prea rigide, prea ascetice, prea monotone, prea «erudite». Şi nici într-un caz nu călătorim, desigur, din snobism şi spirit îngust de competiţie, pentru a face caz, la o adică, într-un cerc de cunoştinţe, cât de umblaţi prin lume suntem noi. Cu atât mai puţin, în mod grotesc şi rizibil, pentru a bifa în agendă încă un loc exotic de pe planiglob... Dincolo de statistica seacă, monstruoasă şi de zaharisirea somatică flagrantă a unui personaj cu pretenţii în protipendada de partid, nicio lumină în cuget, nicio reacţie măcar elementară stârnită de ceva, nici un rând despre patina locurilor sau varietatea chipurilor omeneşti, nimic despre vreun eveniment sau mai ştiu eu ce; vid total, întuneric gros de să-l tai cu cuţitul... Invoc aici, cazul unui călător pătimaş şi schizoid de tipul Maria Banuş, pentru a da un singur exemplu, care nu ezita să ceară audienţe şi să facă anticameră la biroul lui Leonte Răutu, ideologul şef al partidului, sau chiar la Ceuşescu personal, după luni de aşteptare, pentru a le cere "eliberarea" cuvenită periodic sau a le reproşa că i-a trecut rândul la "evadări", şi alţii, ca Jebeleanu, Beniuc, Vera Călin sau chiar Petre Iosif, i-au luat-o înainte (vezi Maria Banuş, *Însemnările mele*, Ed. Cartea Românească, 2014). Pentru bizantinul, pravoslavnicul, mărturisitorul, cucernicul, discretul, orientalul, mateinul, ori cum mai vrem să-i spunem creştin-ortodoxului Dan Ciachir, plăcerea călătoriei în spaţiu şi timp, cărţile, cunoaşterea oamenilor şi, deopotrivă, desfătarea retragerii în sine, a reculegerii şi meditaţiei constituie cea mai bună şcoală de educaţie şi îmbunătăţire spirituală. "Între lecturile mele - notează el - de la mijlocul anilor '80, alături de scriitori patristici şi teologi ruşi din exil, de cărţi scrise de Iorga, Pârvan, Gheorghe I. Brătianu, s-a numărat un scriitor şi gânditor fascinant, Herman von Keyserling, un nobil baltic cu ascendenţe ruso-tătărăşti, care a scris în germană; se stabilise la Darmstadt, unde întemeiase o şcoală de înţelepciune. Ne-a vizitat, de altfel, ţara, în 1927, păstrând o amintire frumoasă României, aşa cum reiese din cartea sa *Analiza spectrală a Europei*. Lui Keyserling îi aparţine unul dintre cele mai frumoase aforisme pe care le cunosc: *"Cel mai scurt drum spre tine însuţi este o călătorie în jurul lumii"*. Principiul acesta a rămas în mine, chiar dacă după prăbuşirea fostului regim nu am călătorit mult în străinătate, iar unele dintre aceste călătorii au fost mai mult efectul întâmplăriii decât al alegerii.

Aşa am ajuns şi la Veneţia, în iulie 2008, treizeci de ani (*atenţie la vaga undă eupatică a mărturisirii*, n.n.) după ce îl citisem pe Pompeo G. Molmenti" (*La storia di Venezia nella vita privata,* n.n.). Plecasem de la Bruxelles împreună cu soţia mea în maşina puternică şi elegantă a unei prietene foarte apropiate..." Ajuns în Lagună, de pe puntea ultimului *vaporetto* ce străbate Canal Grande până aproape de piaţa centrală, în apropierea căreia se afla hotelul reţinut pentru cazare, călătorul (lui Dan Ciachir îi repugnă cu osebire termenul şi mai cu seamă "calitatea de turist"), priveşte cu aviditate, la lumina difuză a neoanelor ce dau o stranie impresie de ireal, palatele cu terasele lor bătute de valuri ("Am recunoscut Ca' d'Oro cu dantelăria sa minerală") şi înţelege că "Veneţia era altceva decât ceea ce citisem despre ea sau văzusem în nenumărate fotografii, schiţe, ilustraţii". A doua zi, în cafeneaua *Florian* ("totdeauna mi-au plăcut localurile"), berjerele şi scaunele de pluş stacojiu îi dau impresia a fi identice cu cele de la Capşa, senzaţie de natură a reînviat o veche amintire de pe când avea 11-12 ani şi un prieten de familie l-a introdus pentru prima dată în celebra cafenea bucureşteană. De reţinut, tentaţia lui Ciachir de a găsi în realităţile româneşti - şi nu invers - cei mai potriviţi termeni de comparaţie pentru farmecul şi "poezia" locurilor văzute în străinătate; de pildă, Efesul cu străzile lui liniştite în pantă are darul de a-i evoca cine ştie cum Tulcea!; la rându-le, vijelioasele ape ale Adige-ului, private de pe un pod înconjurat de înaltele coline verzi ale Tirolului italian, îi sugerează asemănări cu Braşovul sau mai degrabă cu Sibiul. Desoperind vinurile Asiei Mici în sticle de 330 de mililitri, epicurianul nostru raţionalist nu se poate împiedica să nu le compare cu sticlele în care se îmbutelia prin anii '60-'70 Cabernetul de Sâmbureşti proveniit din fostele vii ale lui Vintilă Brătianu. Realizând stereotipia unui automatism de situare care nu-i displace deloc, Ciachir îşi reaminteşte faptul că, aflat în Portugalia, la Coimba, unui Iorga (un alt mare afin) reşedinţa episcopului de acolo i se părea la vremea lui «un Hurezi, mai puţin ornat şi oarecum mai sprinten». Scăpând de serpentina digresivă de mai înainte, la care, altminteri, obligă în permanenţă un text deosebit de bogat în referinţe culturale, şi revenind la Veneţia văzută de această dată de Dan Ciachir la lumina zilei ("nu mi s-a părut deloc moartă sau în agonie"), asemănarea instantaneu developată dintre Canal Grande şi Bosfor(!!!) i se pare scriitorului atât de vie, încât, notează el, "mi s-a făcut dor de Constantinopol". Apoi, sub influenţa aceleiaşi pase, dar lucid, scriitorul adaugă: "*Descoperirea aceasta nu îşi avea temeiul în lectură, nici în numeroasele elemente bizantine ale Veneţiei, ci tâşnea dintr-o constatare proprie care mă întinerea* (s.n.)". Senzaţie excepţională pe care o au, păstrând proporţiile, în clipe de mare combustie şi înălţare spirituală, doar marii iluminaţi şi spiritele fericite... Călătoria pare să spună eseistul, de data acesta fără cuvinte, este pentru omul cuminte şi ascultător al Marelui Tot mai mult decât cunoaştere, este poate revelaţie, comuniune cu duhul şi spiritul locurilor, o formă de inspiraţie prin care Dumnezeu îşi face simţită prezenţa. "Asemenea momente, comentează el, reprezintă expresia călătoriei ca drum spre tine însuţi, chiar dacă nu este una în jurul lumii"- aluzie desigur la *Reisetagebuch eines Philosophen* a lui Keyserling, un fel de jurnal de filosof în care acesta descrie, dacă nu mă înşel cumva, şi călătoriile sale în Europa, America şi Asia.

(continuare în numărul viitor)

cronici

Mihai Barbu

Față în față cu Moartea, Doman nu are nici atitudinea eroului balzacian ce i-ar putea zice, când ajunge față în față cu adversarul său de-o viață, „A nous deux, (verde de) Paris!”. El e un fel de Mitică Blajinul sau de Mitică Popescu (eroul camil-petrescian), doi eroi ce aduc în sprijinul teoriei domaniene o seamă de citate savante culese de peste tot și de pe la toți.

(în loc de) reportaj

Cine îi poartă sâmbetele (și duminicile) lui Doman ot Curtea de Argeș?

“Uneori, o povestire este o cale mai bună de a expune un lucru - fie că vorbim de o chestiune politică, de una economică sau una morală - decât o lucrare teoretică expozitivă.” Citatul de mai sus aparține domnilor Mortimer J. Alder și Charles Van Doren și l-am găsit în volumul lor “Cum se citește o carte”, apărut anul trecut la Editura “Paralela 45” din Pitești. Autorii cărții îl citează, la rândul lor, pe E. B. White care a zis, cândva, că “un despot nu se teme de scriitorii elocvenți care predică libertatea , el se teme de un poet beat care ar putea face o glumă ce va prinde.” Am recurs la doi teoreticieni americani, publicați la Pitești, un oraș din vecinătatea Curții de Argeș, pentru a mă înarma cu “un ghid clasic pentru o lectură inteligentă”, înainte de a scrie despre ultima carte a lui Dumitru Augustin Doman. Ea este intitulată „Sâmbătă, duminică și alte singurătăți” și a văzut lumina (lină) a tiparului, recent, la Editura *Tipo Moldova,* colecția „Opera Omnia. Proză scurtă contemporană.” Autorul și-a adunat, într-o singură carte, opera de-o viață. În impozantul volum de 724 de pagini și-au făcut loc “Povestiri cu contrapunct” (1985), „Sfârșitul epocii cartofilor”, o nuvelă (1999), „Meseria de a muri” (2001), „Concetățenii lui Urmuz” (2007), „Moartea noastră cea de toate zilele” (2008) urmate de câteva texte, puține la număr, „Din periodice”. Pentru cei mai tineri decât noi, le reamintim faptul că Doman a fost un ziarist faimos în perioada de maximă libertate și înflorire a presei centrale și locale românești. A fost redactor la „Zig - Zag” în 1990, la „Expres Magazin” (între 1991 și 1992) și la „Evenimentul zilei” (1992-1997). DAD nu și-a mai trecut, în scurta autobiografie de la finalul cărții sale, și faptul că a fost redactorul-șef al unei longevive publicații locale din Curtea de Argeș.

Pentru un autor de proză scurtă, școala jurnalismului cotidian ni se pare a fi una esențială. Acolo înveți cum să scrii scurt și la obiect. Înveți, zi de zi, cum să ții în mână cititorul de la primele rânduri și să nu-i dai drumul decât la final. Cum să-ți găsești subiecte chiar și în locuri unde nu se întâmplă nimic sau în zilele de week end în care poporul muncitor intră în rolul unor „burtă-verde” ce cască, mănâncă, bea sau doarme cu capul pe masă sau pe grătar. Înveți, în mod concret, cum să dibuiești subiectele, cum să le scoți în lume și cum să le ambalezi ca pe niște produse de lux ce țin la brand-ul fabricii. Înveți, deasemenea, cum să pui preț pe detaliul semnificativ acolo unde lumea nu vede deloc griul ci doar două culori antagonice, albul și negrul. Cum să ai disponibilitatea de te deplasa mereu în zone de conflict major (casnic sau interetnic). Cum să extragi poezia dintr-un cotidian abject. Cum să dai titluri memorabile. Cum să rezumi o viață într-un supratitlu, titlu și-un subtitlu. Și, nu în ultimul rând, cum să scrii „scurt pe doi”. Cel din urmă exercițiu deși pare la îndemâna tuturor e și cel mai greu de rezolvat. Pe toate cele mai sus înșirate, Dumitru Augustin Doman le-a deprins cu asupra de măsură.

Deși născut la Șovarna, în Mehedinți, Doman stă, de-o viață, la Curtea de Argeș. Ca orice cetățean care se respectă el s-ar putea revendica, din punct de vedere literar, fie din Meșterul Manole (cel ce a ctitorit faimoasa Mănăstire de pe Argeș în jos), fie din Urmuz, un magistrat local, plecat la București ca să dea tonul literaturii absurde de la noi și de aiurea. (Însuși Ionesco se trage din Urmuz dar, zic gurile rele, nu era prea entuziasmat de proiectata traducere în franceză a operei înaintașului său pentru a nu i se vedea, de sub plapumă, rădăcinile românești.) Și Meșterul Manole și Urmuz au avut parte de morți violente. Unul a vrut să evadeze de pe acoperișul capodoperei sale încercând să zboare cu niște aripi de șindrilă, celălalt își zboară creierii într-un boschet, de lângă Șosea. E de mirare, dată fiind (i)realitatea imediată, că un alt concetățean al acestor faimoși înaintași discută, în majoritatea scrierilor sale, despre “Meseria de a muri” și despre ”Năprasnica sinucidere a lui Augustin Doman”? Nu, hotărât nu! E marca înregistrată a autorului și, la urma urmei, e și marca orașului. E însăși Moartea „made in Curtea de Arges”.

Ceea ce îl deosebește pe Doman de iluștrii săi înaintași e faptul că el are o bucurie a vieții și un umor sănătos care nu poate să-ți scape nici la o primă lectură, nici la una mai aprofundată. Omul are, în viața de toate zilele și în scrierile sale (care nu au ca obiect această obsesie a urbei), un haz nebun (de la A la Z, vorba Urzicii de altădată) și un debordant simț al autoironiei. E suficient să-i treci în revistă doar câteva titluri ca să-ți dai seama că Doman nu are nimic din spiritul melancolic peste care plouă, când minulescian (de trei ori pe săptămână), când permanent, bacovian (plouă, plouă, plouă...), al înaintașilor săi. Și, am adăuga noi, nici masca tragică afișată sau asumată de foștii săi concitadini. Față în față cu Moartea, Doman nu are nici atitudinea eroului balzacian ce i-ar putea zice, când ajunge față în față cu adversarul său de-o viață, „A nous deux, (verde de) Paris!”. El e un fel de Mitică Blajinul sau de Mitică Popescu (eroul camilpetrescian), doi eroi ce aduc în sprijinul teoriei domaniene o seamă de citate savante culese de peste tot și de pe la toți. Lista lui Doman este absolut impresionantă și pune alături celebrități și oameni de rând care au aceeași obsesie (moartea ca motiv literar sau existențial): Emil Brumaru, Cornel B., Cesare Pavese, Isidor N., Gheorghe Grigurcu, prietenul din tinerețe Gheorghe Bogorodea, Lev Tolstoi, un copil din clasa a cincea, Virgil Mazilescu, Miron Costin, Cioran cel parizian, Adrian Maniu, moș Ilie Ionescu de pe Valea Vâlsanului, Camus, Hemingway, Socrate, Marian Draghici, Daniel Corbu, Lampedusa, Ion D. Sîrbu, Petru Creția, poetul I.F., Irina Mavrodin, bătrânul Serafim T. și, desigur, Ivan Bunin, febletea literară a prozatorului nostru. Toți vor să afle, prin metode doar de ei știute, cum se naște, cum crește, cum se dezvoltă și cum se degradează un om viu (90% apă) într-un om mort (100% pământ). „Nu neaparat în ordinea asta”, vorba profesorului de biologie din liceul “Emil Racoviță’ din Iași. Acestor observații livrești sau luate din viața de zi cu zi a altora, Doman le pune, mereu, alături constatările sale cotidiene. El vrea ca, astfel, să i se împlinească o dorință firească. Dorința, fierbinte și rece, de a fi cândva, vorba lui Marques, “un cadavru (literar!) de familie bună”.

Autorul e autoironic și umorul său de bună calitate este pus în valoare, prin contrapunct, cu observațiile reci făcute la răscruce de drumuri și destin postum: “Mă uit în oglinda Ackeronului și mă întreb: sunt încă viu? Sunt deja mort? Luntrașul mă întreabă: Ai monedă? Să zic da? Mă va trece râul. Să zic nu? Mă va lăsa? Să caut o cale de mijloc. Am monedă, sunt încă viu, mă las cu greu trecut dincolo. Și e întuneric peste oglinda apei. Și dacă va ieși Soarele, ori Luna? Iar luntrașul: Ai monedă? Discul de mărimea ochiului îmi arde palma. Sunt încă viu? Sunt deja mort?” („Moartea mea e un roman”) Nu vă lăsați seduși de această mască a lui Doman. El știe că dacă e să faci, în teatru, un rol de compoziție e necesar să joci pe „contre emploi”. Adică împotriva datelor tale personale. Dacă ești, în viață, un bărbat frumos și superficial joacă, pe scenă, rolul urâtului neînțes și cu suflet mare. Dacă ești, în particular, un ins plin de umor și cuprins, în permanență, de o seducătoare „joie de vivre”, ia-ți o mască tragică și declamă roluri din tragediile grecești. Nu mă îndoiesc că Doman știe aceste lucruri și, de aceea, intuiția lui de scriitor îl duce în direcția cea bună. El are ceea ce se numește inteligență artistică nativă și, grație acestui dat de origine celestă, el amestecă, în doze juste, râsul cu plânsul pentru a produce, în final, efectele dramei.

DAD îl iubește pe rusul Ivan Bunin și într-una din adnotările sale pe marginea „Epitaful”-ui scris de maestrul său e și cheia acestor sâmbete și duminici domaniene. „Ce se întâmplă acolo am și uitat, deși am citit-o de zeci de ori. Nu pot fi uitate însă elementele ce o compun și care ilustrează de fapt melancolia sufletului slav: stepa, lanul de secară, mesteacănul, troița, văzduhul furios...” Din sfârșiturile de săptămână marca Doman ne rămân, după ce am uitat ce se întâmplă acolo, imaginile filtrate prin lumina difuză a soarelui, ploile fosforescente de petale de cais, ploile tăcute, fascinante (triste, în fond), serile cu ceasuri în care se îngână stelele cu magnoliile, serile cu stele albicioase, stelele galbene, stelele aurii, cu magnolii albe, magnolii roșietice, magnolii mov, serile în care ești sănătos-tun și n-ai deloc timp să fii betegos într-un oraș care „se chinuiește îngrozitor să răzbată deasupra mării de nori și zăpadă topită care-l acoperă”. Potrivit moșului de 97 de ani, ce sta sub un cireș înflorit, bând vodcă, fumând trabuc și cântând (un erou pe care Doman l-a descoperit, printre alte singurătăți, uitându-se la televizor) “Acesta-i tot secretul!” Nu l-a(m) descoperit ușor dar, până la urmă, credem că l-a(m) și dovedit...

Post Scriptum Ca să răspundem tardiv și la întrebarea din titlu (“Cine îi poartă sâmbetele lui Doman ot Curtea de Argeș?”) vom rezuma în felul următor. Omul cu pricina e “Săracul risipitor”. Datorită lui, beneficiem și de vocea auctorială: “Sunt prea sărac pentru a nu-mi permite să fiu risipitor: cu banii, cu timpul, cu viața.” “Sâmbătă, duminică și alte singurătăți” e, însă, luxul pe care autorul și-l permite odată-n viață! A meritat risipa...